

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou
Archeologie pravěká a raně středověká**

**VÝŠINNÁ LOKALITA BABA, PRAHA 6 – DEJVICE;
VÝVOJ PRAVĚKÉHO OSÍDLENÍ A JEHO NOVÉ DOKLADY**

**THE HILLTOP SITE OF BABA, PRAGUE 6 – DEJVICE;
PREHISTORIC SETTLEMENT AND NEW EVIDENCE OF IT**

Bakalářská práce

Jan Jiříček

Srpen 2008

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Miroslav Popelka, CSc.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Praha, 8. 8. 2008

Jan Jiříček

A stylized handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Milanovi Kuchaříkovi za poskytnutí výzkumu ke zpracování a za cenné rady a postřehy; dále děkuji zaměstnancům Muzea hl. m. Prahy, jmenovitě PhDr. Daře Baštové a Haně Nedvědové, za pomoc a trpělivost při zpracování dokumentace; v neposlední řadě pak děkuji Doc. PhDr. Miroslavovi Popelkovi, CSc. za vedení práce.

**VÝŠINNÁ LOKALITA BABA, PRAHA 6 – DEJVICE;
VÝVOJ PRAVĚKÉHO OSÍDLENÍ A JEHO NOVÉ DOKLADY**

**THE HILLTOP SITE OF BABA, PRAGUE 6 – DEJVICE;
PREHISTORIC SETTLEMENT AND NEW EVIDENCE OF IT**

OBSAH:

5.....	PŘEDMLUVA
6.....	1. ÚVOD
7.....	2. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY NA LOKALITĚ
7.....	2.1. GEOMORFOLOGICKÉ POMĚRY
7.....	2.2. GEOLOGICKÉ POMĚRY
7.....	2.2.1. <i>PROTEROZOIKUM</i>
8.....	2.2.2. <i>KVARTÉR</i>
10...	2.3. HYDROGEOLOGICKÉ POMĚRY
10.....	2.4. VEGETAČNÍ POMĚRY
11.....	2.5. PŮDNÍ POMĚRY
12.....	3. HISTORIE NALEZIŠTĚ
12.....	3.1. VÝZKUMY DO ROKU 1974
17.....	3.2. ZÁCHRANNÝ VÝZKUM 1974 - 78
17.....	3.2.1. <i>PRŮBĚH VÝZKUMU</i>
26.....	3.2.2. <i>NÁLEZY A JEJICH ROZBOR</i>
26.....	3.2.2.1. <i>KERAMIKA</i>
28.....	3.2.2.2. <i>KAMENNÉ NÁSTROJE</i>
28.....	3.2.2.3. <i>KOSTĚNÉ NÁSTROJE</i>
28.....	3.2.2.4. <i>ZVÍŘECÍ KOSTI</i>
29.....	4. ZÁCHRANNÝ VÝZKUM V ROCE 2004
29.....	4.1. PRŮBĚH VÝZKUMU
32.....	4.2. NÁLEZY A JEJICH ROZBOR
32.....	4.2.1. <i>KERAMIKA</i>
33.....	4.2.2. <i>KAMENNÉ NÁSTROJE</i>
33.....	4.2.3. <i>KOSTĚNÉ NÁSTROJE</i>
34.....	4.2.4. <i>ANTROPOLOGICKÝ ROZBOR</i>
34.....	4.2.5. <i>ZVÍŘECÍ KOSTI</i>
35.....	4.3. ANALÝZA NÁLEZOVÉ SITUACE – DISKUZE
37.....	5. VÝVOJ OSÍDLENÍ, INTERPRETACE A DISKUZE
37.....	5.1. ENEOLITICKÉ OSÍDLENÍ BABY
37.....	5.1.1. <i>DATOVÁNÍ</i>
38.....	5.1.2. <i>FORTIFIKACE</i>
40.....	5.1.3. <i>SYSTÉM GEOMETRICKÝCH ŽLABŮ</i>
41.....	5.1.4. <i>AKROPOLE</i>
41.....	5.1.5. <i>POHŘBÍVÁNÍ</i>
42.....	5.1.6. <i>BABA V REGIONU</i>
43.....	5.2. OSÍDLENÍ BABY V DOBĚ BRONZOVÉ
43.....	5.2.1. <i>DEPOTY A OJEDINĚLÉ NÁLEZY BRONZŮ</i>
46.....	5.2.2. <i>METALURGIE</i>
47.....	5.2.3. <i>FORTIFIKACE</i>
49.....	5.2.4. <i>BABA V REGIONU</i>
50.....	6. ZÁVĚR
52.....	7. RESUME IN ENGLISH
55.....	LITERATURA
57.....	TABULKY
PŘÍLOHA.....	PLÁN 1; CELKOVÝ PLÁN LOKALITY

PŘEDMLUVA

Tato práce si klade za cíl poskytnout ucelený pohled na pravěké osídlení polykulturní výšinné lokality Baba v Praze 6 – Dejvicích a předložit souhrn veškerého archeologického bádání na ní. Skromným přáním autora pak je, aby tato práce posloužila všem badatelům, kteří zde budou v příštích letech provádět archeologické akce, jako kompletační příručka a úvod do jejich bádání.

Lokalita je v archeologickém povědomí známa již z konce 19. století a od těch dob zde byla provedena řada menších či větších archeologických akcí záchranného charakteru. Záznamy o nich jsou povětšinou uloženy v podobě kusých nálezových zpráv v muzeích, a pokud jsou nálezy publikovány, zabývají se především problematikou jednotlivého nálezů. Takto nashromádané poznatky je třeba uvést do kontextu. V práci tak je akcentována nutnost chápat lokalitu jako jeden celek, od návrší u kostela sv. Matěje až po skalní ostrožnu nad řekou Vltavou. Právě v kontextu všech dosavadních nálezů se totiž ukazuje, že Baba byla vždy osídlena po celé ploše výšiny a ve svém okolí nesporně zaujímala místo centrálního významu.

V první části práce je podán přehled všech dosavadních výzkumů a nálezů na lokalitě, přičemž značný prostor věnuji výzkumu v letech 1974 – 1978, jenž tvoří bázi poznání o Babě.

V další části je předložen autorem nově zpracovaný výzkum z roku 2004, ke kterému přikládám tabulky nálezů.

Konečně v poslední části je shrnut vývoj osídlení na lokalitě a je dán prostor k interpretacím autora a diskuzi k jednotlivým otázkám.

1. ÚVOD

Morfologicky výrazné návrší Baba se nachází v šestém pražském obvodu na katastrálním území Dejvic. Dejvice jsou jako obec doloženy od 11. století. Roku 1922 byly Dejvice připojeny k Praze jako součást městského obvodu Praha XIX. V roce 1960 došlo k novému dělení Prahy a Dejvice se staly součástí Prahy 6.¹

Jedná se o ostrožní plošinu, ostře ohraničenou ze tří stran strmými svahy, dosahující výšky 270 m. n. m. Na východní straně spadá skalnatý sráz k Vltavě, severní a severovýchodní okraj pak do údolí Šáreckého potoka, jihovýchodní skalnatý sráz se svažuje k Julisce. Na jihozápadní straně přechází u kostela sv. Matěje přirozenou šíjí dále na Hanspaulku. Plocha návrší je okolo 10 ha, relativní výška nad řekou dosahuje okolo 100 m. Výraznou dominantou ostrožny je známá pseudozřícenina Baba, romanticky ční nad řekou Vltavou. V literatuře se výšina Baba popisuje jako dvě polohy: „Na Babě“ a „návrší u sv. Matěje“ (ve starší literatuře někdy „Horní Šárka“). Může tak vzniknout mylný dojem, že se jedná o dvě různé sídelní oblasti, kde poloha u Matěje náleží kultuře knovízské a poloha Baba kultuře nálevkovitých pohárů (dále jen KNP). Tuto lokalitu je však třeba vnímat jako celek, neboť jak dokážeme dále, ať byla výšina Baba osídlena v pravěku tou či onou občinou, byla využívána po celé ploše jako jeden rozsáhlý sídelní areál. Plocha je z velké části zastavěna, na západní straně vilovou modernistickou čtvrtí z třicátých let, východněji pak budovami sídliště ze sedmdesátých let, severovýchodní cíp zatím zůstává nezastavěn.

Baba se nachází v oblasti, která byla v pravěku intenzivně osidlována. Z Dejvic, Bubenče, Podbaby a údolí Šáreckého potoka jsou známy významné lokality napříč celým pravěkem.

---

¹ Zdroj: internetový portál městské části Praha 6, http://www.praha6.cz/vyvoj_osidleni.html, aktualizováno 2006.

2. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY NA LOKALITĚ

2.1. GEOMORFOLOGICKÉ POMĚRY

Převážná část území Prahy včetně Baby se nachází v geomorfologickém celku Pražské plošiny. Sledované území je součástí podcelku Kladenské tabule a jeho okrsku Hostivické tabule. *„Ta je charakterizována rozsáhlými zarovnanými povrchy (strukturními plošinami) , od jihozápadu k severovýchodu mírně ukloněnými. Hluboce zaříznuté, sevřené údolí středního a dolního toku Šáreckého potoka (v proterozoických břidlicích a buližnicích) je epigenetického původu.“* (Kovanda 2001,16)

2.2 GEOLOGICKÉ POMĚRY

(Obr.1)

Skalní podklad ostrožny Baba je tvořen horninami starohorního Barrandienu, sestávajícími převážně z prachovců a břidlic, místy buližníků. Toto skalní podloží je překryto kvartérními usazeninami nejstarších vltavských teras – lysolajské a suchdolské. Jde o štěrkopískovou směs žlutohnědé až načervenalé barvy s příměsí valounů různých hornin, především křemenných, kvarcitových a silicitových (Kovanda a kol. 2001, Záruba 1948).

2.2.1 PROTEROZOIKUM

Skalní podloží tvoří horniny svrchního proterozoika (starohor), jež je součástí velké regionálně geologické jednotky středních Čech – Barrandienu. Severní okraj Prahy patří do barrandienského severozápadního křídla, litostratigraficky náleží kralupsko-zbraslavské skupině, a to její starší části, tzv. blovickému souvrství. Z regionálního

hlediska jde o součást zbirožsko-šáreckého pruhu, charakterizovaného výskyty buližníků.

Horninový základ zde tvoří usazeniny typu droby, prachovce a břidlice spolu s vložkami silicity (buližníků) a černých břidlic, ojediněle se vyskytují horniny vulkanického původu – bazalty (spility). Celkově převažují jemnozrnné droby nad prachovci a břidlicemi; jde o masivní černošedé horniny tvořené jednak základní hmotou, odpovídající většinou prachovcům, jednak úlomky pískových rozměrů tvořených křemenem, živcem aj.

Prachovce a břidlice jsou černošedé, často jemně laminované. Tvoří v drobách vložky a často se s nimi rytmicky střídají. V prachovcích a břidlicích jsou v různých poměrech zastoupena zrníčka křemene a živců spolu s jemnými šupinkami slíd a chloritu.

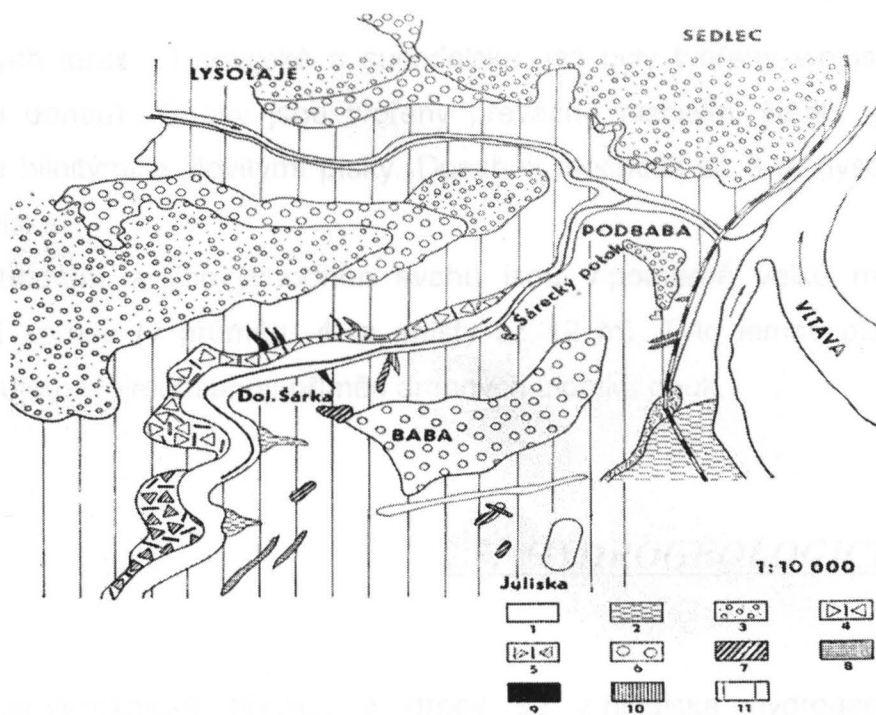
Buližníky (silicity) se vyskytují v pásu severovýchodně od kostela sv. Matěje v délce okolo 850 metrů. Jsou černošedě i jinak (narůžověle, nafialově šedě) zbarvené, většinou masivní, nezřídka s žilkami druhotného bílého křemene. Jsou tvořeny výhradně z mozaiky nestejných zrn, protínané žilkami z hrubších zrn. Buližníky jsou provázeny černými břidlicemi.

Sporadicky se vyskytují další horniny jako například vulkanické bazalty (spility), jež jsou známy ze dvou nálezů západně od sv. Matěje. Jde o šedozelené masivní horniny s tmavými šmouhami, složením odpovídajícím zeleným břidlicím. Z několika poloh na svazích severně od sv. Matěje jsou známy výskyty křemenných porfyrů zelenošedé, béžové až růžové barvy.

Většina hornin proterozoika je od 270 m n.m. silně zvětralá. Hlavní přeměnou je kaolinizace živců, jež má za následek zbělání horniny a rozklad železitých minerálů, jenž způsobuje načervenalou a nafialovělou barvu horniny. (Kovanda a kol. 2001, Záruba 1948).

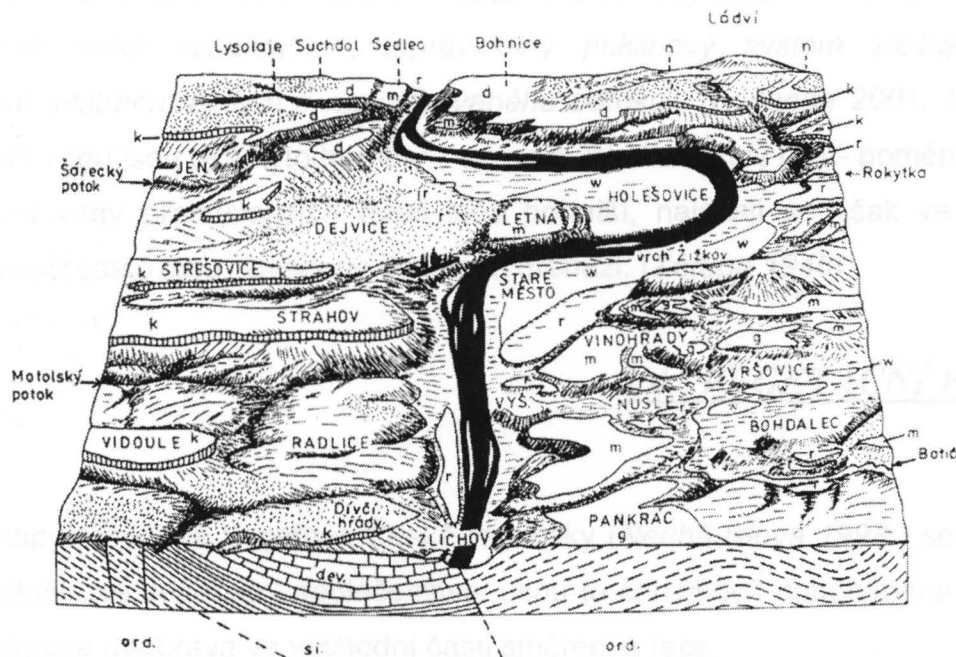
2.2.2. KVARTÉR

Skalní podloží je na Babě překryto kvartérními říčními naplaveninami, tzv. pleistocenními fluviálními terasami (Obr. 2). Respektujeme-li klasické čtyřstupňové základní členění (Záruba 1948), konstatujeme, že dané území je pokryto sedimenty nejstarších

Obr. 1. Geologická mapa lokality (převzato z Havel 1986)

1- holocén; 2- holocén, deluviofluviální sedimenty; 3- pleistocén, spraše; 4- pleistocén, svahové hlíny; 5- pleistocén, sutě; 6- pleistocén, terasové uloženiny; 7- buližníky; 8- spility; 9- křemenné porfýry; 10- diority; 11- droby, prachovce

Obr. 2. Morfologické schéma Prahy se znázorněnými vltavskými terasami a sprašovými návějsi (orig. rozšíření teras a spraší podle Q. Záruby 1948 a F. Králíka 1983, převzato z Chlupáč 1999)

d – lysolajská a suchdolská terasa (donau), g – pankrácká terasa (günz), m – vinohradská terasa (mindel), r – dejvická terasa (riss), w – maninská terasa (würm).

vltavských teras - lysolajské a suchdolské, jež byly tvořeny v nejstarším kvartéru (glaciálu donau). Terasy jsou tvořeny převážně písčitými štěrky, písky s příměsí štěrku a hlinitými a jílovitými písky. Dosahují mocnosti až 8 m (lysolajská) a 14 m (suchdolská).

Na východním a jihovýchodním svahu jsou v poměrně velké mocnosti naváté glaciální spraše (v průměru 4 m, místy až 12 m). Tyto jemně písčité, hnědé až hnědožluté návěje obsahují příměs drobných úlomků opuk.

2.3. HYDROGEOLOGICKÉ POMĚRY

Svrchnoproterozoické břidlice a droby se z hlediska hydrogeologického řadí k ordovickým horninám díky obdobným vlastnostem. „V literatuře běžně uváděny jako téměř nepropustné, především polohy buližníků údajně neumožňují žádnou komunikaci podzemní vody...Nicméně tunelové práce v těchto horninách ukázaly, že v tomto horninovém komplexu umožňuje petrografický charakter břidlic a drob porušení horniny do větších hloubek. Rozsáhlý puklinový systém může přivádět vodu z poměrně velké vzdálenosti...Nepravidelný puklinový systém ztěžuje značně stanovení infiltrační oblasti a specifikovaného odtoku.“ (Kovanda 2001, 124-5) Na podzemní vodu jsou tedy tyto horniny – až na svrchní zvětralý pás - poměrně chudé. Podzemní vody překrývajících teras jsou bohatší, nalézají se však ve značných hloubkách a často jsou odvedeny do svahů drenáží. (Záruba 1948)

2.4. VEGETAČNÍ POMĚRY

Podle mapy přirozené vegetace České republiky (Neuhäuslová 1998) se na území Baby stýkají dvě vegetační společenstva. Jsou to černýšová dubohabřina v západní části a jilmová doubrava ve východní části směrem k řece.

Černýšové dubohabřiny jsou tvořeny dominantním dubem zimním a habrem s častou příměsí lípy, dubu letního, jasanu, klenu, mléče. Ve vyšších polohách se objevuje buk a jedle. V dobře prosvětlených porostech najdeme vyvinuté keřové patro

z mezofilních druhů opadavých listnáčů. Bylinné patro určují především byliny, méně pak trávy.

V jilmové doubravě jsou dominantní dub letní a jasan s podílem jilmu, lípy srdčité, olše, habru a javoru babyky. Keřové patro bývá bohaté, v bylinném patru je výrazný podíl jarních geofyt.

2.5. PŮDNÍ POMĚRY

Podle půdní mapy Prahy a okolí (*Kovanda 2001*, příl. 4) se na lokalitě vyskytují půdní typy hnědozemě, hnědé nasycené půdy a hnědé půdy na štěrcích a píscích.

3. HISTORIE NALEZIŠTĚ

3.1. VÝZKUMY DO ROKU 1974

Počátky archeologického výzkumu na lokalitě jsou pevně spjaty s osobou J. A. Jíry. Ten byl roku 1897 přivolán hrobníkem ze hřbitova u kostela sv. Matěje k nálezů několika bronzových předmětů, které učinil při výkopu hrobu č. 20. (*Jíra 1997 a 1998*) Z pěti zlomků se jednalo o dva zlomky srpu s bradavkovitým trnem, jeden zlomek srpu s řapem a dva zlomky hrotů srpů. Byly uloženy v cihlově červené propálené hlíně. V sondě, následně položené z vnější strany hřbitovní zdi v délce 45 m, šířce cca 4 m a hloubce cca 2 m, Jíra učinil nález bronzové sekerky s laloky, zlomky hrotu srpu, jehlice s roztepaným koncem svinutým v očko, jehlice s plasticky členěnou hlavicí a vývalky na krčku, zlomku čepele meče a bronzové jehly. Tyto nálezy se bohužel nedochovaly. Dále bylo nalezeno pět kusů kamenných dlátok a jiné zlomky broušené industrie. Z keramiky se bohužel nedochovaly střepy starší knovízské keramiky, avšak dochovaly se čtyři střepy náležející štítarské kultuře. (*Smejtek 2005, 545*)

Výše zmíněnou sondu kopal Jíra v tak velkém měřítku, neboť v pruhu, táhnoucím se od hřbitova na východ v délce 630 a šířce 100 kroků, spatřoval v ornici velké, do červena zbarvené kruhy v superpozicích. Z výkopu zanechal výjimečně přesnou a důvěryhodnou obrazovou dokumentaci, částečně dokonce barevnou (*Jíra 1899, obr. 1,2*). Jelikož sonda zachytila vedle kulturních vrstev i vrstvy různě propálené, přepálené kameny, mazanici, vrstvy popela a uhlíků, Jíra na lokalitě předpokládal přítomnost tavicích pecí a kovolitecké činnosti. Této problematice se bude věnovat kapitola 5.2.2.

První známý nález na lokalitě byl podle Jíry (*Jíra 1899, 85*) učiněn roku 1890, kdy stejný hrobník zkoušel na místě budoucího hřbitova kvalitu země. V místě poblíž hrobu č. 94 našel nehluboko v zemi depot celých i rozlámaných bronzových předmětů se slitky. Z jejich polohy dospěl k závěru, že byly uloženy ve vaku do vykotlaného kořene. Nálezy odkoupil Dr. Rožánek, který je Jírovi bohužel nevydal,

takže se z tohoto depotu uchovala ve sbírkách Národního muzea jediná sekerka, kterou s jistou mírou nejistoty rozpoznal a podle Jírových poznámek určil M. Slabina (*Slabina 1966*, 342, Obr. 140)

Při budování základů pro novou hřbitovní zeď v roce 1891 byl nalezen v metrové hloubce další depot bronzových předmětů. Přešel do sbírky Muzea hlavního města Prahy a obsahuje (výčet podle: *Smejtek 2005*, 544) : dvě dvojbřité břitvy s prolamovanou rukojetí zakončenou kroužkem typů *Stadecken* a *Obermanzing* (*Jockenhövel 1971*, Taf. 5:50, 7:71), dva střechovitě hraněné náramky s výzdobou svazků příčných a šikmých rýh a půlobloučků, čtyři obdobné nezdobené náramky, poškozený náramek oválného průřezu, tři hroty šípů, zlomek tuleje hrotu oštěpu, zlomek tyčinky trojhranného profilu, bronzový pásek s výzdobou rytých čar a vkolkovaných trojúhelníků, drobné tyčinkovité dlátko, dva zlomky srpů s bradavkovitým trnem, tři zlomky srpů s řapem a bočním trnem, dva zlomky břitů srpů, zlomek čepele dýky a čtrnáct kousků kovové suroviny.

Další depot byl objeven snad roku 1892 a skládal se ze zlomku *peschierské* dýky s jazykovitou rukojetí a třemi otvory pro nýty, zlomku hrotu oštěpu, sedmi zlomků srpů s řapem a bočním trnem, zlomku srpů s bradavkovitým trnem a dvou zlomků hrotů srpů.“ (*Smejtek 2005*, 544)

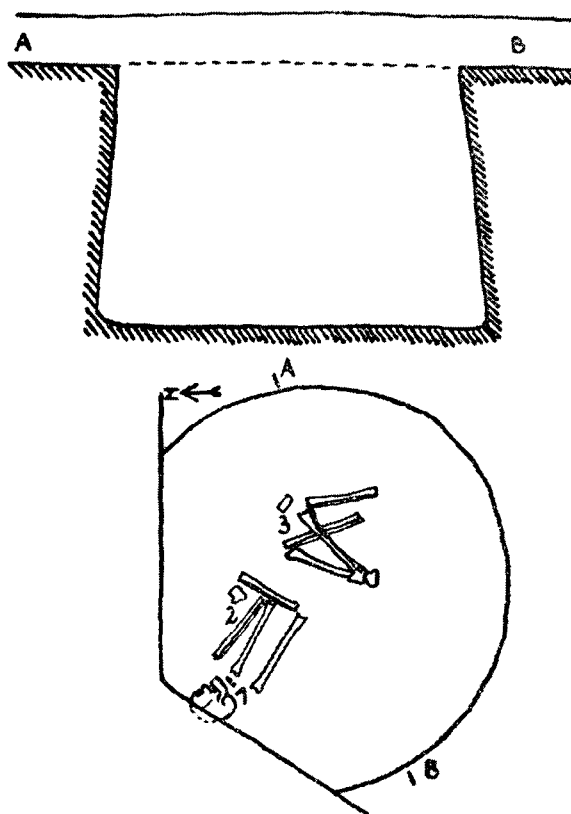
Roku 1899 byl prý při jarní orbě východně od farní zahrady učiněn nález sekerky, který přešel do majetku jistého pana Chaury, obchodníka se starožitnostmi. Jíra ji bohužel nepopisuje víc, než že „*jest to pěkná veliká sekerka*“ (*Jíra 1899*, 86).

V roce 1919 přešlo majetku Národního muzea pár bronzových předmětů ze soukromé sbírky, jež byly údajně nalezeny v okolí sv. Matěje. Za zmínku stojí bronzový hrot oštěpu s provrtanou tulejí a žebrem (inv. č. 19256).

Další etapa nálezů spadá do třicátých let, kdy se na Babě začala stavět vilová čtvrť. Ladislav Hájek tam v letech 1932 až 1938 vykopal několik kulturních jam a získal fragmenty keramiky knovízské a salzmüdského stupně KNP a jiné další předměty jako přesleny, šídla, broušenou a štípanou industrii aj.² Bohužel Hájek nezanechal po sobě v dokumentaci žádné přesnější určení lokace, takže se z jeho hrubého náčrtku mohu jen domnívat, že šlo o plochu vymezenou ulicemi Na Babě, Na Ostrohu a Matějskou. Mimořádně zajímavá je však poznámka v první nálezové

² Archiv nálezových zpráv Muzea hl. města Prahy pod čísly: 40211 – 15/32, nálezy jsou uloženy v Národním muzeu pod inv. čísly: 47371-380, 49113, 49159, 49293, 49299, 49497-509, 49531-532, 50178-180

zprávě: „Na jihozápadní části hřbetu zjistil jsem táhlou vyvýšeninu na způsob valu, která se stočila na jižní, přístupnou část svahu, kde byla nahražena odkopanou rovinou. Jde-li snad o starší násep, nebo o novější, to jsem nezjistil.“³ Autor dále nepřikládal valu pozornost, neboť se mu jeho poloha zdála nestrategická (viz kapitola 5.2.3.). Roku 1938 vykopal někde v místech vilové čtvrti kostrový hrob jedince uloženého ve skrčené poloze na levém boku, hlavou k severozápadu, obličejem k severovýchodu (Obr. 3).⁴ Díky střepu nádoby s výzdobou rytého románského kříže a kanelovaným tělem byl hrob bezpečně datován M. Zápotockým do IV. stupně KNP. Ve výbavě pohřbeného byl pozoruhodný nález měděné spirálky se čtyřmi vinutími, jenž patří k nejstarším svého druhu v Čechách (Hájek 1940; Zápotocký 1958, 26).

Obr. 3. Plánek pohřbu jedince kultury KNP, nález učiněný L. Hájkem 1938. (převzato z Hájek 1940)

1- měděná spirálka; 2- zlomky koflíku; 3- kamenná sekerka

³ Archiv nálezových zpráv Muzea hl. města Prahy 40211/32

⁴ Archiv nálezových zpráv Muzea hl. města Prahy 40216, nálezy v Národním muzeu pod inv. čísl: 48801-807

Při stavbě domů 12 a 14 (stará orientační čísla, dnes již neplatná) v ulici Nad Paťankou (poblíž křižovatky s ul. Průhledovou) ve 40. letech byl učiněn nález dvou knovízských bronzových náramků, jež jsou údajně uloženy v Národním muzeu (*Smejtek 2005, 545*). V Muzeu hl. města Prahy je také uložena sekerka se středovými laloky, údajně nalezena na svahu z babského návrší (inv.č. 20409).

V roce 1964 byl hrobníkem od sv. Matěje ohlášen nález dvou sekerek se středovými laloky, učiněný při výkopu základů pro pomník (*Slabina 1966*). Dle výpovědi dělníků bylo se sekerkami nalezeno i několik kousků bronzového plechu, které se však ztratily. Problematice všech zmíněných depotů a jejich určení se bude věnovat dále kapitola 5.2.1.

Okrajově zmiňme výzkum Evy Jansové (Středisko státní památkové péče a ochrany přírody) z druhé poloviny 60. let prováděný na zřícenině, který stavbu datoval do druhé poloviny 17. stol. coby viniční dům Tomáše Pešiny z Čechorodu, jehož romantická úprava pak pochází z přelomu 19. a 20. století.

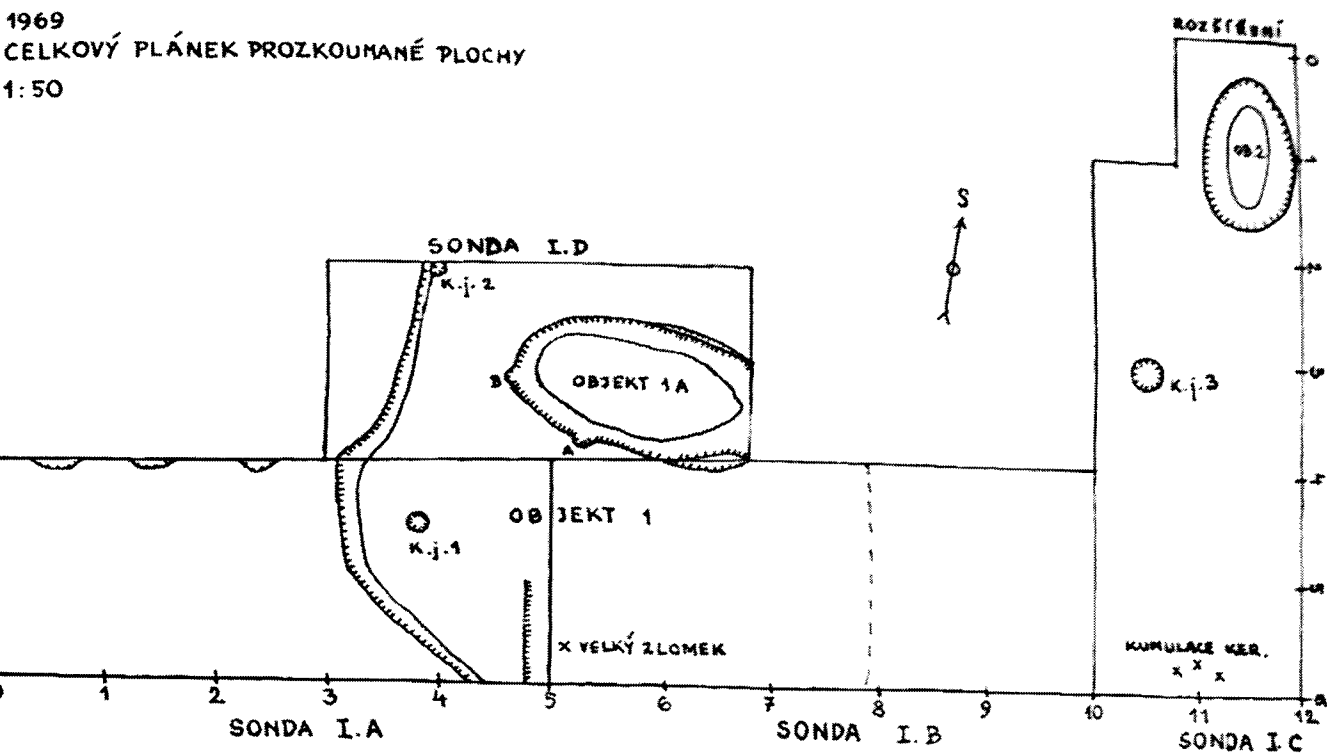
V roce 1969 podnikla pravěká pobočka Muzea hl. města Prahy předstihový zjišťovací výzkum, který byl vyvolán plánovanou stavbou sídliště v následujících letech. Pro výzkum vedený Norbertem Maškem bylo zvoleno místo zhruba 150 m jihozápadně od zříceniny u ulice Na ostrohu, kde byla povrchovým sběrem zachycena výrazná akumulace keramiky (č. parcel: 2530/25, 2530/26). Podařilo se odkrýt tři objekty ve vzájemném vztahu (Obr. 4). Objekt 1A mísovitého tvaru, o délce okolo 220 cm a šířce 130 cm, byl zahlouben do většího zahloubeného objektu 1, který však byl odkrýt jen částečně. To bohužel neumožňuje rozsáhlejší interpretaci, ale vzhledem k přítomnosti několika kúlových jam v rozích obou objektů se autor výzkumu domnívá, že mohlo jít o dílnu či provizorní přístřešek. V objektech byla nalezena keramika KNP a keramika s prvky keramiky badenské, velké množství zvířecích kostí, zejména v objektu 1A, dále kamenné a kostěné nástroje a kamenná surovina. Poblíž objektu 2 byla nalezena masivní měděná tyčinka. Z vrstev byly však získány i střepy knovízské a mohylové.⁵

V ulici Na ostrohu byla v roce 1971 podniknuta další záchranná akce Muzea hl. města Prahy na parcele č. 2631, čp. 1796, vedená N. Maškem. Blíže neurčeným výkopem zde byla porušena jáma a při výzkumu tu byla získána menší kolekce zlomků keramiky KNP a velké množství zvířecích kostí.

---

⁵ Archiv nálezových zpráv Muzea hl. města Prahy 345/76

V roce 1973 se uskutečnil poslední záchranný výzkum před plánovanou stavbou sídliště vedený J. Kováříkem (Muzeum hl. m. Prahy). Výkop pro kanalizaci zde severně od ulice Na ostrohu (údajné č. parcely 2581 dnes neexistuje, není možné určit polohu) protnul oválnou jámu o rozměrech 264 x 186 cm. V kulturní vrstvě sytě žluté barvy, asi 30 – 60 cm mocné, bylo nalezeno okolo 150 keramických střepů datovaných do baalberské i salzmündské fáze KNP, přeslen a opět velké množství zvířecích kostí.⁶

Obr. 4. Celkový plán výzkumu z roku 1969 podle N. Maška
(převzato z nálezové zprávy č. 345/76, Muzeum hl. m. Prahy)

⁶ Archiv nálezových zpráv Muzea hl. města Prahy 396/76

3.2. ZÁCHRANNÝ VÝZKUM 1974 – 78

V roce 1974 přistoupilo Muzeum hl. m. Prahy k rozsáhlému záchrannému archeologickému výzkumu v souvislosti s výstavbou sídliště. Výzkum, který vedl Josef Havel, trval pět sezón, přičemž od roku 1976 probíhal na lokalitě souběžně průzkum magnetometrický, vedený F. Markem z katedry užití geofyziky přírodovědecké fakulty UK. Výzkum ve své převážné části probíhal v nelehkých podmínkách souběžně se stavebními pracemi a metoda musela být plně podřízena záchrannému charakteru. Na plochách bylo operativně zasahováno podle toho, kde stavební práce porušily archeologické objekty. Přesto se podařilo získat obrovské množství archeologického materiálu, přibližně 40 000 artefaktů, uložených v Muzeu hl. m. Prahy, a tento výzkum tvoří bázi poznání o pravěkém osídlení této lokality. Výzkum byl v omezeném měřítku publikován J. Havlem prostřednictvím řady Acta Musei Pragenses, z kteréžto publikace je v následujícím textu čerpáno, stejně tak z nálezové zprávy⁷ (Havel 1986).

3.2.1. PRŮBĚH VÝZKUMU

V první fázi výzkumu, v sezóně 1974, bylo přikročeno k záchranné akci v místech mezi ulicemi Na ostrohu a Matějská (č. parcel: 2530/3, 2530/4, 2530/12, 2530/13), kde byly při výkopu ke stavbě rodinných domků zachyceny a prozkoumány tři objekty. Ukázalo se že objekty 1/14 a 2/74 jsou vlastně součástí příkopu (označeného příkop I), který byl v délce 11 m přerušen a zničen stavebními pracemi. Třetí objekt 3/74, ležící zhruba 17 m jihovýchodním směrem od objektu 1/74, vykazoval také charakter příkopu, přičemž na dně byla zjištěna kumulace kamenů. Oba objekty pokračovaly ve směru severozápadním, tudíž bylo v následujícím roce přikročeno k jejich dalšímu prozkoumání v tomto směru (č. parcel: 2532/2, 2530/5, 2531, 4184/20).

---

⁷ Archiv nálezových zpráv Muzea hl. města Prahy 1019/78

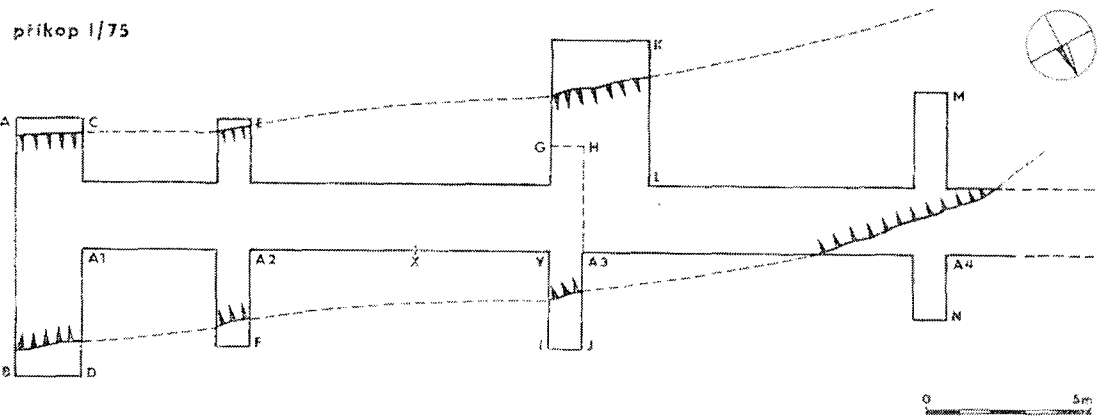
Systémem sond byl sledován průběh příkopu I v délce 50 m (Obr. 5). Výplň příkopu byla konstantní po celé délce: pod ornicí mocné 35 – 50 cm byla vrstva černé humusovité hlíny mocná v průměru 45 cm, na dně příkopu pak tvrdá světle šedá vrstva o mocnosti 10 – 30 cm. Šířka příkopu se pod ornicí pohybovala v rozmezí 5,3 – 6,4 m, hloubka od povrchu v rozmezí 90 – 130 cm, tvar protáhle mísovitý. Příkop v konci sondy mění svůj severozápadní směr a dále pokračuje ve směru západním. Výplň příkopu poskytla velké množství keramických zlomků KNP z šedé a černé vrstvy, v ornici a těsně pod ní se objevovaly ojediněle střepy kultury knovízské; místy byly nalezeny dosti porušené žárové hroby této kultury v kumulaci kamenů. Spodní vrstvy obsahovaly velké množství zvířecích kostí, ale také zlomkovitě kosti lidské, porůznu roztroušené po celé délce výkopu. Časté jsou fragmenty mozkovny. V odkrytém úseku mohlo jít až o sedm jedinců. Kolekci nálezů doplňují kamenné a kostěné nástroje, závaží, přesleny, kamenné závěsky, uhlíky a kousky mazanice.

Další sondou o délce 15 m byl sledován průběh druhého příkopovitého objektu (Obr.6) s kamennou brázdou na dně (označen Palisáda I). Šířka příkopu se pohybovala v rozmezí 1,8 – 2,4 a hloubka v rozmezí 70 – 95 cm. Výplň objektu byla stejná jako v příkopu I. Na dně byly místy zachyceny mělké kúlové jamky. Kamennou brázdou na dně tvořily převážně opukové kameny o průměru 12 – 20 cm, často se stopami žáru. Objekt kopíroval průběh příkopu I ve vzdálenosti 12 – 14 m od něj. Ve výplni byly nalezeny střepy keramiky KNP, v ornici a těsně pod ní ojediněle střepy kultury knovízské a středodunajské mohylové.

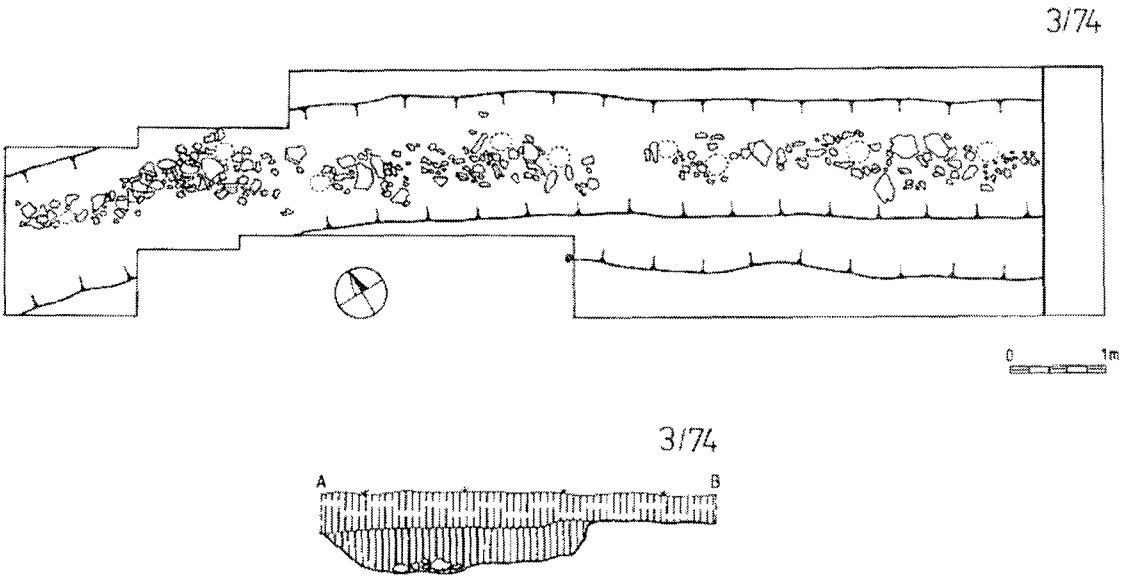
V souvislosti s počínajícími stavebními pracemi na budovaném sídlišti bylo těžiště výzkumu ve zbytku roku přesunuto severovýchodně od příkopu I. Bylo prozkoumáno šest kulturních jam nepravidelně oválných tvarů (objekty 1-6/75), z nichž byla získána keramika KNP.

V následujícím roce 1976 se již naplno rozběhly stavební práce a výzkum, obtížně koordinovaný se stavbou, získal ryze záchranný charakter. Ten se přesunul na plochu provizorního stavebního zázemí blíže k severnímu svahu plošiny. Systém sond C (č. parcel: 2519/53-55,77-79) postupně odkryl plochu cca 250 m² (Obr. 7; Tab. XXX : 1). Vrstva pod ornicí opět obsahovala keramiku knovízskou, hlubší výplň obsahovala keramiku KNP. Na ploše se rýsovaly kruhové objekty s pravidelnými rozestupy okolo 150 cm ve směru sever – jih. Tyto jámy byly všechny podobného tvaru, rozměrů a výplně. V průměru kolem 70 – 100 cm široké a 70 cm zahloubené

do podloží. Ve stejném směru je lemovaly menší kúlové jamky. Celkem lze tedy sledovat tři řady kúlových jam ve směru sever – jih a jednu řadu, nejspodnější, trochu vychýlenou v orientaci severovýchod – jihozápad. Jámy obsahovaly poměrně malý počet střepů (keramika KNP), jejichž hustota se do hloubky zmenšovala. J. Havel připouští možnost interpretace objektů jako zásobních jam, poukazuje však na malý počet keramických střepů a v souvislosti se systémem postranních kúlových jamek, pravidelné vzdálenosti jednotlivých jam a přítomnosti uhlíků interpretoval objekty jako kúlové jámy pro mohutné kmeny tvořící základ palisády .

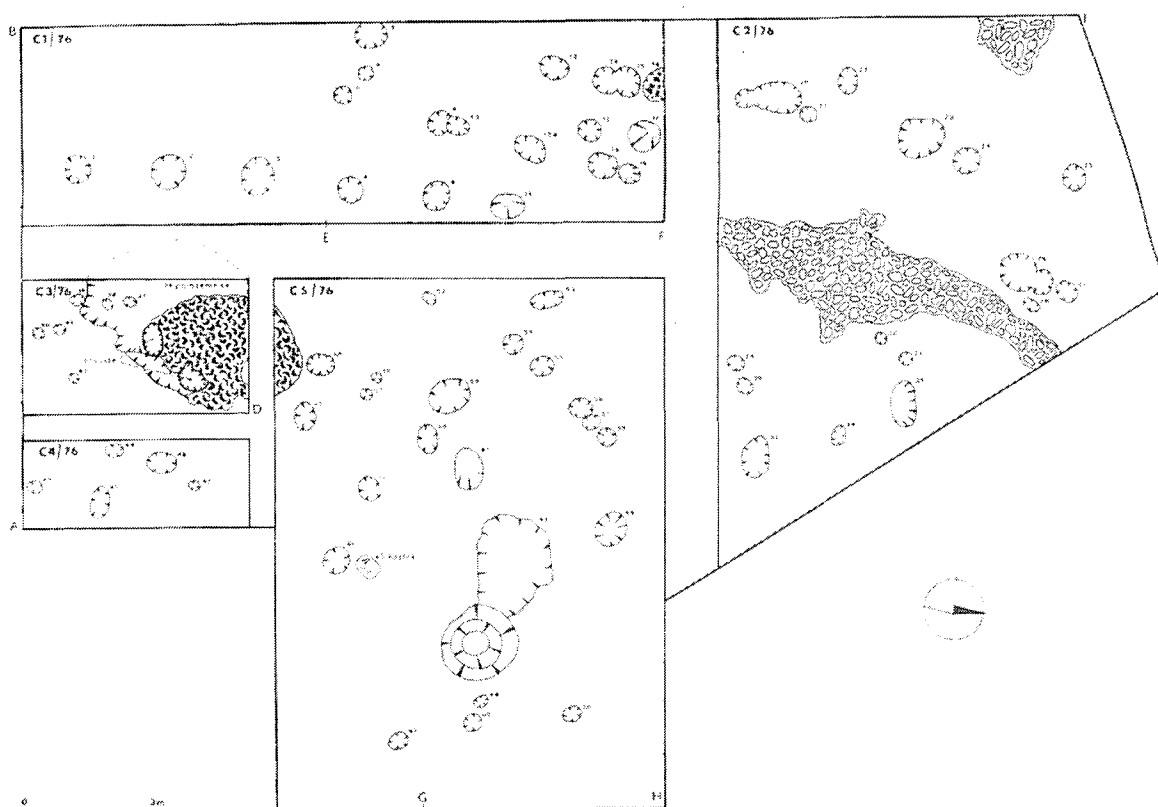

Obr. 5. Průběh příkopu I z výzkumu v roce 1975 podle J. Havla (převzato z Havel 1986)

Obr. 6. Průběh příkopu s kamennou brázdou z výzkumu v roce 1974 podle J. Havla (převzato z Havel 1986)

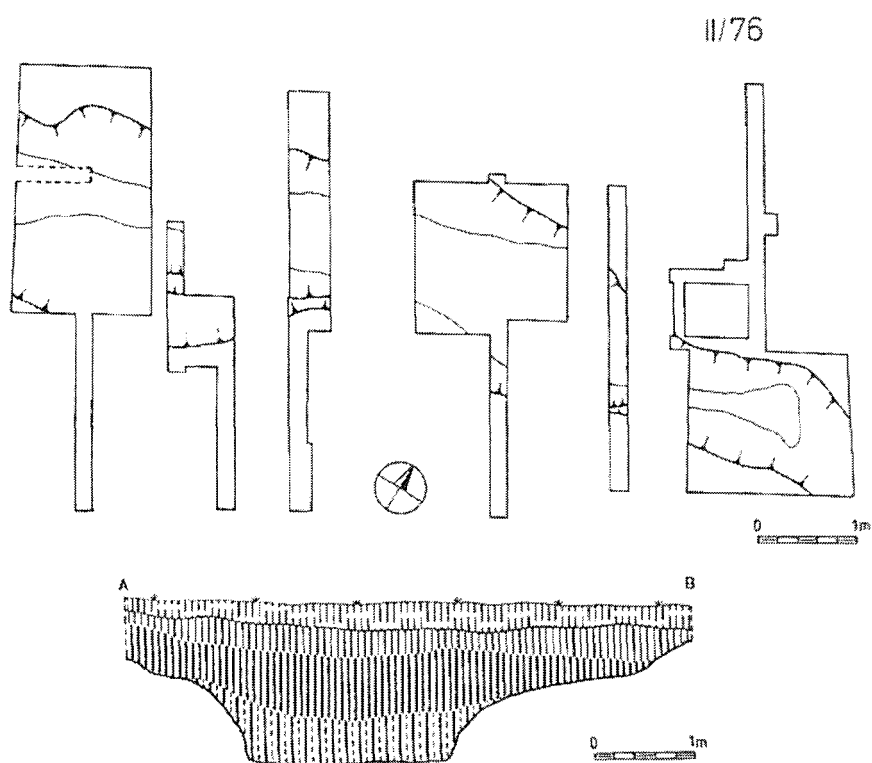

Obr. 7. Plán sondy C z roku 1976 podle J. Havla.
(převzato z *Havel 1986*)

Řady jam jsou v severní části sondy narušeny mladším objektem kultury knovízské, mohutným kamenným závalem ve směru sever – jih, zasahujícím do úrovně podlaží. Nejvýraznějším prvkem v jižní části sondy byl zahloubený objekt tvaru nepravidelného obdélníku se zaoblenými rohy, o rozměrech 460 x 353 cm, jehož hloubka dosahovala 35 – 50 cm, jenž byl interpretován jako polozemnice (objekt 36/76, Polozemnice I). V jeho výplni byla zachycena mocná vrstva mazanice se stopami otisků dřevěných prutů a 3 – 5 cm silných kůlů. Do dna objektu byly zahloubeny dvě kúlové jamky, které pravděpodobně se stavbou souvisí. V mísovitých prohlubních při jihovýchodní straně byla zachycena dvě ohniště se stopami uhlíků. Ve výplni bylo množství zvířecích kostí a zlomky keramiky z větších zásobnicových tvarů, mimo to i kamenné a kostěné nástroje.

Nejvýraznějším objektem ve východní části sondy byl zahloubený objekt nepravidelného „osmičkovitého tvaru“ o rozměrech 389 x 70 x 176 cm, v orientaci východ – západ (objekt 63/76). Západní část byla zahloubena mělce asi 12 cm do podloží a směrem k východu objekt přecházel v jámu kruhového půdorysu s plochým dnem v hloubce kolem 40 cm do podloží.

Jižně od výše popsaného objektu byl také nalezen jediný eneolitický rituální pohřeb na prozkoumaných plochách. V menší jámě ležela kostra čtyř až pětiletého dítěte, uložená ve skrčené poloze na pravém boku, v orientaci severovýchod (hlava) – jihozápad, obličejem k severozápadu.

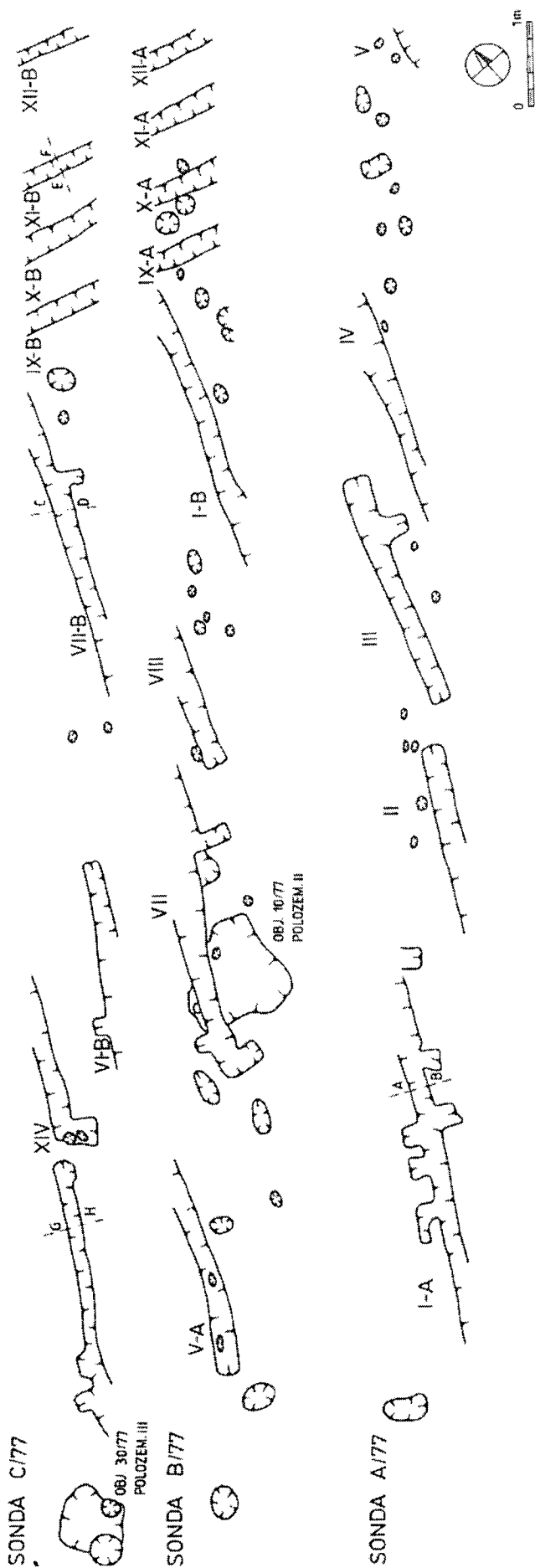
Obr. 8. Průběh a profil příkopu II podle J. Havla (převzato z *Havel 1986*)

V době prací na výše popisované sondě C pokračily stavební práce k hloubení základů bloků řadových domů severovýchodně a severozápadně od sondy C a byla narušena řada objektů. Práce neumožňovaly strpět plošný výzkum a objekty bylo možno pouze vzorkovat a dokumentovat. Přesto byly odkryty dvě keramické pícky. Pozornost se soustředila na objekt příkopového charakteru, zachycený v místech dnešních domů v Janákově ulici (domy č.o. 2,4,6, č. parcel: 2519/16,17,71). Objekt (označen jako příkop II) se z vrchu zahluboval pozvolna mísovitě, ve spodu pak ostře

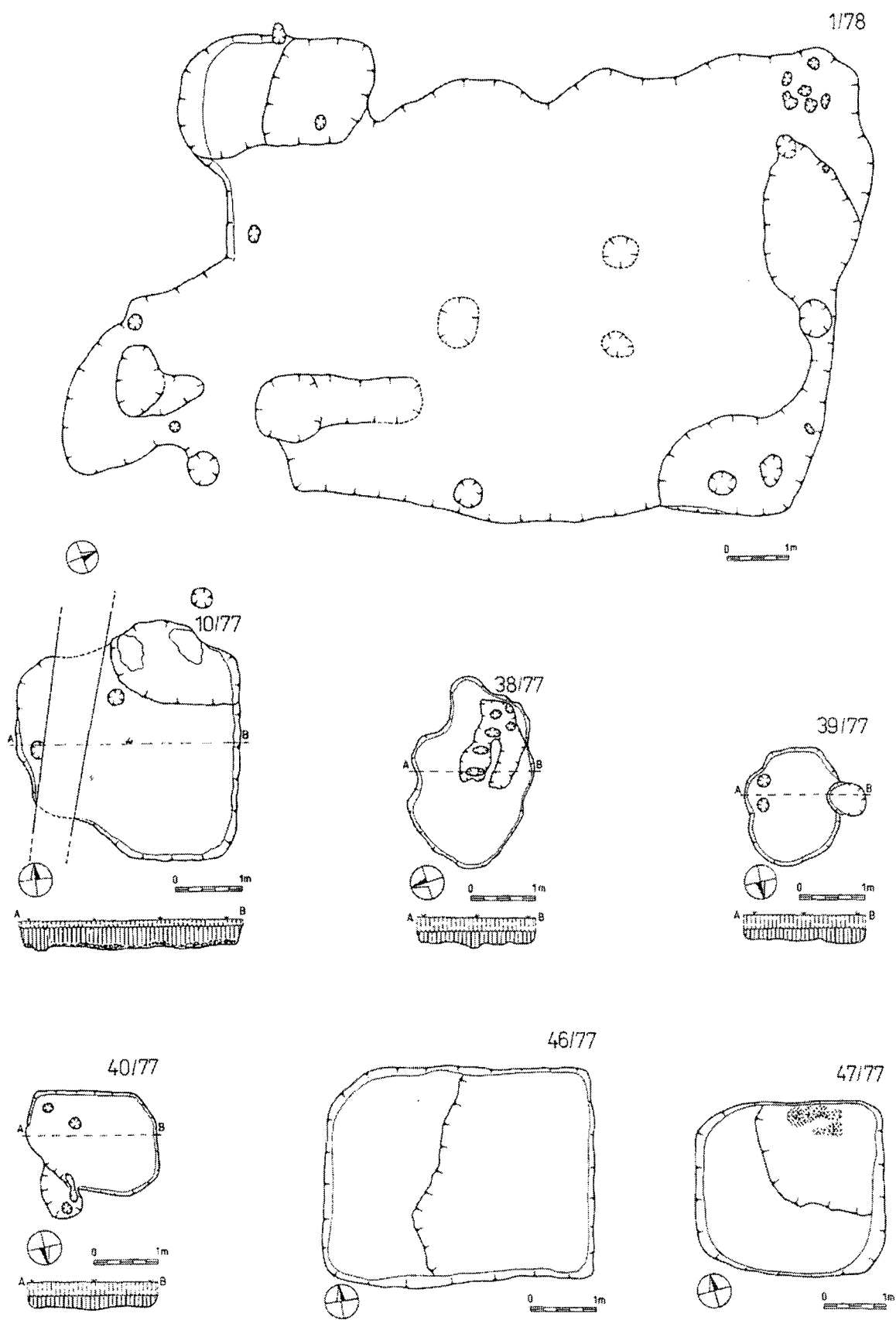
a tvořil rovné dno (Obr. 8). Měl velice nepravidelný lichoběžníkový tvar a probíhal ve směru severovýchod – jihozápad, nicméně jeho velice nepravidelný tvar neumožňuje vzhledem k velikosti sondy určit, jakým směrem skutečně vede mimo sondy, zda zachovává směr, nebo se stáčí v orientaci sever – jih či východ – západ. Šířka příkopu se pohybovala mezi 580 – 670 cm, šířka na dně mezi 115 – 280 cm, hloubka mezi 135 – 170 cm. Pod ornici byla zhruba 20 cm mocná světle hnědá vrstva z období kultury knovízské, pod ní černá kompaktní hlinitá vrstva o mocnosti až 70 cm a na dně 20 – 40 cm mocná šedohnědá vrstva. Tedy situace poměrně obdobná jako u příkopu I. Ve výplni byly nalezeny střepy keramiky KNP, mazanice a množství zvířecích kostí.

Na počátku sezóny 1977 se výzkum přesunul na plochu severně od příkopu I (č. parcel: 2531, 2519/1). Bylo prozkoumáno množství sídlištních objektů, hlavně kúlových jamek a sídlištních jam, ale také dvě polozemnice a zajímavý systém zahloubených žlabů. Objekt 10/77 (polozemnice II) měl nepravidelný lichoběžníkový tvar se zaoblenými rohy o rozměrech 342 x 256 – 335 cm, hloubce mezi 25 – 38 cm do podloží (Obr. 10). Výplň obsahovala mazanici, uhlíky a kameny se stopami žáru. V severovýchodním cípu objektu byla v oválném zahloubení zjištěna dvě ohniště. Dále byly nalezeny zlomky keramiky KNP a kamenné a kostěné nástroje. Objekt 30/77 (polozemnice III) měl také nepravidelný půdorys o rozměrech 225 x 191 – 234 cm, hloubku 40 cm do podloží. Uvnitř objektu byly zjištěny čtyři kúlové jamky, ve výplni se našla keramika KNP a kostěná industrie.

Nejpozoruhodnějším nálezem je však systém čtrnácti zahloubených paralelních žlabů ve směru sever – jih a západ – východ (obr. 9). Žlaby byly 50 – 70 cm široké a do podloží se zahlubovaly v rozmezí 25 – 38 cm. Tvar jejich profilu byl lichoběžníkový s plochým dnem. Ze žlábků nepravidelně vybíhaly čtvercové výběžky. Kolem žlábků byly nepravidelně roztroušeny kúlové jamky, ve dvou případech byly zahloubeny přímo do žlabu. Jejich výplň byla hnědočerná, písčitá, s drobnými křemennými valouny. Nejdelší zjištěná délka žlabu (limitovaná sondou) činila 38 m. Na severním konci se žlaby obou směrů křížují v pravém úhlu. Pokládám za nešťastné, že nebyl objasněn průnik mimochodných žlabů, jak je patrné z obrázku (Obr.9).

Obr. 9. Průběh geometrických žlabů z roku 1977 podle J. Havla
(převzato z Havel 1986)

Obr. 10. Plány polozemnic a velkého zahloubeného domu z akropole podle J. Havla (převzato z Havel 1986)

V druhé polovině roku byla zkoumána plocha o rozloze zhruba 50 x 30 m, na staveništi domů v severní části ulice Na ostrohu, jen kousek od místa, kde v roce 1969 provedl předstihový výzkum N. Mašek (č. parcel: 2530/19 – 27, 2489/12 – 18) . Skrývka však strhla část podloží a byla porušena celá řada objektů. Za pozornost stojí dvě polozemnice (Obr. 10). Objekt 46/77 (polozemnice IV) byl obdélného půdorysu se zaoblenými rohy, o rozměrech 400 x 320 cm a hloubce 30 – 38 cm do podloží. Výplň obsahovala keramiku KNP, zvířecí kosti, zlomky mazanice. Kúlové jamky nebyly zjištěny. Objekt 47/77 (polozemnice V) měla čtvercový půdorys o rozměrech 248 – 292 cm, hloubce 28 – 37 cm. U severní stěny bylo zjištěno nepatrně zahloubené ohniště s vrstvou mazanice. Ve výplni byla opět zjištěna keramika a zvířecí kosti.

V posledním roce výzkumu byla sledována plocha v nejvyšší části sídliště (č. parcel: 2488/8 – 14). Zde byl prozkoumán zcela mimořádný objekt (objekt 1/78, Obr. 10). Rozsáhlý zahloubený objekt nepravidelného obdélného půdorysu o mimořádných rozměrech 12,4 x 6,8 m byl zahlouben 20 – 40 cm do podloží, přičemž ve stupňovitě snížených rozích byly zachyceny kúlové jamky, stejně tak i ve středu objektu. V jihovýchodní části byl dokonce zjištěn vchod (obr. X). Ve výplni byla nalezena velká koncentrace keramických střepů KNP, zvířecích kostí a zlomků mazanice, dále kamenná a kostěná industrie. Za zmínku stojí, že v jeho sousedství nebyl zjištěn žádný jiný sídlištní objekt.

Současně s výzkumem probíhal v letech 1976 – 77 průzkum magnetický. Byl prováděn ve čtvercích na plochách vyznačených na celkovém plánu výzkumu. Lze konstatovat, že magnetické anomálie potvrdily na vyznačených plochách přítomnost archeologických objektů.

3.2.2. NÁLEZY A JEJICH ROZBOR

3.2.2.1. KERAMIKA

(Text vychází z nálezové zprávy J. Havla)⁸

Keramiku KNP představují téměř výlučně zlomky, které nedovolují detailnější rozbor tvarů. Vzhledem k podobné základní profilaci nelze vždy zcela jednoznačně přisoudit zlomky určitému typu. Pro periodizaci keramiky jsou tak lepším vodítkem výzdobné motivy. Naprostou převahu keramiky z výzkumu však tvoří zlomky atypické, tzn. nevýrazné části profilů, nezdobené střepy atd. Podařilo se rekonstruovat jen několik celkových tvarů nádob (tab. XVI - XX). Celkově lze rozlišit několik základních typů.

Zásobnicové hrnce

Rekonstrukce jejich výšky je problematická, snad nejčastěji jsou nádoby vysoké 40 – 45 cm, průměr hrdla se pohybuje mezi 20 – 30 cm. Patrně nejčastější jsou tvary vejčité až oble dvojkónické s rovně posazeným hrdlem, nálevkovitý okraj je méně častý. Pod okrajem bývají často oblé jazykovité výčnělky, páskové ucho je výjimečné. Vlastní okraj většinou zdobí plastická lišta hladká nebo zdobená, vzácně zdvojená v kombinaci s plastickou páskou. Okrajové lišty jsou v profilu ploché až trojúhelníkové. Výjimečně se objevuje plastická páska, někdy dvojitá. Plastická lišta (nebo páska) je nejčastěji na spodní straně členěná oválnými či kruhovými důlky, nebo pravidelným půlobloukovitým vykrajováním (tzv. románská lizéna), které bývá ještě členěno vrypy, ojediněle je lišta přesekávaná či s drobnými vpichy. Na postup výroby nádob poukazuje část dna s otiskem rohože.

Amfory

Nejčastěji bývá zachována část obloukovitého lomu s uchem. Výjimečně vede od kořene ucha slabá plastická páska s vpichy. Masivní části okrajů, o průměru až 15 cm, poukazují na tvar válcovitého hrdla. Část pravděpodobně dvojuché amfory, pod okrajem zdobené hladkou lištou, ukazuje na výšku cca 50 cm. Ucha jsou většinou umístěna na přechodu hrdla a těla (dvojkónické amfory se čtyřmi pravoúhlými oušky), někdy je ucho na výdutí (dvojuché zásobnicové amfory).

---

⁸ Archiv nálezových zpráv Muzea hl. města Prahy 1019/78

Nálevkovité mísy a poháry

Kromě nezdobených částí profilu a hrdla jsou nádoby zdobeny plasticky nebo rytím, vtisky a vpichy. Plastická výzdoba je umístěna na výduti, kde ji vytvářejí tupé nebo hrotité výčnělky, plastické pásy, výjimečně důlkovitě promáčknutá plastická čočka. Na vnitřní straně okraje pak někdy bývá hladká plastická lišta. V kombinaci s plastickou lištou může být okraj nádoby přesekáván vpichy, případně se oválné či trojúhelníkové vpichy nacházejí pod vlastním okrajem na vnitřní či vnější straně hrdla, a to i na spodu lišty. Vzácnější je pak bohatší výzdoba hrdla, a to oválnými až kruhovitými vpichy na vnitřní - nebo v kombinaci s klikátkou - na vnější straně hrdla. Ojedinelá je i jemnými vpichy provedená dvojitá řada na vnější straně hrdla. Další výzdoba je soustředěna na přechodu hrdla a těla, kde bývají oválné, kruhové, nebo trojúhelníkové vpichy v jednoduché nebo dvojitě řadě. Vlastní výduť je zdobena zřídka, a to svazkem rýh, pásy vpichů, případně rytou klikátkou.

Džbánky a koflíky

Pásková ucha jsou nasazena na okraji nádob, případně těsně pod ním. Ucha jsou někdy zdobena drobnými vpichy. Rytou a vpichovanou výzdobu lze předpokládat u okrajů, především ale na výduti nádob. Dekorace výdutě se skládá ze širších, rýhou ohraničených a uvnitř vypíchaných trojúhelníků, motivem z obrvených, jednoduchých nebo vícenásobných svislých rýh, tvořících i klikátku nebo oblouk. Okraje mohou být dekorovány drobnými rýžkami, někdy zdobené rýhovanými trojúhelníky, někdy vypichovanými.

Misky se zalomeným okrajem

Ojedinelé se v keramickém inventáři nacházejí zlomky misek dvojkónického profilu s ostře lomeným okrajem a drobnými výčnělky na lomu.

Ostatní keramické výrobky

Nejvíce se v různých objektech vyskytovala mazanice. Dalšími nejčastějšími nálezy byly přesleny, poněkud více kónické se spodní částí konkávní, dále přesleny s plochou základnou, kulovité či dvojkónické. Dále jsou nejčastější závaží ve tvaru komolého kužele s vertikálním otvorem. Celkem bylo nalezeno padesát osm přeslenů, nebo jejich částí.

3.2.2.2. KAMENNÉ NÁSTROJE

Broušená industrie

Nálezy broušených nástrojů představují téměř výhradně sekerky se symetricky vybroušeným ostřím, boky a týlem. Jejich délka se pohybuje mezi 4,5 - 11,5 cm. Většina jich byla vyrobena ze zeleného spilitu, některé z amfibolitu či černé břidlice. Ojedinelý je nález sekerky s vějířovitě rozšířeným ostřím a fasetovanými boky, bojové sekery typu *Ptení* (Zápotocký 1992), nalezené v horní části příkopu. Sekeromlat nebyl nalezen žádný.

Štípaná industrie

Soubor ŠI je v porovnání s ostatními lokalitami poměrně malý. Čepele, hroty, škrabadla a úštěpy byly vyráběny z rohovce a křemence, ojedinelé z hnědošedého pazourku.

Ostatní výrobky z kamene

Častými nálezy byly brousky z šedavého či načervenalého pískovce. Na většině z nich jsou žlábkové vzniklé při opracovávání materiálu. Celkem dvacet osm kamenných drtel se nacházelo především ve výplni obou příkopů.

3.2.2.3. KOSTĚNÉ NÁSTROJE

Výrobky z kostí se vyskytují poměrně často. Jsou to především šídla, dlátka, tkalcovské člunky a hroty. Nalezena byla také jedna kostěná šipka se stopami pryskyřice.

3.2.2.4. ZVÍŘECÍ KOSTI

Osteologický rozbor (rozbor provedli: L. Peške, E. Zikmundová) byl proveden pouze z nálezů sezón 1974-5. Procentuální zastoupení: Tur (35 – 40%), ovce/koza (17 – 20%), prase (15 – 18%), pes (6 – 8%), zajíc a jelen (4%), kůň a divoké prase 2%. Na některých kostech byly shledány stopy opracování nebo opálení ohněm.

4. ZÁCHRANNÝ VÝZKUM V ROCE 2004

V červnu 2004 přistoupilo Muzeum hl. m. Prahy k záchranné akci pod vedením Milana Kuchaříka. Záchranný výzkum byl vyvolán stavbou vilového domu v Jarní ul. 39 (č. parcel: 2693/3), čemuž předcházela demolice staršího domu z 60. let.

4.1. PRŮBĚH VÝZKUMU

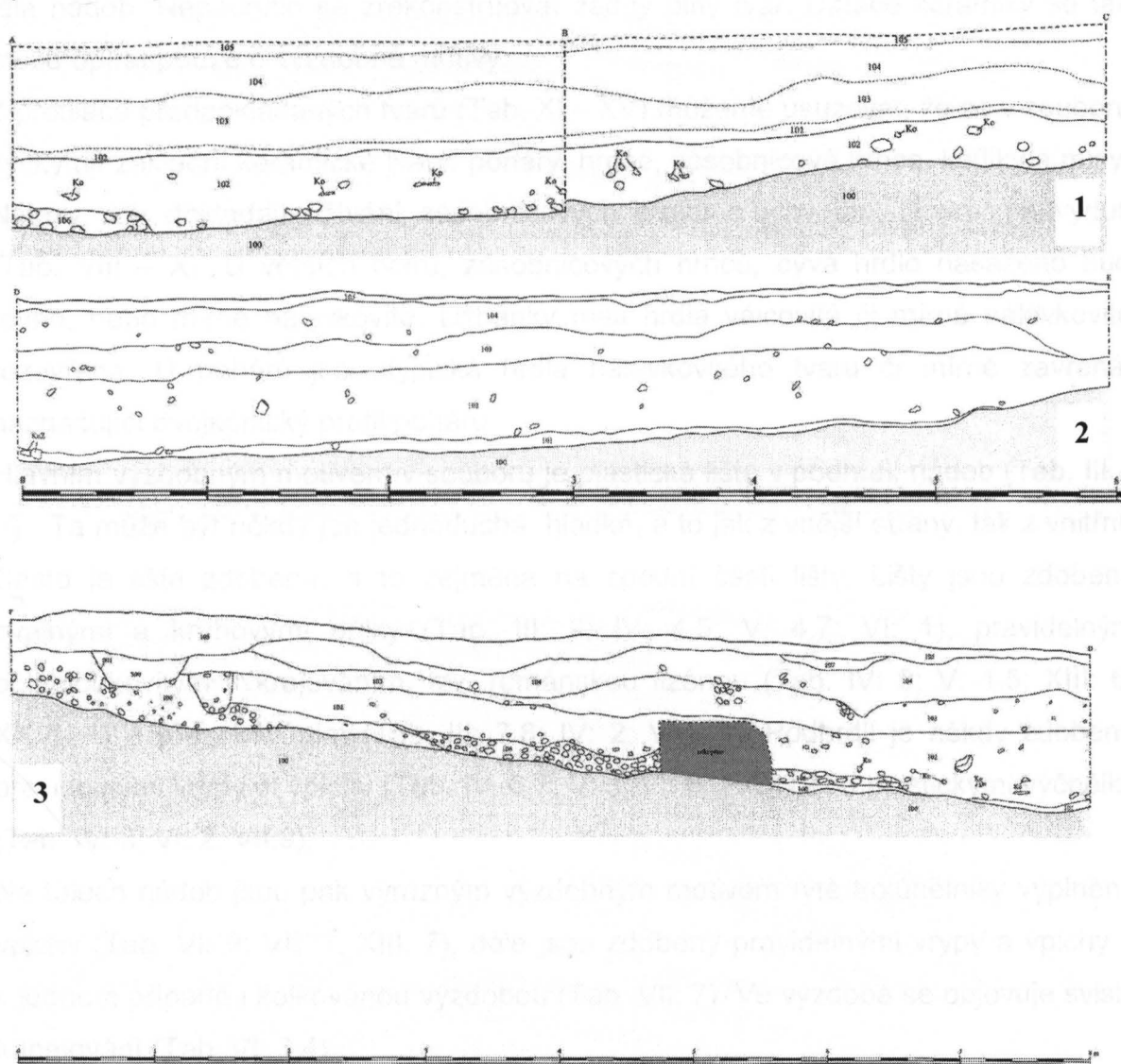
Bylo rozhodnuto položit dvě plošné sondy o celkové rozloze přes 100 m² v místech rozšíření půdorysu stávající stavby (Obr. 10). Jihovýchodní sonda „Plocha B“, byla rozdělena na pět veskrze čtvercových sektorů o straně 3 m. Celková plocha sondy B činila cca 37 m². V první fázi byla provedena rýha v jihovýchodní straně sondy, vzala však terén až do podloží a poničila tak částečně situaci v sondě. Byla však zjištěna kulturní vrstva a následně bylo přikročeno ke skrývkám na obou sondách. Na ploše A, jež byla rozdělena do čtvercových sektorů o straně 2 m, byl však zachycen již jen zbytek kulturní vrstvy promíchaný s ornici a celá sonda pak poskytla jen malou kolekci keramiky, z velké části novodobé.

Podstatně zajímavější byla situace v sondě B. Ta byla vybírána po sektorech, přičemž byly zdokumentovány tři řezy (Obr. 11). V sondě byl zachycen zahloubený objekt, jehož hrana byla zachycena v západní části sondy v sektorech I a II, který se pozvolna zahluboval směrem západním, kde byla situace zničena lžící bagru. V nejhlubším místě však hloubka sahala až 120 cm pod povrch. Bohužel, situace v sondě nedovoluje určit, jak hluboko do podloží byl objekt zahlouben. Sonda vlastně zachytila jen západní okraj objektu, tudíž nemůžeme určit jeho charakter, t.j. zda se jedná o jámu či příkop. Výplň objektu od shora pod ornici tvořila vrstva šedohnědé hrudkovité hlíny s příměsí drobných kamínků o průměrné mocnosti 20 cm. Pod ní byla světlehnědá hlinitá vrstva s příměsí drobných kamínků o průměrné mocnosti 20 cm. Pod ní se nalézala kompaktní hnědočerná hlinitá vrstva o mocnosti cca 40 cm, z níž byla získána největší koncentrace materiálu, a v pásu zhruba vprostřed sondy ležela mezi touto vrstvou a podložím kumulace menších a středních kamenů.

Z hnědočerné vrstvy bylo získáno pozoruhodně velké množství zvířecích kostí, zlomky keramiky, kamenné a kostěné nástroje.

Nejzajímavějším nálezem je kostrový hrob, odkrytý v sektoru II a IV ve spodní vrstvě. Jedinec byl rituálně uložen ve skrčené poloze na pravém boku, v orientaci severovýchod – jihozápad (hlava), obličejem k jihovýchodu (Obr. 12). Kosti byly velice špatně zachovalé a z kontextu nelze přímo doložit, zda byl jedinec uložen s nějakou pohřební výbavou. V okolní vrstvě bylo však velké množství keramických zlomků, zvířecích kostí a byla získána bohatá kolekce štípané industrie, což může s pohřbem souviset.

Obr. 11. Profily v sondě B.

1- řez A – C (na plánu označen jako severní řez)

2- řez D – E (na plánu označen jako jižní řez)

3- řez F – G (v severovýchodní hraně sondy, je zde nejlépe vidět profil zahloubeného objektu)

4.2. NÁLEZY A JEJICH ROZBOR

4.2.1. KERAMIKA

Z výzkumu byla získán dosti fragmentární soubor keramiky z období KNP (Tab. III – XV, XXIV - XXVIII). Nálezy představují většinou drobné atypické zlomky, nezdobená těla nádob. Nepodařilo se zrekonstruovat žádný plný tvar. Datace keramiky se tak může opírat pouze o výzdobné motivy.

Z profilace předpokládaných tvarů (Tab. XI – XV) můžeme usuzovat, že se v souboru vyskytují základní keramické tvary: poháry, hrnce, zásobnicové hrnce, koflíky a misky. Nálezy uch dokládají užívání zásobnicových amfor s uchy umístěnými na výduti (Tab. VIII – X). U větších tvarů, zásobnicových hrnců, bývá hrdlo nasazeno buď rovně, nebo mírně nálevkovitě. Džbánky mají hrdla válcovitá či mírně nálevkovitě rozevřená. U pohárů jsou typická hrdla nálevkovitého tvaru či mírně zavřená, naznačující dvojkónický profil poháru.

Hlavním výzdobným motivem v souboru je plastická lišta v podhrdlí nádob (Tab. III – V). Ta může být někdy jen jednoduchá, hladká, a to jak z vnější strany, tak z vnitřní. Často je lišta zdobená, a to zejména na spodní části lišty. Lišty jsou zdobeny oválnými a kruhovými důlky (Tab. III: 9; IV: 4,5; V: 4,7; VI: 1), pravidelným půlobloukovitým vykrajováním, tzv. románskou lizénou (Tab. IV: 9; V: 1,5; XIII: 6; XXVI: 1) a přesekáváním (Tab. III: 7,8; IV: 2; V: 2,8). Podhrdlí je někdy zdobeno pravidelnými vrypy či vpichy (Tab. IV: 6,7; V: 3; VI: 6, 7, 8) nebo plastickými výčnělky (Tab. IV: 3; VI: 2; VII:9).

Na tělech nádob jsou pak výrazným výzdobným motivem ryté trojúhelníky vyplněné vpichy (Tab. VI: 9; VII: 1; XIII: 7), dále jsou zdobeny pravidelnými vrypy a vpichy a v jednom případě i kolkovanou výzdobou (Tab. VII: 7). Ve výzdobě se objevuje svislé kanelování (Tab. VI: 3,4).

Z ostatního keramického materiálu upozorňuji na nálezy jednoho celého dvojkónického přeslenu a zlomků dvou plochých diskovitých přeslenů (Tab. II: 14, 15, 16; XXVI: 1, 2, 3).

Závěrem můžeme konstatovat, že se keramický materiál z tohoto výzkumu svoji výzdobou a tvary kryje s keramickým souborem získaným J. Havlem v letech 1974 – 78 a jeho převážnou část lze zařadit do období čtvrtého salzmündského stupně KNP. Přítomny jsou také jak starší prvky siřemské, tak mladší prvky boletázké.

4.2.2. KAMENNÉ NÁSTROJE

Ze spodní kulturní vrstvy v sondě B byla získána obsáhlá kolekce kamenné štípané industrie čítající 26 zlomků (Tab. I – III, XXI - XXIII). Opravdu pěkným dokladem řemeslné zručnosti je soubor pěti šipek, oboustranně plošně retušovaných. Dvě úštěpové šipky mají základnu vkleslou (Tab. I: 1,2; XXIII: 1,2), dvě úštěpové šipky mají základnu rovnou (Tab. I: 4,6; XXI:1, XXII: 2), stejně jako jedna čepelová šipka (Tab. I: 3; XXIII: 3). Mimo šipek se kolekce štípané industrie skládá z čepelových a úštěpových nástrojů, nejčastěji škrabadel a drasadel (Tab. II, III), někdy na čepeli opatřených plošnou či strmou retuší (Tab. III: 1 – 6).

Bohužel soubor zatím nebyl podroben odborné analýze, proto se dá pouze předpokládat, že nástroje byly zhotovovány z místních rohovců a křemenců. V několika případech (např. Tab. XXII: 1,2) se mi krémový jemnozrnný materiál jeví jako křemenec tušimického typu.

Za povšimnutí stojí, že při výzkumu v sedmdesátých letech se J. Havlovi jevil soubor štípané industrie oproti jiným lokalitám jako malý, zde naopak vidíme na malé ploše velkou koncentraci nástrojů. Zřejmě to souvisí s výrobním charakterem zkoumaného místa, což dokládá i velký počet zvířecích kostí.

4.2.3. KOSTĚNÉ NÁSTROJE

Nepočetný soubor kostěné industrie představují čtyři nástroje, z nichž nejvýraznější je dlátko vyrobené z dlouhé kosti velkého savce (Tab. XXVIII: 4).

4.2.4. ANTROPOLOGICKÝ ROZBOR

Antropologický rozbor pohřbeného jedince provedl Pavel Kubálek.

Bylo zjištěno že jedinec byl pravděpodobně ženského pohlaví, náležící do věkové skupiny *maturus* (40-60 let). Kostí jsou drobné stavby, značně poškozeny. U kostí končetin nelze jednoznačně určit, zda se jedná o jednu či dvě končetiny.

4.2.5. ZVÍŘECÍ KOSTI

Osteologický rozbor nálezů z tohoto výzkumu provedl Martin Holub a z jeho zprávy zde místy cituji.

Zkoumaný materiál pochází z vrstvy 102 na ploše B (sektory I, II, III, IV a V). Celkem bylo zkoumáno 794 zlomků kostí, z nich se pro značnou fragmentaci materiálu druhově podařilo určit 40,6 % fragmentů.

V druhově určeném osteologickém materiálu byly nejhojněji zastoupeny fragmenty minimálně z pěti jedinců domácího skotu (celkem 294). Nejméně dvěma jedinci je zastoupeno prase (celkem 15) a ovce/koza (celkem 13).

Nejčastějšími fragmenty z druhově určitelného osteologického materiálu byly zlomky zubů (138), obratlů (25), zápěstních a zánártních kůstek (15) a prstních článků (14).

V případě nálezů kostí prasete je obtížné určit, zda jde o divokou nebo domestikovanou formu. Dochovaný materiál neobsahuje zcela průkazný materiál, ale fragment dolní čelisti nedospělého a dosti subtilního jedince by mohl ukazovat spíše na domácí formu prasete. Ostatní osteologický materiál patří pouze domestikovaným druhům – domácímu skotu a ovci/koze. Nepřítomnost lovné zvěře na této lokalitě je typická i pro ostatní eneolitická sídliště na našem území, která obvykle poskytují jen malé nebo dokonce žádné důkazy lovu divoké zvěře.

V osteologickém souboru bylo možné určit věk některých jedinců na základě stupně prořezání chrupu a míry osifikace růstových chrupavek. Z pěti jedinců skotu byli čtyři v jatečním věku. Jeden jedinec měl v době smrti 2 – 2,5 roku, druhý jedinec měl 2 – 3,5 roku a dva jedinci zemřeli mezi 2 – 4 rokem života. O jednom jedinci domácího tura lze konstatovat, že se dožil nejméně 3,5 – 4 let. Chov byl tedy v případě dobytka zaměřen spíše na produkci masa než na produkci mléka či na pracovní využití.

Věk v době smrti bylo možné určit u jednoho jedince prasete. Ten zemřel v 4 – 16 měsíci života (typický jateční věk).

Dva identifikovaní jedinci ovce/kozy zemřeli po 18 – 24 měsíci života. Stav chrupu ukazuje, že to sice byli dospělí jedinci, ale ve věku maximálně 3 - 4 let.

Na osteologickém materiálu jsou patrné stopy po sekání i lámání a podle převahy dále nepoužitelných zlomků kostí (zuby, obratle, záprstní a zánártní kůstky, prstní články) lze usuzovat, že jde většinou o kuchyňský nebo dále nevyužitelný odpad.

Celkem 11 fragmentů vykazovalo stopy po působení ohně, přičemž jejich barva byla šedočerná až bílá. Takovéto zbarvení ukazuje, že některé fragmenty byly vystaveny teplotám nejméně 600–700 °C. Takto vysoké teploty mohou značit destrukci objektu silným požárem.

Zřetelné stopy po okousání psem byly patrné pouze na holenní kosti tura, na jedné patní kosti domácího skotu byly identifikovány stopy po zubech drobného hlodavce. výskyt poměrně dosti kompletních a zachovalých kosterních pozůstatků ze tří jedinců koček (z toho dvou koťat) může ukazovat na jejich sekundární uložení.

4.3. ANALÝZA NÁLEZOVÉ SITUACE - DISKUZE

Výzkum v Jarní ul. odkryl část velkého pozvolna se zahlubujícího objektu. Ve spodní kulturní vrstvě byl pohřben rituálně uložený jedinec a z téže vrstvy byly získány soubory keramiky KNP, štípané industrie a velkého množství zvířecích kostí.

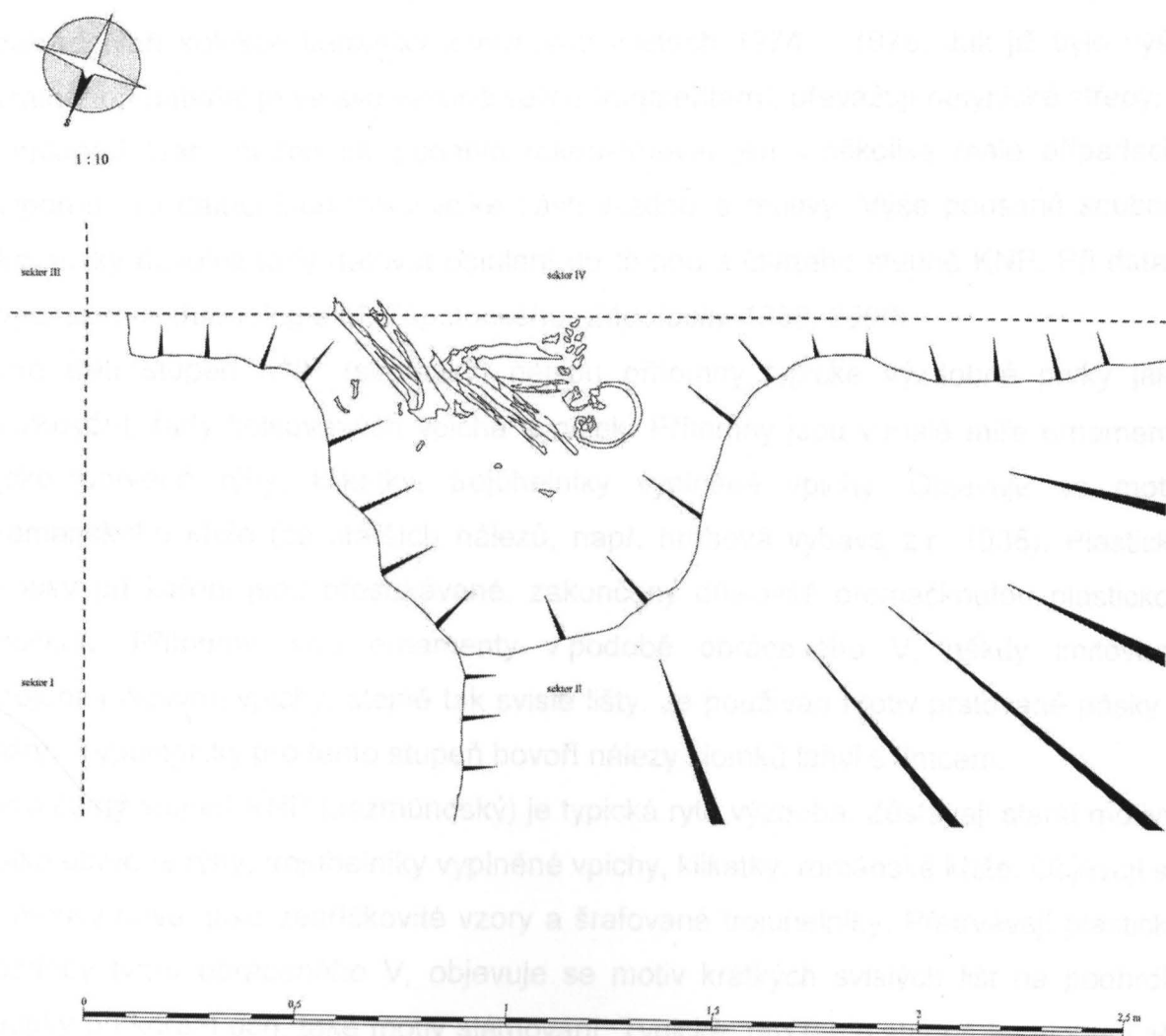
Charakter zahloubeného objektu je nejasný. Podle M. Kuchařika mohlo jít o příkop, dodejme však, že takový příkop by byl poměrně mělký a značně široký, tudíž jeho defenzivní výhody by byly značně nejisté. Mimo to se objekt nachází ještě poměrně daleko od svahu ostrožny, kde bych takovou fortifikaci spíš předpokládal. Pokud by šlo o zahloubený objekt výrobního charakteru, jakousi polozemnici, její rozměry by byly rovněž mimořádné, krom toho nikde nebyly objeveny stopy po kůlech.

Ponecháme-li stranou primární funkci objektu, jeho druhotná funkce se jeví jako místo výrobních aktivit. Velká koncentrace zvířecích kostí, nesoucích stopy po „kuchyňském“ upravování, a koncentrace štípané industrie, dávají možnost interpretovat objekt jako místo, kde byla porážena a následně zpracovávána zvířata, nejčastěji skot, prasata a ovce či kozy (tedy jakási „jatká“). K tomuto je však třeba

dodat, že zvířecí kosti byly ve značných koncentracích nalézány v řadě objektů i při jiných výzkumech na lokalitě a i když je zde koncentrace kostí markantní, mohlo jít i o obyčejnou odpadní jámu.

Otázkou zůstává, v jakém vztahu je k výše uvedenému pohřeb jedince. Zřejmě v době, kdy objekt již fungoval jen jako odpadová zóna, byl zde při kraji objektu onen nebožtík pohřben.

Obr. 12. Rituálně pohřbený jedinec v sondě B

5. VÝVOJ OSÍDLENÍ, INTERPRETACE A DISKUZE

5.1. ENEOLITICKÉ OSÍDLENÍ BABY

5.1.1. DATOVÁNÍ

Při výzkumech na Babě, byl získán velký soubor keramického materiálu, jehož základ tvoří kolekce keramiky z výzkumu v letech 1974 – 1978. Jak již bylo výše zmíněno, materiál je ve své většině velice fragmentární, převažují netypické střepy, a konkrétní tvary nádob se podařilo rekonstruovat jen v několika málo případech. Oporou pro dataci jsou tak z velké části výzdobné motivy. Výše popsané soubory keramiky dovolují tedy datovat osídlení do třetího a čtvrtého stupně KNP. Při dataci vycházím z chronologie M. Zápotockého (Zápotocký 1958, 2000).

Pro třetí stupeň KNP (siřemský) nejsou přítomny typické výzdobné prvky jako kolkování, řady kolkovaných vpichů a rýžek. Přítomny jsou v malé míře ornamenty jako obrvené rýhy, klikatky, trojúhelníky vyplněné vpichy. Objevuje se motiv románského kříže (ze starších nálezů, např. hrobová výbava z r. 1938). Plastické vousy při kořeni jsou přesekávané, zakončeny důlkovitě promáčknutou plastickou čoučkou. Přítomny jsou ornamenty v podobě obráceného V, někdy imitované trojúhelníkovými vpichy, stejně tak svislé lišty. Je používán motiv prstované pásky a lišty. Typologicky pro tento stupeň hovoří nálezy zlomků lahví s límcem.

Pro čtvrtý stupeň KNP (sazmündský) je typická rytá výzdoba. Zůstávají starší motivy, jako obrvené rýhy, trojúhelníky vyplněné vpichy, klikatky, románské kříže. Objevují se i motivy nové, jako žebříčkovité vzory a šrafované trojúhelníky. Přetrvávají plastické ozdoby tvaru obráceného V, objevuje se motiv krátkých svislých lišt na podhrdlí, pupky při kořeni uch, také motiv slámování. Typické pro tento stupeň je zdobení lišt promáčkáváním, vykrajováním či přesekáváním, románskou lizénou, lišty na vnitřní straně hrdla. Do sazsmündského stupně se řadí drtivá většina keramických nálezů na Babě. V této fázi je již velice patrný vliv nejstaršího boletázkého stupně kultury badenské (kultury s kanelovanou keramikou).

Za zmínku stojí pokus o datování metodou radiokarbonového rozboru C 14, provedenou v „Labor für C 14 Datierung, Institut für Frühgeschichte der Universität Köln – prof. Schwabadschen), které datovalo některé z nálezů do 2 505 : 4680 B.P. (2730 ± 60 po kalibraci), což se zdá být ve světle současného poznání o chronologii neolitu jako zcela zavádějící.

Z odkrytých nálezových situací (hlavně příkopů) se zdá, že stratigrafie nejeví větší fázovitost. Tudiž lze konstatovat, že osídlení Baby KNP bylo kontinuální, od mladšího III. stupně (ten je však zastoupen v podstatně menší míře) do IV. stupně salzmündského, až do jeho mladší fáze s východními prvky boletářskými, kdy byla intenzita osídlení největší.

5.1.2. FORTIFIKACE

Do neolitické fáze osídlení Baby patří fortifikační systémy zachycené při výzkumu v letech 1974 – 78. Jak bylo výše popsáno, byly zachyceny tři příkopovité objekty, označené jako příkop I (Obr. 5), příkop II (Obr. 8) a palisáda I (Obr. 6).

Příkop I (na celkovém plánu okr. I, Plán 1) byl odkryt v délce zhruba 50 m. V tomto úseku přetínal ostrožnu ve směru jihovýchod – severozápad, v západní části se stáčí západním směrem. Jeho šířka v ornici dosahuje až 6,4 m, hloubka 1,3 m, tudíž se dá předpokládat, že jeho skutečná hloubka v terénu v časech své funkce dosahovala cca 2 m, šířka cca 7 m. Jeho tvar je pozvolně mísovitý. V jihovýchodním konci sondy se podařilo zachytit vchod / bránu, což dokládají dvě kúlové jámy, zachycené na konci příkopu. Je jen škoda, že plocha brány nebyla zkoumána. V předpolí příkopu I byl v délce 15 m zachycen další příkopovitý objekt, s kamennou brázdou na dně se stopami žáru, pod níž byla zachycena řada kúlových jam. Objekt poměrně spolehlivě kopíruje průběh příkopu I ve vzdálenosti 12 – 14 m. Hloubka činí až 90 cm a šířka až 2,4 m v podloží, předpokládám tedy, že skutečná hloubka mohla být cca 1,5 m a šířka 3 m v terénu. J. Havel tuto situaci interpretuje jako příkop s palisádou, zpevněnou kamenným zásypem. Já se domnívám, že je kontraproduktivní hloubit s obrovskou námahou příkop, aby byla v zápětí jeho hloubka snížena kamenným závalem. Předpokládám, že příkop byl vybaven nízkými zašpičatělými kúly a kamenný zával je dokladem destrukce kamenné hradby, která stála vně příkopu.

Kameny z této konstrukce pak byly druhotně použity při stavbě fortifikací v mladší době bronzové. Defenzivní charakter příkopu I a palisádového příkopu je nesporný. Interpretačně těžší je situace příkopu II (na celkovém plánu okr. II, Plán 1). Jeho převládající směr je severovýchod – jihozápad, nicméně jeho velice nepravidelný tvar neumožňuje vzhledem k velikosti sondy určit, jakým směrem skutečně vede mimo sondy, zda si ponechává směr, nebo se stáčí v orientaci sever – jih či východ – západ. Šířka příkopu se pohybovala mezi 580 – 670 cm, šířka na dně mezi 115 – 280 cm, hloubka mezi 135 – 170 cm, tudíž je to opět velmi mohutný příkop podobných rozměrů jako příkop I. Jejich vzájemný vztah ale zůstává nejasný. Pokud by příkop II byl pokračováním příkopu I, celkový průběh takového hrazení by byl poněkud „klikatý“. J. Havel příkop II interpretoval jako prvek vnitřního členění sídliště a dává ho do souvislosti se systémem velkých pravidelných kúlových jam ze sondy C, které podle něj tvoří základy pro mohutné kmeny několikanásobné palisády. Výskyt takového členění bych ale předpokládal spíše v ploše akropole, ne v severozápadním „koutu“ ostrožny. Průběh takového členění ve směru jihozápad – severovýchod by pak vyděloval severozápadní hranu ostrožny (připomeňme, že možný kultovní žlabový objekt a akropole jsou na straně opačné). Mimo to pro vnitřní členění lokality by stačilo hrazení charakteru plotu či mělkého příkopu a tato velkolepá konstrukce se mi zdá pro takový účel nepravděpodobná.

S tím úzce souvisí otázka interpretace situace ze sondy C (Obr. 7, Tab. XXX: 1). Velké kúlové? jámy, v pravidelných rozestupech okolo 150 cm, orientované ve směru sever – jih, doplněné řadami menších kúlových jam interpretuje Havel jako několikanásobnou mohutnou palisádu. Stejně tak dobře se však dá situace interpretovat jako dlouhý dům.

Vrátím-li se pak k interpretaci příkopu II, tak vzhledem k podobnosti nálezových situací se kloním k názoru, že je pokračováním příkopu I, a to ve dvou variantách (viz možný průběh valů v celkovém plánu, Plán 1).

Za úvahu pak stojí výše citovaná poznámka L. Hájka z roku 1932, kdy mu přišel nápadný val, táhnoucí se z jihozápadní části hřbetu k jižní, kde končil odkopanou rovinou. V nálezové zprávě zanechal velice schématický náčrtek průběhu valu, z něhož se můžeme domnívat, že zhruba v polovině výšiny, o něco blíže směrem k Matěji, překlenoval ostrožnu kruhovitě vypouklý val. K jaké fázi osídlení však patřil a zdali to byla skutečně pravěká fortifikace, určit samozřejmě nemůžeme, stejně jako jej nelze blíže lokalizovat. Širší rozsah osídlení a existenci dalších fortifikací pak

doplňuje předpoklad dalšího mohutného příkopu v místech vstupní šíje na plošinu návrší Baby, jak bude vysvětleno a dokazováno níže v kapitole 5.2.3.

5.1.3. SYSTÉM GEOMETRICKÝCH ŽLABŮ

Dalším mimořádným a těžko interpretovatelným nálezem byl výše popsáný systém žlabů s výběžky, jenž vykazuje geometrický řád (Obr. 9). Připomeňme, že jejich šířka dosahuje 70 cm a hloubka 40 cm v podloží, tudíž jejich skutečná hloubka v terénu musela být rozhodně přes metr.

Jednoznačně geometrický systém těchto žlabů nedovoluje jejich interpretaci jako ohrad pro dobytek, stejně jako postrádá smysl jejich případná funkce v rámci vnitřního členění lokality. Nabízí se interpretovat tuto situaci jako doklad o rituální orbě, jenže vzhledem k mohutnosti žlabů se zdá tato hypotéza nepravděpodobná. Je možné že žlaby sloužily jako základ hustě nakladené palisádové konstrukce, tvořily by tak možná jakýsi prapodivný nadzemní systém, možná astronomickou observatoř, možná nějaké bludiště, ve kterém mohlo být ustájeno posvátné zvíře. Pokud byly žlaby z vrchu zakryty, tvořily tak přirozené nory, ve kterých mohli být na lovné zvěři cvičeni lovečtí psi. Nebo snad mohly žlaby tvořit jakési „kolbiště“ pro nám neznámou rituální hru, jako byla např. mayská „míčová hra“. Můžeme se pokusit vysvětlit systém jako základy pro dlouhé srubové stavby v superpozicích, neboť žlabů je příliš mnoho na jediný dlouhý dům, a to zdaleka nebyla oblast prozkoumána celá. Připomeňme, že systém na délku měří více než 50 m a to stále nevíme, jak a kam pokračuje. Domnívám se také, že prozkoumání samotných průniků k sobě kolmých žlabů by vneslo do problematiky více světla, k tomu však bohužel nedošlo.

Je zřejmě údělem archeologie, že podobné situace, pokud jsou bez analogií, zůstanou jen v oblasti dohadů a odvážných interpretací, jak zde bylo předvedeno. V každém případě však, připustíme-li, že tento systém žlabů mohl mít neprofánní účel (a pravděpodobnost toho je značná), jeví se opevněná osada na Babě jako významné centrum kultovních aktivit a přispívá tak do diskuze o funkci výšinných sídlišť.

5.1.4. AKROPOLE

Významným objevem, učiněným na tzv. akropoli sídliště, v nejvyšším bodě ostrožny v její severní části, se stala zahloubená, nepravidelně obdélníková stavba nebývalých rozměrů (12,4 x 6,8 m). Delší stranou byla polozemnice orientovaná ve směru severovýchod – jihozápad. V rozích, stejně jako ve středu, byly zjištěny kúlové jámy. Tato stavba svým vnitřním prostorem (80 m²) převyšuje všechny ostatní odkryté polozemnice a je mimořádná v celém českém eneolitu. Polohou, velikostí a fakt, že v jejím okolí nebyly nalezeny žádné sídlištní objekty, umožňuje interpretovat ji jako objekt mimořádné důležitosti pro celé sídliště, sídlo náčelníka či vykonavatele kultu, místo sněmu stařešinů či obřadních hostin (Obr. 10: 1/78).

5.1.5. POHŘBÍVÁNÍ

Na Babě se při různých výzkumech našly celkem tři rituální pohřby KNP. V menší jámě v Havlově sondě C, poblíž polozemnice a systému kúlových jam (viz kapitola 3.2.1., obr. 6), ležela kostra čtyř až pětiletého dítěte, uložená ve skrčené poloze na pravém boku, v orientaci severovýchod (hlava) – jihozápad, obličejem k severozápadu. Dochovanou pohřební výbavu jedince tvořil provrtaný zub, jehož poloha odpovídá nošení na krku (z dokumentace není možno zjistit, z jakého zvířete pocházel).

L. Hájek roku 1938 zdokumentoval kostrový hrob jedince uloženého ve skrčené poloze na levém boku ve směru severozápad (hlava) - jihovýchod, obličejem k severovýchodu. Jedinec byl uložen v jámě kruhového půdorysu s rovnými stěnami a rovným dnem (Obr. 3). Do jeho pohřební výbavy patřily dvě keramické nádoby, koflík s výzdobou románského kříže spočíval zřejmě v dlaních jedince a střepy další nádoby, poháru s plastickou promačkávanou lištou na přechodu hrdla a těla, byly nalezeny ve výplni.

U kolen jedince byl nalezen zlomek miniaturní broušené sekerky z šedozelené břidlice. Jde o malý klínek, jehož výška činí 5 cm a šířka 3 cm. Tento nález nám dovoluje předpokládat mužské pohlaví jedince.

Nejzajímavější je však měděný přívěsek, jehož poloha vypovídá o nošení na krku. Měděná spirálka se čtyřmi vinutími měřila na délku 5 mm a její průměr činil 4 mm.

Posledním nálezem je pohřeb objevený ve velkém zahloubeném objektu, zkoumaném M. Kuchaříkem roku 2004. Jedinec byl rituálně uložen ve skrčené poloze na pravém boku v orientaci severovýchod – jihozápad (hlava), obličejem k jihovýchodu (Obr. 12). Kostí byly velice špatně zachovalé a z kontextu nelze přímo doložit, zda-li byl jedinec uložen s nějakou pohřební výbavou. V okolní vrstvě se však našla koncentrace keramiky, štípané industrie a zvířecích kostí. Antropologický rozbor určil stáří jedince mezi 40 – 60 lety a pohlaví pravděpodobně ženské. Otázkou zůstává vztah jedince k předpokládanému výrobnímu charakteru objektu.

Závěrem zbývá konstatovat, že zde máme pochovány tři jedince, pravděpodobně muže, ženu a dítě, a že orientace jejich uložení a pohřební výbava je ve všech případech odlišná.

5.1.6. BABA V REGIONU

Při úvahách o centrální funkci lokality musíme vymezit dosah možného vlivu. Zaměřím se tedy na lokality daného období v nejbližším okolí. Asi nejdůležitější zdá se být lokalita prozkoumaná v Lysolajích v místech bývalých cihelen. Bylo zde zachyceno sídliště s keramikou staršího baalberského a sířemského stupně, a mladšího stupně salzmündského s prvky boletázkými. Toto sídliště se vzhledem k podobnosti materiálu jeví v určité fázi jako současné (*Pleslová – Štiková 1972*). Z Prahy 6 – Bubenče známe hroby salzmündské fáze KNP s prvky boletázkými a několik ojedinělých sídlištních nálezů (*Jíra 1910, 169*). Na Flemingově náměstí v Praze 6 – Dejvicích byl objeven salzmündský kostrový hrob (*Zápotocký 1992, 305*). Na protilehlém břehu Vltavy na ostrožně Zámka, Praha 8 – Bohnice, byly doloženy nálezy KNP a kultury badenské (*Mašek 1971, Zápotocký 2000, 179*). Pokud by toto výšinné sídliště bylo s Babou současné, mohlo tvořit zajímavou konkurenci.

Obyvatelé eneolitické hrazené osady měli dobrý strategický přehled o dění v pražské sídelní oblasti, zejména pak jižním směrem o dění v kotlině dnešních Dejvic a Bubenče. Za ní se pak zdvihá hřbet Hradčan a Letné, kde je na Brusnici (tedy na dohled) doloženo osídlení salzmündského stupně (*Zápotocký – Pavlů 2004*). Především však osadníci z Baby kontrolovali obchodní povltavskou cestu a strážili Vltavu v místě brodu.

5.2. OSÍDLENÍ BABY V DOBĚ BRONZOVÉ

Knovízské osídlení lokality se podařilo dokázat již na přelomu století sběry a výzkumy J. A. Jíry. Knovízský, popřípadě pozdně mohylový materiál byl získán z výzkumů prováděných Jírou, N. Maškem, L. Hájkem i J. Havlem, nálezy tedy zahrnují víceméně celou plochu výšiny. Většinou jde o střepy z hrubých zásobnic. Ve sbírkách Muzea hl. m. Prahy jsou pak čtyři zlomky keramiky štitarského stupně, pocházející z výzkumu J. A. Jíry. Při velkém výzkumu v letech 1974 – 78 byla v zásypu staršího příkopu KNP odkryta kumulace pěti dosti porušených žárových hrobů kultury knovízské. V sondě C pak byl odkryt kamenný zásyp, jehož nálezová situace dovoluje určit jeho vybudování do téže doby. Největší bázi poznání o osídlení v době bronzové však tvoří nálezy depotů bronzových předmětů, učiněné v okolí kostela sv. Matěje, podle kterých můžeme osídlení datovat.

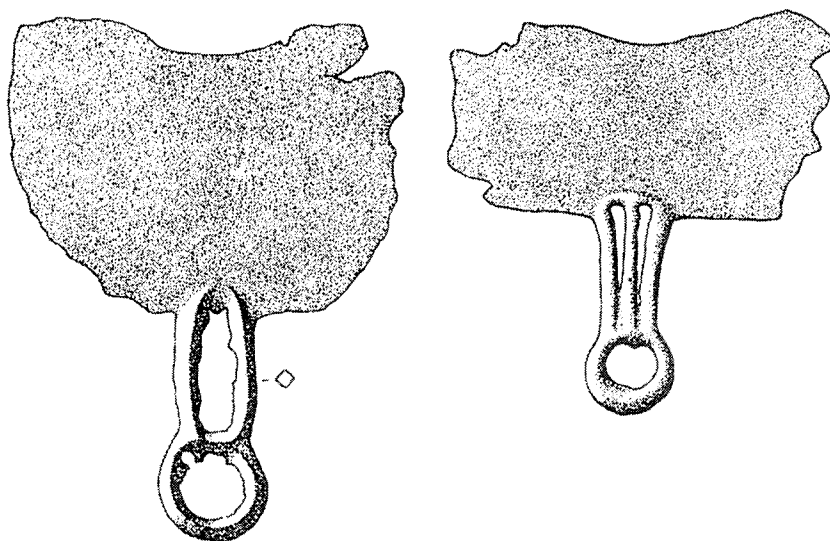
5.2.1. DEPOTY A OJEDINĚLÉ NÁLEZY BRONZŮ A JEJICH DATOVÁNÍ

Ze hřbitova u kostela sv. Matěje máme doloženy nálezy pěti depotů, z nichž jeden se však nedochoval. Mimo to bylo při výzkumu J. A. Jíry nalezena další kolekce nedochovaných bronzových předmětů (výzkum 1897), stejně tak byly průběžně činěny nálezy jednotlivých předmětů v prostoru celé výšiny (nález sekerky ve svahu Baby, sekerky z pole pana Chaury, hrotu kopí s provrtanou tulejí a žebrem ze sbírky pana Pečenky a nález dvou bronz. náramků z ul. Nad Paťankou). O časové zařazení depotů se pokusila O. Kytlicová (Kytlicová 1964, 520, 529, 532, 542)

První depot z roku 1890 se nedochoval. Obsahoval celé i rozlámané kousky bronzových předmětů se slitky. I když je depot ztracený pro dnešní bádání, z jeho složení přesto můžeme učinit závěr. Starší mohylovou kulturu charakterizují depoty složené z několika neporušených předmětů, většinou nástrojů jednoho typu. Knovízské depoty zas charakterizují velké sklady zlomků různorodého materiálu. V přechodném horizontu *Plzeň – Jíkalka* je však část depotů tvořena směsicí nepoškozených předmětů spolu s několika zlomky nebo bronzovinou. Charakter obsahu tohoto depotu by pak tomuto horizontu odpovídal.

Depot z roku 1891 byl také složen z celých předmětů, zlomků a kusů bronzoviny. Dvě dvojbřité břitvy s prolamovanou rukojetí zakončenou kroužkem určil A. Jockenhövel (*Jockenhövel 1971*) jako břitvy typů *Stadecken* a *Obermenzing* (Obr. 13). O. Kytlicová o nich soudí, že stojí na hranici mezi sklonkem střední a počátkem mladší doby bronzové. Tyto nižší a širší formy břitev se pak dál vyskytovaly v mladším období a snad mají souvislost s nejstaršími lunulami.

Obr. 13. Břitvy z depotu z roku 1891 (převzato z: *Jockenhövel 1971*)
vlevo typ *Obermenzing*, vpravo typ *Stadecken*

Na přesnější dataci dále ukazují dva zdobené a jeden nezdobený náramek se střežovitým hráněním trojúhelníkovitého průřezu. Takto střežovitě hráněné náramky se vyskytují v mohylové kultuře a jen těsně přežívají konec střední doby bronzové. Se shodně vyzdobenými náramky, s dvěma hroditými ovály ve střední části, se setkáváme i v depotech z Chrasti u Chrudimi a Čáslavi. V depotu byl nalezen i zlomek odlitku bronzové tyčinky stejného trojúhelníkového průřezu, tudíž zde byl bezpochyby zachycen postup jejich výroby. Tato skutečnost je obzvlášť důležitá proto, že je zde podán důkaz nejen o přežívání této formy na samém rozhraní střední a mladší doby bronzové, ale také o jeho výrobě.

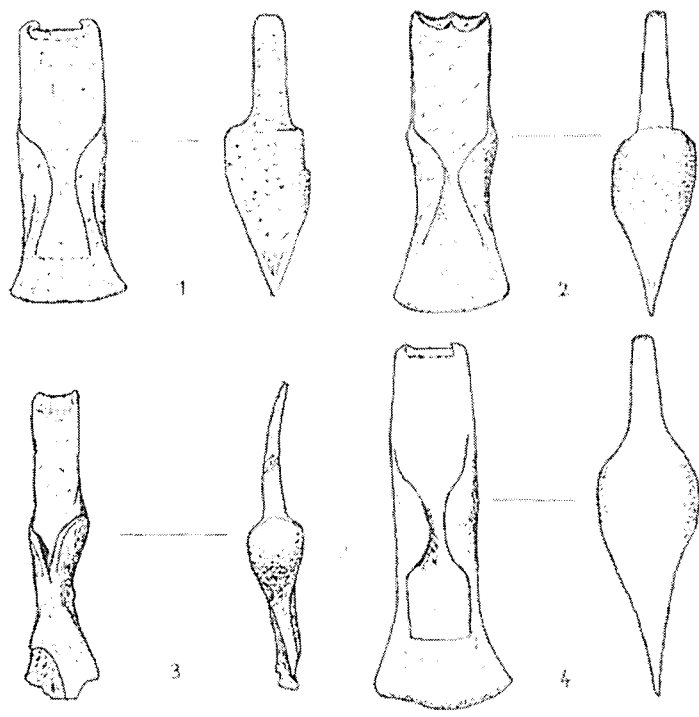
V souboru jsou také srpy s trnem a žebrovaným řapem. Žebrovaný řap je k srpu nasazen v místech bočního trnu a nemá otvor pro nýt. Je ztužen třemi silnými rovnými žebry. A jak uvádí O. Kytlicová, vzhledem k analogiím se srpy jihoněmeckými můžeme tuto formu s žebrovaným řapem bez otvoru pro nýt považovat za nejstarší formu srpu s řapem, ještě mohylovou. Z výše uvedeného vyplývá, že tento depot můžeme zařadit do horizontu *Plzeň – Jíkalda*.

Depot z roku 1892 obsahoval zlomek *peschierské* dýky s jazykovitou rukojetí a třemi otvory pro nýty, která náleží již plně do stupně BD. Pro to hovoří i srp s jedním středním žebrem, které se na konci řapu rozděluje v podobě vlaštovčího ocásku. Tyto srpy se na území Čech objevují v depotech horizontu *Lažany II*.

Další depot z roku 1897 obsahoval také srpy s řapem a z výše uvedených důvodů je O.Kytlicová určila jako depot horizontu *Plzeň – Jíkalka* (Slabina 1966).

Depot z roku 1964 obsahoval dvě sekerky se středovými laloky (Obr. 14: 1,2). Jedna z nich se mohla vyskytnout ještě před horizontem *Riegsee* , druhá však již plně odpovídá horizontu *Plzeň – Jíkalka* (Slabina 1966). Analogie (depoty: Libákovice, Sulislav, Honezovice, Šitboř) k oběma sekerkám uvádí O. Kytlicová (Kytlicová 1964, 157, 158). Podle M. Slabiny do tohoto horizontu můžeme zařadit také ojedinělé nálezy sekerek ze svahu Baby a z Jírovy sbírky (Obr. 14: 3,4) a můžeme tam zařadit dnes již nezvěstnou sekerku z výzkumu 1897, publikovanou J.A.Jírou (Jíra 1899).

Na základě výše uvedených skutečností můžeme konstatovat, že Baba byla osídlena v samém konci starší doby bronzové a jejím přechodu do mladší doby bronzové (stupně Br.C2/D podle H. Müllera Karpeho), kdy doznívaly staré mohylové tradice a rodila se nová kultura knovízská, jak dokládají depoty horizontu *Plzeň – Jíkalka*, a toto osídlení trvalo do stupně Br.D, ze kterého pochází depot se zlomkem *peschierské* dýky (horizont depotů *Lažany II*).

Obr. 14. (převzato z Slabina 1966)
1,2 – nález z roku 1964, u sv. Matěje
3 – Jírova sbírka, u sv. Matěje
4 - nález ze svahu Baby

5.2.2. METALURGIE

S nálezy depotů úzce souvisí otázka kovolitecké činnosti na lokalitě. Již od dob J. A. Jíry bývá tato lokalita tradičně spojována s metalurgickou činností, ať už je chápána jako místo ojedinělých kultovních taveb, či jako centrum řemeslného kovolitectví pro širší region. Jíru k těmto závěrům vedla situace odkrytá výzkumem v roce 1897, kdy v sondě objevil silně propálené vrstvy s příměsí větších kamenů se stopami žáru (Jíra 1898, 1899). Domníval se tehdy, že odhalil stopy tavících pecí. Tato skutečnost spolu s častými nálezy bronzů na lokalitě ho vedla k závěrům o intenzivní metalurgické činnosti. Jak bude ukázáno v následující kapitole, situace popsaná Jírou byla později interpretována jako příkop se stopami destrukce hradby žárem (Šťastný – Vávra 2005). Pro závěry o kovolitecké činnosti nám tedy chybí přímé důkazy, konkrétně pozůstatky tavících pecí, licích forem, dyzen, tyglíků, strusky s obsahem mědi a cínu, či dokumentovaná dílna s pozůstatky kovové suroviny. V souvislosti s kovodělnou činností nám tedy vychází tři možnosti. Buď se kov na Babě nevyráběl ani nepřetavoval, depoty by pak svědčily spíše o votivním uložení, nebo se zde kov nevyráběl, ale byly zde přetavovány a lity rozbité předměty a kusy bronzoviny, a to buď formou občasných rituálních taveb či formou řemeslnou; konečně konečně třetí možnost nám dovoluje o Babě uvažovat jako o metalurgickém centru, kde byl bronz vyráběn pravděpodobně za přidávání cínové rudy (kassiteritu) a tato sem ovšem musela být dodávána. V tomto ohledu je zajímavá polemika M. Salaše a Z. Smrže (Salaš 1995, Smrž 1995), kdy první jmenovaný předpokládá funkci hradišť jako metalurgických center, kde docházelo k produkci pro volný trh a dílensky tam pracovaly skupiny slévačů a kovolítců, zatímco druhý jmenovaný nenachází důkazy o tom, že by se nějak výrazně lišil charakter metalurgické výroby na hradištích a rovinných otevřených sídlištích. Závěrem je však nutno upozornit, že plocha v okolí kostela sv. Matěje již nebyla později detailněji zkoumána a naše poznání nám neumožňuje vyslovit jednoznačný závěr.

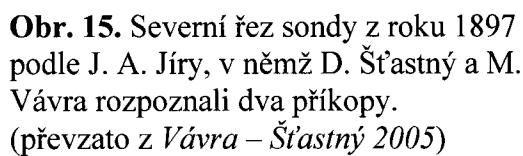
5.2.3. FORTIFIKACE

Velkým přínosem k poznání středo- a madobronzového osídlení Baby je interpretace staršího Jírova výzkumu z roku 1897 D. Šťastným a M. Vávrou (*Šťastný – Vávra 2005*). Tito badatelé na základě situace objasněné na Skalce u Velimi (k. ú. Kolín) podrobili zkoumání situaci odkrytou J. A. Jírou při výkopu sondy v okolí sv. Matěje. Jíra zde v pásu 45 m vykopal východním směrem od zdi hřbitova průkop v pásu země, který popsal následovně: *„obrovské kruhy, do červena zbarvené, do sebe nestejně zasahující a tak se protínající. Celkem táhnou se v rámci, jehož šířka měří asi 100 kroků a délka přibližně 630 kroků. Obdélníkový pruh tento směřuje od kostelíčka na východ, běží napříč přes návrší zrovna mezi novou farou a starou školou, sklání se po levém svahu mírného koryta, které vede ku břehu Vltavy, a ukončen jest přirozeným valem skalním“* (Jíra 1899, 2 – 3). Situaci Jíra dosti detailně popsal a zakreslil, v určité části dokonce barevně. Na základě této dokumentace si výše jmenovaní badatelé všimli nápadné podobnosti se situací destrukce opevnění na Velimi (fortifikace ze střední a mladší doby bronzové). Jíra s pravděpodobností hraničící s jistotou odhalil průběh dvou nesoučasných příkopů (Obr. 15). V situaci mladší příkop I protíná starší příkop II, přičemž v severním řezu je vidno, že vnitřní stěna mladšího příkopu I zničila vnější stěnu příkopu II. Výplň příkopu II tvořila na dně uhlíková černá vrstva, ta byla zasypána kameny, nad ní byla do červena vypálená vrstva s příměsí větších kamenů.

Množství kamenů a vypálený zásyp vysvětlují autoři jako destrukci hradby, která lehla popelem, větší kumulace kamenů pak je dokladem destrukce kamenných zdí, možná brány. Taková hradba by pak podle Jírových údajů vedla cca 470 m na východ (podle pásu vypálené hlíny). Mezi publikovanými střepy z výkopu se vyskytuje silnostěnná i jemná mohylová keramika (až po pozdní stupeň) a zlomky knovízské a štitarské keramiky. Na místě je připomenout, že na velimské Skalce se vyskytují, stejně jako u Matěje, nálezy depotů horizontu *Plzeň – Jíkalka*.

Ve výplni staršího příkopu, který probíhal trochu šikměji, se našly střepy KNP (okraj nádob s románskou lizénou, okraje s plastickou páskou s vrypy, důlky a pupíkem), a broušené kamenné sekerky KNP. Autoři připouštějí, že se mohl eneolitický materiál dostat do příkopu intruzí, zároveň však připouštějí existenci staršího příkopu právě již v době KNP. Již dříve jsme dokázali, že nálezy KNP se vyskytují na celé ploše výšiny

Fortifikace středo/mladobronzová pak dokládá, že Baba byla velkým opevněným hradištěm centrálního významu.

5.2.4. BABA V REGIONU

Při úvahách o centrální funkci Baby v době bronzové platí fakta shrnutá v kapitole 5.1.6.. Zejména v době kultury knovízské je široké okolí Baby hustě osídleno, proto nemá smysl zde jednotlivé lokality vyjmenovávat. Připomeňme jen, že bohaté sídlištní nálezy známe z Bubenče, Dejvic, Holešovic, Troje, Bohnic, Suchdola, Lysolají, Vokovic, Hradčan a dalších.

6. ZÁVĚR

Výšina Baba v Praze 6 – Dejvicích je morfologicky výrazné návrší, zaujímající strategickou polohu nad soutokem Vltavy a Šáreckého potoka. Její pravěcí obyvatelé tak měli dobrý přehled o aktivitách v pražské sídelní oblasti, zejména pak mohli kontrolovat důležitou stezku vedoucí po Vltavě či jejích březích. Ostrožní charakter výšiny pak osadníkům poskytoval defenzivní výhody, stejně jako pocit dominance v krajině. Je přirozené, že Baba byla v pravěku osidlována a sloužila okolí jako místo centrálního významu.

V první části práce byly přiblíženy přírodní podmínky a byl učiněn přehled dosavadního bádání na lokalitě. Pozornost je věnována zejména výzkumu v letech 1974 – 78, jenž tvoří základnu poznání o osídlení Baby, a novému výzkumu z roku 2004, který o něm přináší nové doklady. V další části práce je věnován prostor jednotlivým fázím osídlení a jsou zde interpretovány různé sídelní prvky.

Nejstarším doloženým osídlením výšiny je osídlení z období KNP, datované do třetího a čtvrtého stupně této kultury. Osada, která se tu rozprostírala a která byla zachycena při výzkumu ve východní části ostrožny, byla zřejmě ve čtvrtém, salzmündském stupni KNP ohrazena systémem příkopů a valů, z nichž minimálně dva v centrální části výšiny jsou doložitelné s určitostí. Další příkop, který však není s jistotou datovatelný do sídlištní fáze KNP, se mohl táhnout v místech vstupní šíje na plošinu výšiny. To by potvrzovalo rozsáhlost sídelního areálu rozkládajícího se na celé ploše výšiny, pro což hovoří také nálezy artefaktů KNP z celé plochy Baby.

Výjimečným nálezem je pak systém zahloubených geometrických žlabů, u kterých není možno doložit jejich funkci. Mimořádnou funkci zastával systém velkých kúlových jam, který ve spojení se systémem příkopů mohl tvořit mohutnou palisádovou konstrukci, nebo se mohlo jednat o dlouhou nadzemní kúlovou stavbu. Zahloubený dům mimořádných rozměrů odkrytý na akropoli a izolovaný od ostatních sídlištních objektů pak dává tušit významnou centrální funkci tohoto objektu pro celé sídliště.

Souvislost fortifikačních systémů s rozsahem osídlené plochy a rovněž i výše popsané objekty mimořádné, snad kultovní funkce, dovolují chápat hrazenou osadu KNP jako mocenské, ekonomické a možná kultovní centrum širšího regionu.

Současné osídlení v Lysolajích, Bubenči a Dejvicích by pak pro toto centrum tvořilo zázemí.

Další zjištěné osídlení je prokázáno v období konce střední a počátku mladší doby bronzové, tedy v období formování knovízské kultury. Nálezy, převážně datovatelné podle depotů bronzů horizontu *Plzeň – Jíkalka a Lažany*, nám dovolují datovat toto osídlení do stupně Br. C2/D až Br. D a ojedinělé nálezy štítarských střepů by snad mohly svědčit o trvání osídlení až do tohoto, tedy štítarského stupně.

Původní interpretace J. A. Jíry zdůrazňovala pouze výrobní charakter lokality, nyní bylo D. Šťastným a M. Vávrou doloženo, že se jednalo zároveň o hrazenou osadu, respektive opevněné hradisko. Rozpoznaný příkop v místech vstupní šíje na plochu výšiny nesl stopy násilné destrukce hradby, která nad ním byla vystavěna. Starší příkop, než výše jmenovaný, procházející ve stejných místech, mohl náležet starší fázi osídlení, možná kultuře středodunajské mohylové. Stejně jako v případě eneolitického osídlení, nálezy učiněné při různých výzkumech dokládají, že osídlena byla celá plocha výšiny.

Bohužel, výšina je dnes z velké části zastavěna a torzovitost výzkumů neodhalila zatím nikde pozůstatky obytného či výrobního areálu. Předpokládaná velikost využívané plochy a analogie k dalším výšinným lokalitám té doby, jako např. Velim u Kolína, však dovoluje vyslovit předpoklad, že Baba byla opevněným sídlištěm se specializovanou řemeslnou výrobou, střediskem místního hospodářství a obchodu, života a moci pro širší region. Husté knovízské osídlení v sousedství lokality na území Bubenče, Dejvic a Vokovic by tomuto modelu odpovídalo. Celkový charakter sídliště coby mocenského, ekonomického a kultovního střediska nám dovoluje uvažovat o Babě jako o metalurgickém centru, kde byl kov buď přímo vyráběn, nebo jen přetavován ze starších kusů. Pro obě tvrzení nám ovšem chybí přímé archeologické doklady. Nepřímým důkazem tak zůstávají nálezy bronzových depotů a ojedinělých předmětů.

Vzhledem k důležitosti lokality a torzovitému stavu poznání jejího osídlení, zejména pak knovízského, pak vyvstává nutnost zvýšeného archeologického dozoru na lokalitě. Zároveň by byla potřeba podrobit detailnějšímu zkoumání soubor knovízského materiálu, nalezený při výzkumu v letech 1974 – 78. V současné době je však soubor vzhledem k rozkladným procesům nedostupný.

7. RESUME

The Baba hilltop in Dejvice, Prague 6 is a morphologically distinct hilltop, located at a strategic confluence of the Vltava river and the Šarecký stream. Thanks to this, its prehistoric inhabitants had a very good view over the activities going on in Prague's residential areas, especially over the important trail on the Vltava river or along its banks. Due to the promontory character of the hilltop, its inhabitants could enjoy the advantage of great defense possibility and dominance in the region. It is natural that in prehistory Baba was populated and served to its neighborhood as a place of central significance.

The first part of this thesis assesses the natural background of the area and overviews the existing research at the site. It focuses mainly on the research carried out between 1974 and 1978, which forms the basis of our present knowledge of the Baba settlement, and also on the new research of 2004 that came up with new documentations of the settlement. The next part of the thesis describes the particular stages of the settlement process and interprets various residential elements.

The oldest settlement documented on the hilltop is from the period of the Funnel Beaker Culture (FBC), dated between its third and fourth stage. The plantation which had extended here and was discovered during the research on the eastern part of the sharp-edged area was in the fourth stage of the FBC most probably fenced with a system of ditches and bastions, two of which are demonstrable with high probability. Another ditch, which is, however, not probably datable within the fourth degree of FBC, might have stretched in the area of the entrance neck to the hilltop platform. That would prove the extent of the residential area, spreading out on the entire upland plateau, which is also supported by the FBC findings all over the Baba zone.

An outstanding discovery is a system of countersunk geometrical flutes, the function of which is impossible to account for. A significant finding is a system of large post-holes which might have composed - together with the system of flutes - a bulky palisade construction, or it could have been a long above-ground stockade. A countersunk house of great size, which is isolated from other residential objects, demonstrates its important central function for the whole settlement.

The connection of the fortification system and the extent of the inhabited area, as well as the above mentioned objects of extraordinary, maybe even cultic function, allows

us to understand the FBC plantation as a centre of power and economy within a wider region. The coincident settlements in Lysolaje, Bubeneč and Dejvice would hence form a rear area of this centre.

Another discovered settlement is dated in the period of Late Middle and the beginning of Later Bronze Age, that is, in the time of forming of the Knovíz culture. According to the dating of the period *Plzeň – Jikalka* and *Lažany II* bronze depots, the findings may define this settlement within the degree Br. C2/D until Br. D, rare findings of the Štítar chips might even show evidence of the persistence of the settlement until the Štítar stage.

The original interpretation by J. A. Jíra stressed solely the production character of the site. However, D. Šťastný and M. Vávra proved that the site also had a defensive function, since it was a fortified village or even a fortress. The ditch that was recognized in the entrance neck had signs of a violent destruction of the wall. The ditch that is older than the one mentioned above and that stretches in the same place might have belonged to the older settlement stage, maybe the to Middledonau mound culture, or perhaps even to the eneolithic settlement. As well as in the case of the eneolithic settlement, the findings discovered during research prove the fact that the entire Baba plateau was populated.

Unfortunately, the hilltop is largely overbuilt at present and the fragmentary researches did not reveal any remains of residential or production zones. The supposed size of the used area and the analogy to other hilltop sites of that age allows us to make the assumption that Baba was a fortified settlement with a specialized craftsmanship and a centre of local economy and trade, life and power within the wider region. The consistent Knovíz settlement in the neighborhood of the site for example in Bubeneč, Dejvice, Suchdol and Vokovice would support this claimed model. The complex character of the plantation, representing the centre of power, economy and cult centre allows us to regard Baba also as a centre of metallurgy, where metal was produced directly or indirectly (by smelting older metal pieces). However, we do not have any direct archeological proofs for either of these claims and therefore we have to rely on the indirect ones – findings of bronze depots and rare objects.

With respect to the importance of the site and the fragmentary knowledge of its settlement, particularly of the Knovíz settlement, there is an urge to an increased archeological survey of the site. Also, the collection of Knovíz material, which was

discovered during the research between 1974 and 1978, needs to be investigated in greater detail. Regrettably, due to disruptive processes, the collection is unattainable at present.

LITERATURA

- Balatka B. – Sládek J. 1976; *Reliéf Prahy*, Historická geografie 14, 5 – 18.
- Fridrichová, M. a kol. 1995; *Praha v pravěku*. Praha.
- Hájek, L. 1940; *Eine Skelettbestattung in einer Nosswizer Kulturgrube in Prag XIX. Sudeta I*, 28 – 30 Taf. XII.
- Havel, J. 1986; *Baba – výšinné sídliště kultury nálevkovitých pohárů v Praze 6 / Dejvicích*. Acta Musei Pragenses 82. Praha.
- Chlupáč, I. 1999; *Vycházky za geologickou minulostí Prahy a okolí*. Praha.
- Jíra, J.A. 1898; *Předběžná zpráva o výzkumu v Podbabě a v Šárce*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 6, 147 – 152.
- Jíra, J.A. 1899; *Výzkum Společnosti přátel starožitností českých v Praze v r. 1897 – 1898*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 7, 45-53 , 85-92.
- Jíra, J.A. 1910; *O keramice nordické a durynské*, Pravěk 6, 66 – 85.
- Jockenhövel, A. 1971; *Die Rasiermesser in Mitteleuropa (Süddeutschland, Tschechoslovakia, Österreich, Schweiz)*. Prähistorische Bronzefunde VIII/1. München.
- Kovanda, J. a kol. 2001; *Neživá příroda Prahy a jejího okolí*. Praha.
- Kyticová, O. 1964; *K časovému zařazení depotů horizontu Plzeň – Jíkala*, Archeologické rozhledy 16, 516 – 556, 562 – 563.
- Lutovský, M. – Smejtek, L. a kol. 2005; *Pravěká Praha*. Praha.
- Mašek, N. 1971; *Pražská výšinná sídliště pozdní doby kamenné*. Acta Musei Pragenses 81. Praha
- Neuhäuslová, Z. a kol. 1998; *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky*. Praha.
- Plesová – Štiková, E. 1954; *Eneolitická skupina nálevkovitých pohárů v Čechách*, Archeologické rozhledy 6, 369 – 392.
- Plesová – Štiková, E. 1972; *Eneolitické osídlení v Lysolajích u Prahy (s příspěvkem B. Soudského: Výzkum v r. 1953)*, Památky archeologické 63, 3 – 141.
- Salaš, M. 1995; *Bemerkungen zur Organisation der urnenfelderzeitlichen Metalverarbeitung unter Berücksichtigung des mitteldonauländischen Kulturkreises in Mähren*, Archeologické rozhledy 47, 569 – 586.
- Sklenář, K. – Sklenářová, Z. – Slabina, M. 2002; *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha.
- Slabina, M. 1966; *Nález bronzových sekerek na hřbitově u sv. Matěje v Praze 6 – Dejvicích*,

Archeologické rozhledy 18, 342- 344.

Smejtek, L. 2005; *Praha bronzová*. In: Praha pravěká (Lutovský, M. – Smejtek, L. a kol.), 349 – 534.

Smrž, Z. 1991; *Výšinné lokality mladší doby kamenné až raného středověku v severozápadních Čechách*, Archeologické rozhledy 43, 63 – 89.

Smrž, Z. 1995; *Vztahy obytných a výrobních areálů v mikroregionu Lužického potoka a Hutné na Chomutovsku a na výšinných lokalitách knovízské kultury v severozápadních Čechách*, Archeologické rozhledy 47, 565 – 568.

Šťastný, D. – Vávra, M. 2004; *K interpretaci mladších náleзовých situací z doby bronzové (Velim u Kolína)*, Archeologie ve středních Čechách 8, 243 – 259.

Turek, J. 2005; *Eneolit – Pozdní doba kamenná*. In: Praha pravěká (Lutovský, M. – Smejtek, L. a kol.), 239 – 338.

Zápotocký, M. 1958; *Die ältesten Kupferfunde im böhmischen Äneolithikum*. In: Epitymbion (R.Haken), 25-31 Taf. XVI.

Zápotocký, M. 1958; *Problém periodisace nálevkovitých pohárů v Čechách a na Morově*, Archeologické rozhledy 10, 664 – 700.

Zápotocký, M. 1992; *Streitäxte des Mitteleuropäischen Äneolithikums*. Weinheim.

Zápotocký, M. 2000; *Cimbura und die Höhensiedlungen des frühen und älteren Äneolithikums in Böhmen*. Památky archeologické - Suppl. 12. Praha.

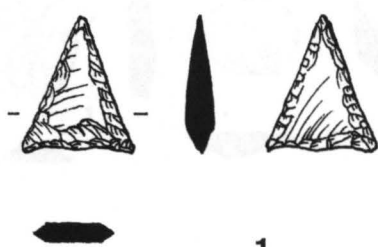
Zápotocký, M. – Pavlů, Pavlů, I. 004; *K neolitickému a eneolitickému osídlení severozápadního předpolí Pražského hradu*, Archeologie ve středních Čechách 8, 103 – 117.

Záruba, Q. 1948; *Geologický podklad a základové poměry velké Prahy*. Praha.

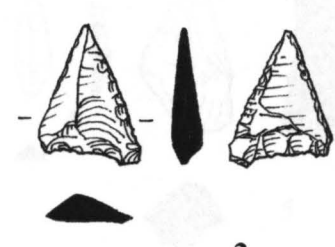
TABULKY

Kresba M. Černý (Tab. I – XV)

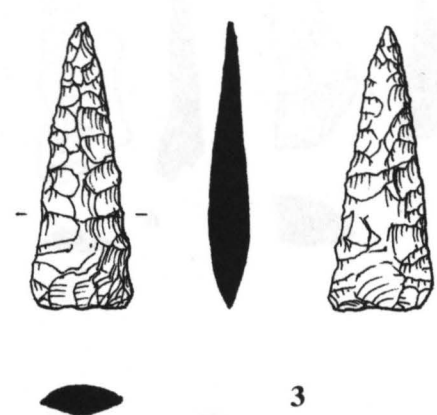
Foto M. Urbánek (Tab. XXI – XXVIII)

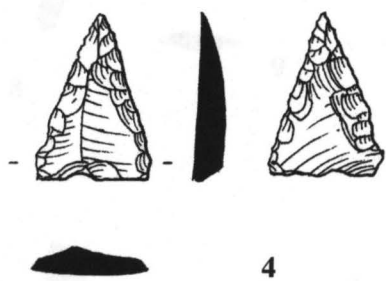
1

2

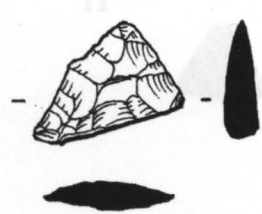
3

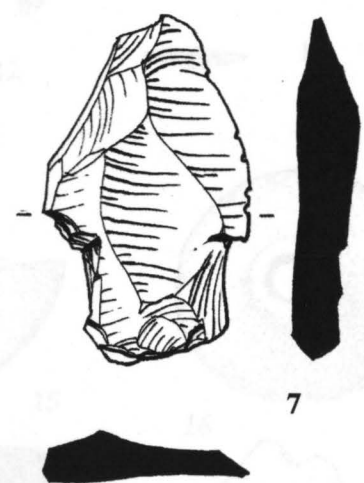
4

5

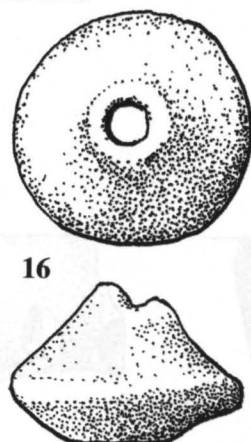
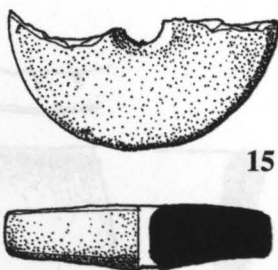
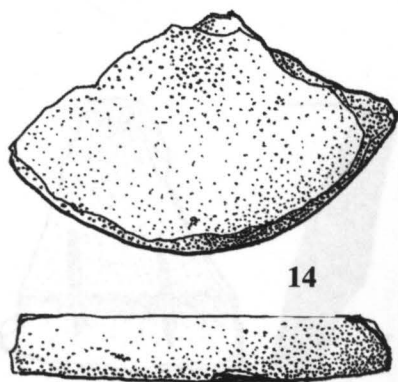
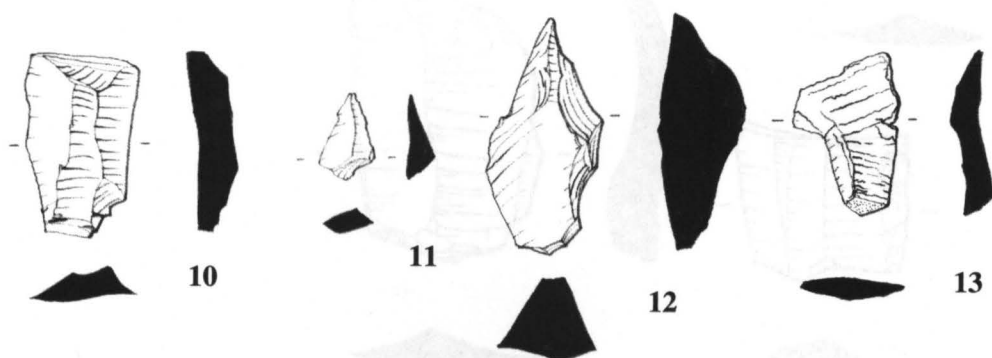
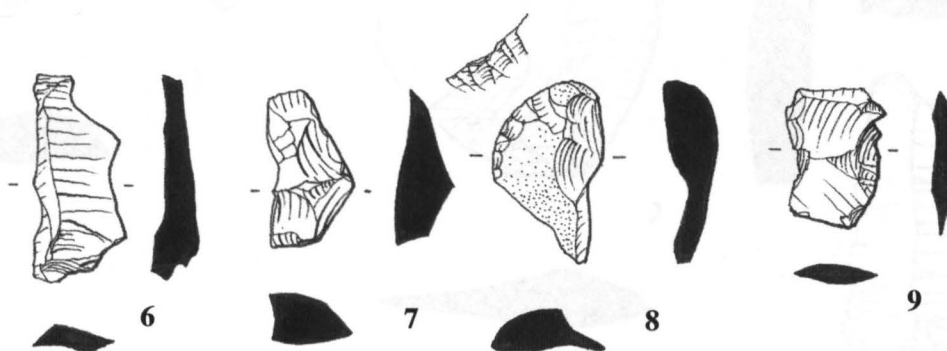
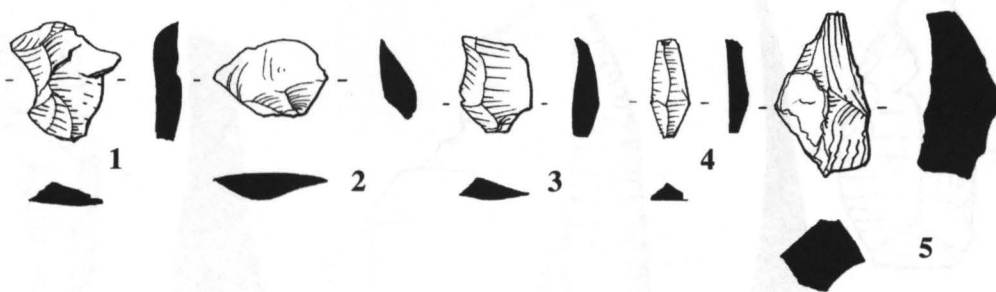

6

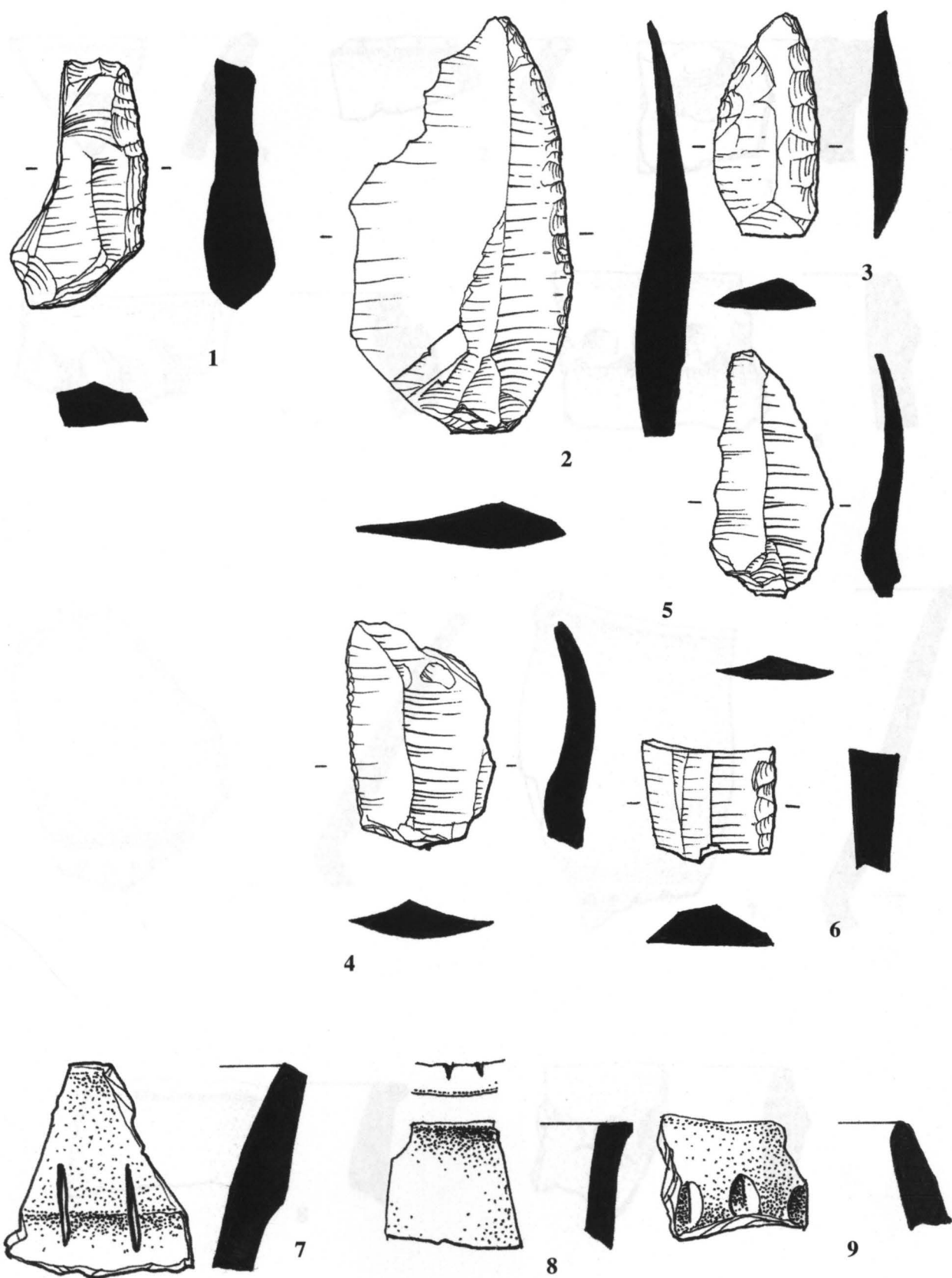
7

1:1

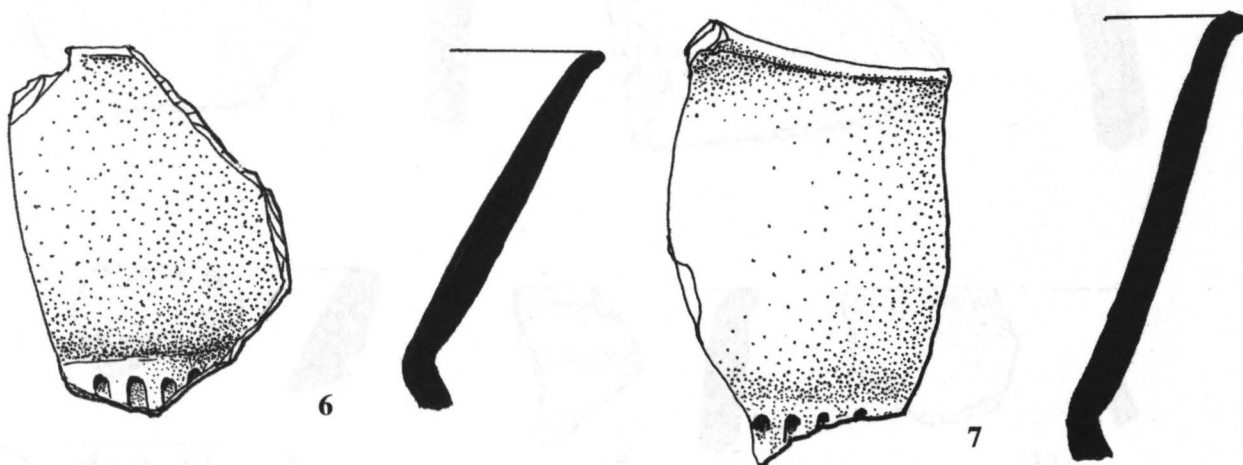
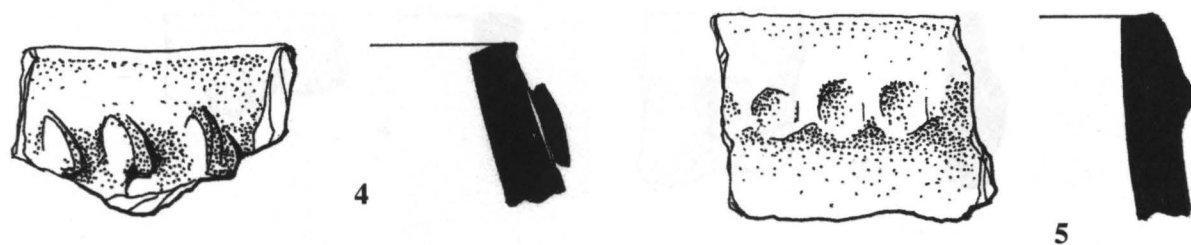
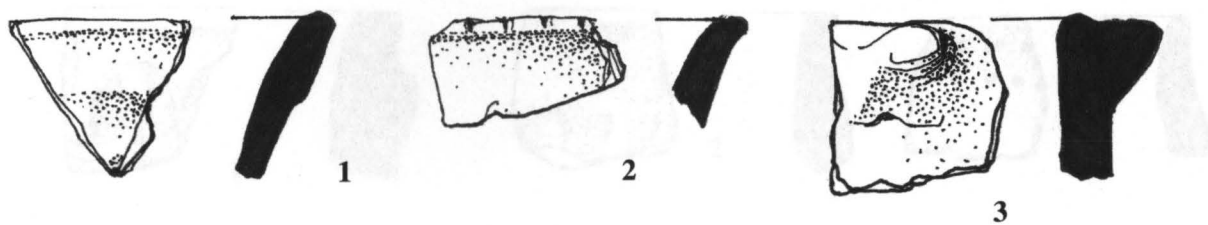

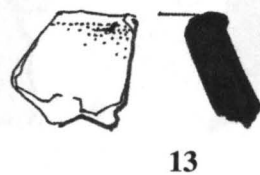
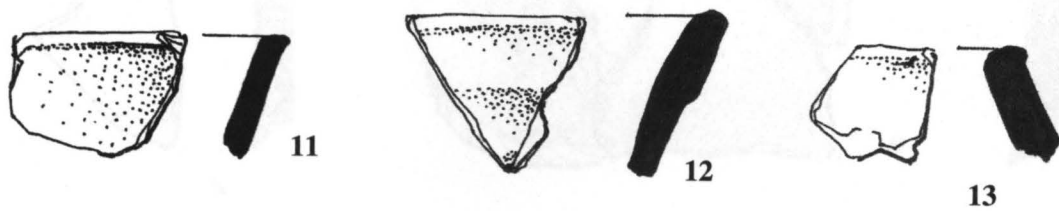
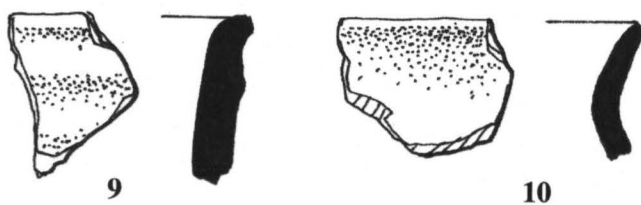
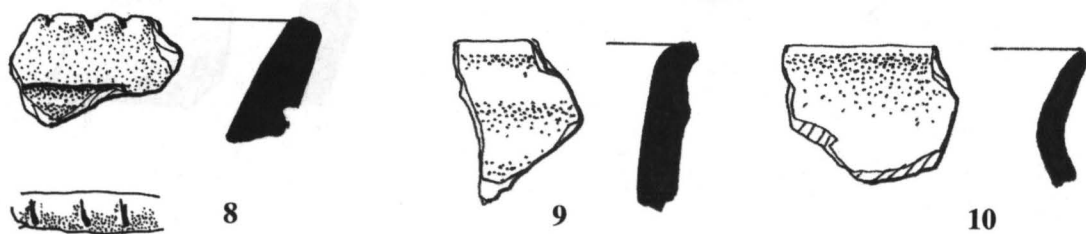
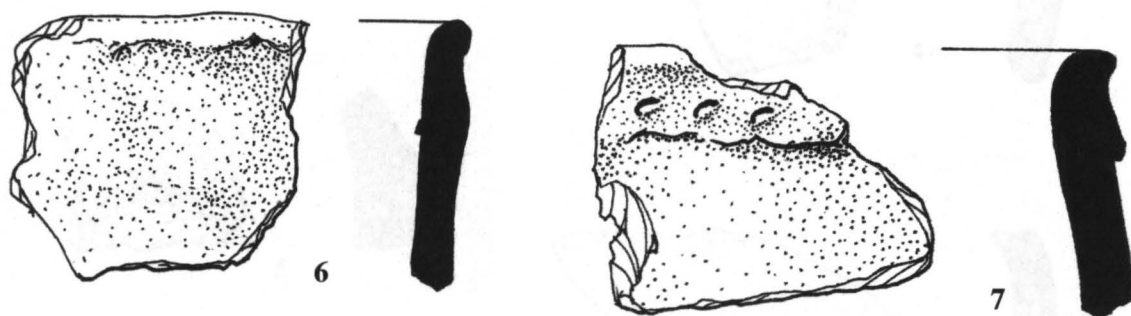
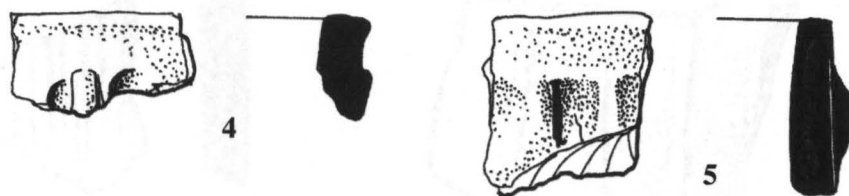
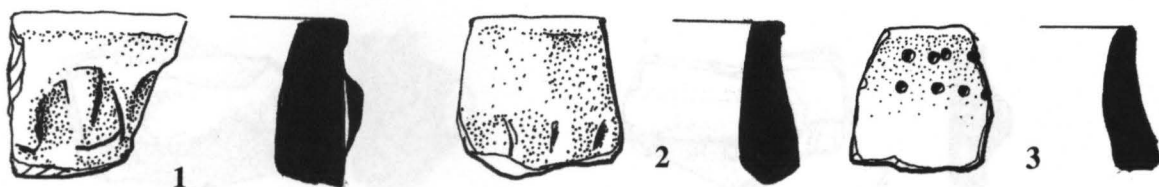
TAB. II

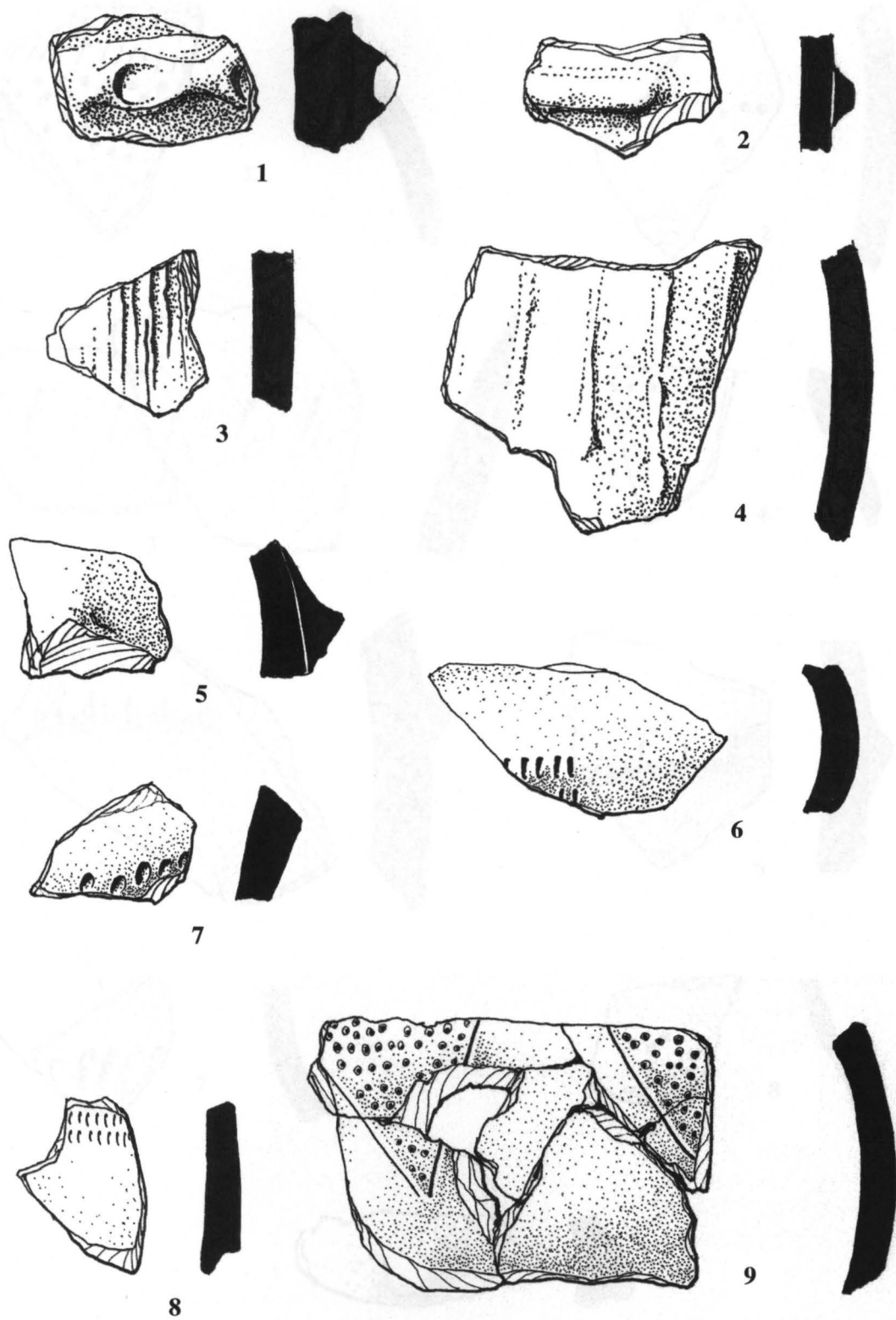

1:1

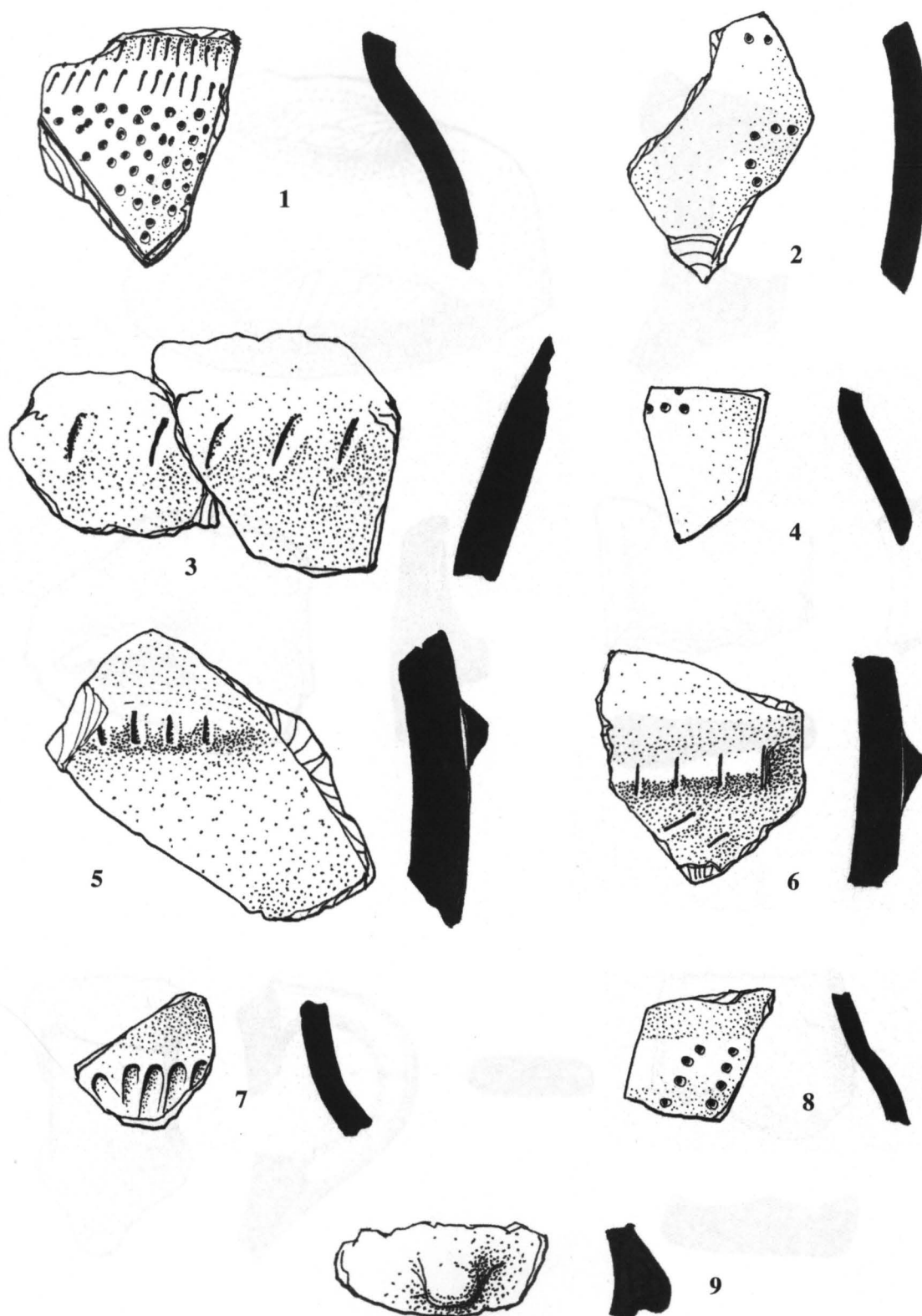

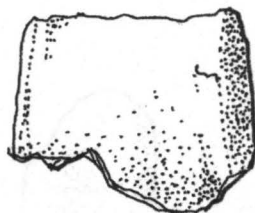
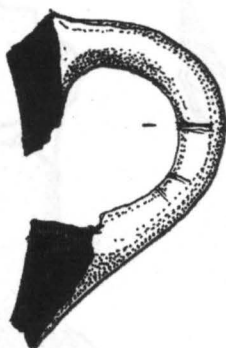
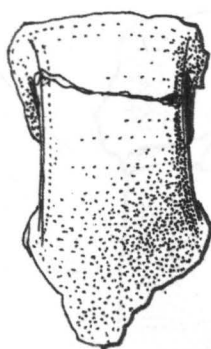
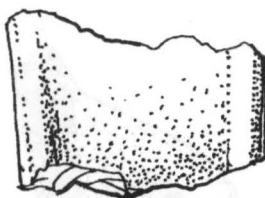
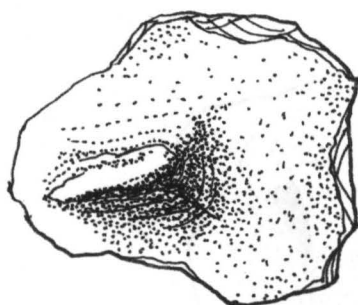
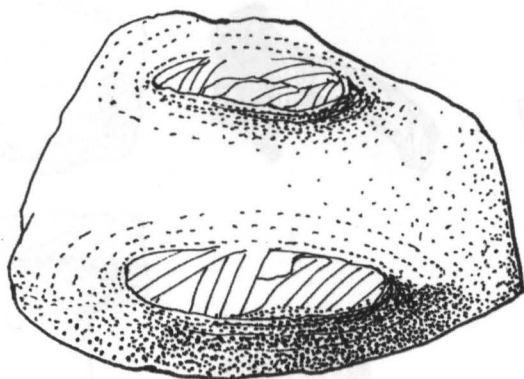
1:1

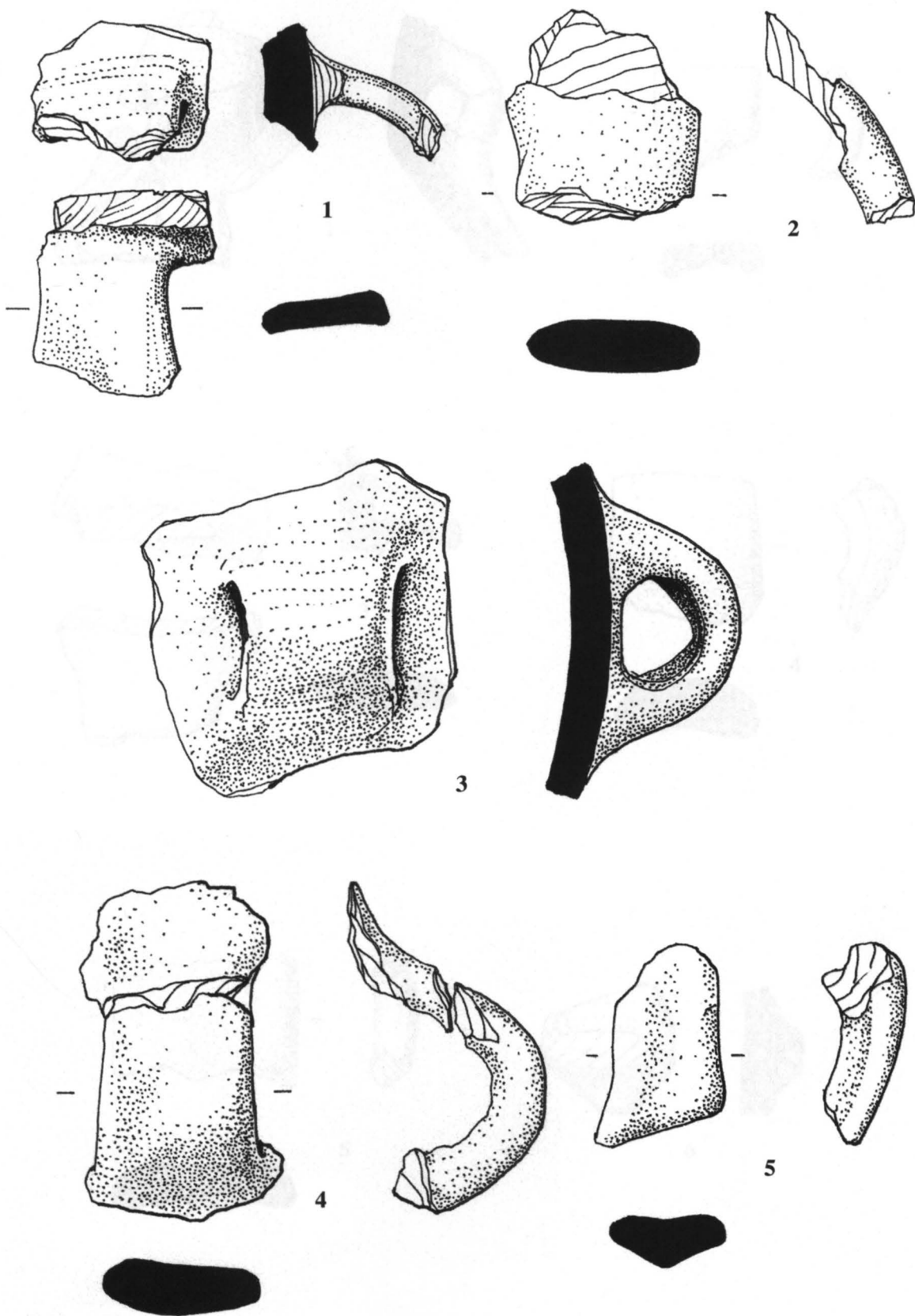
1:1

1:1

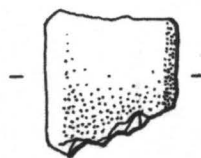
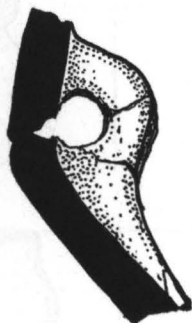
1:1

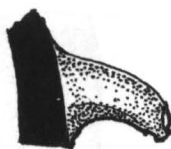
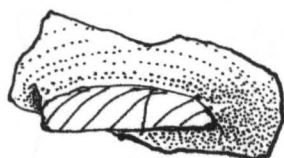
1:1

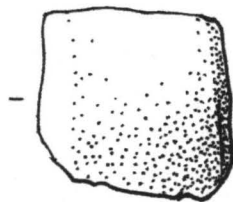
1

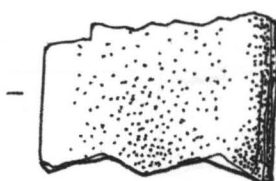
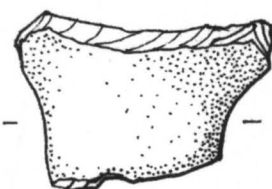
2

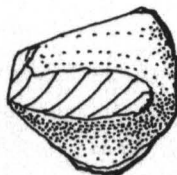
3

4

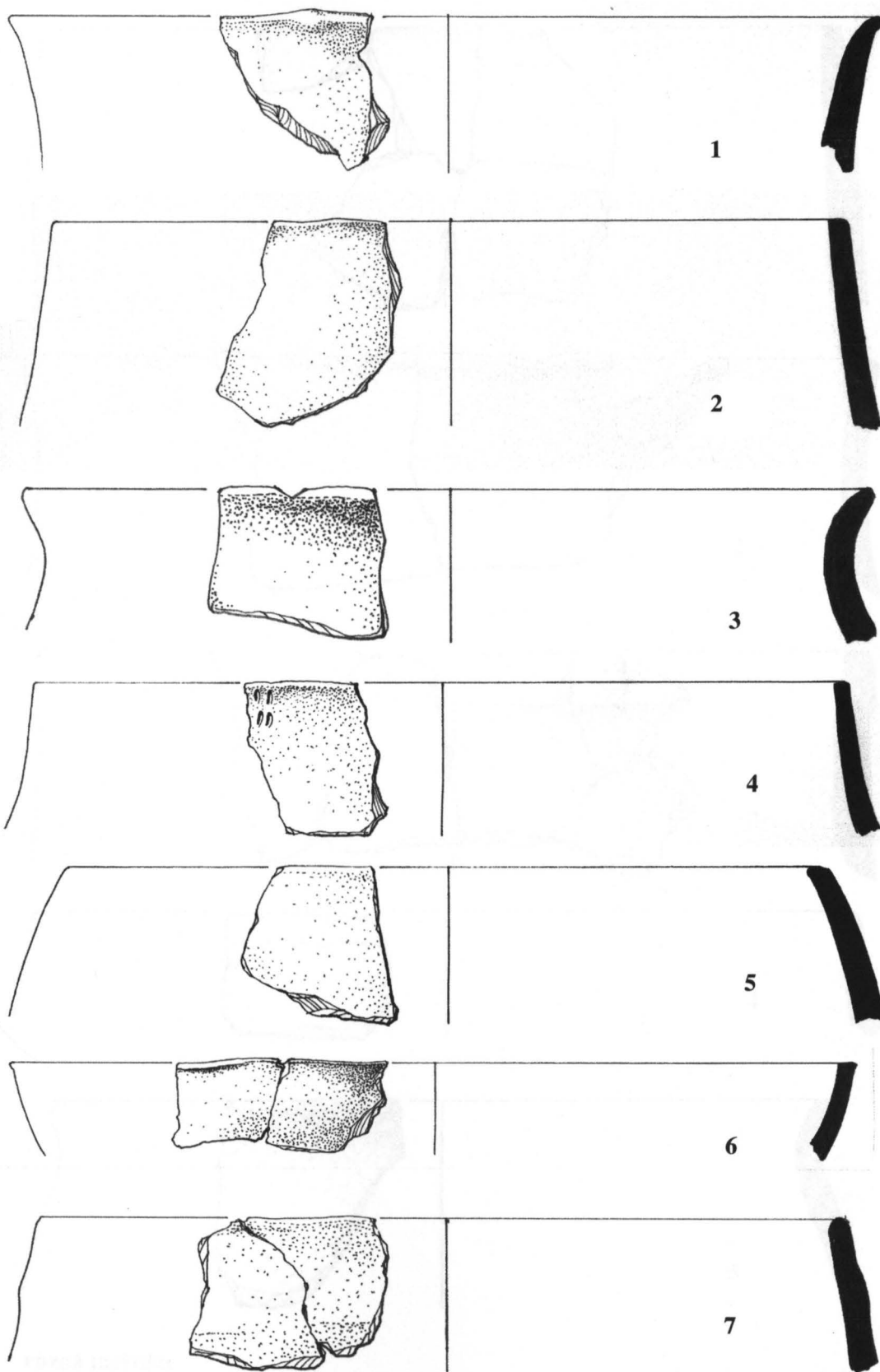
5

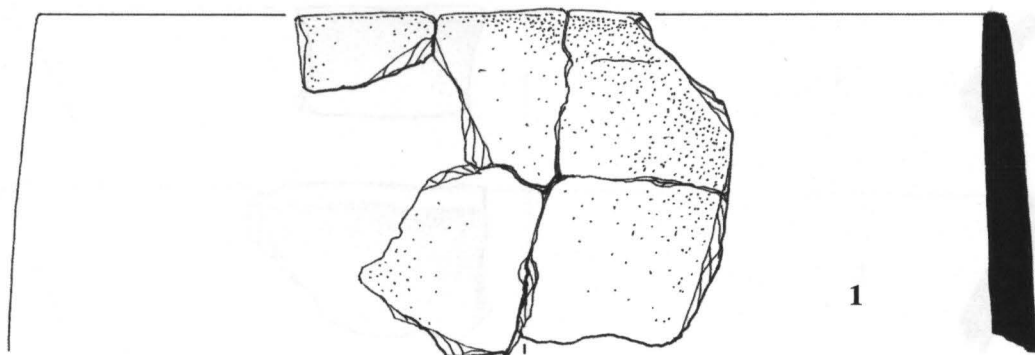
6

1:1

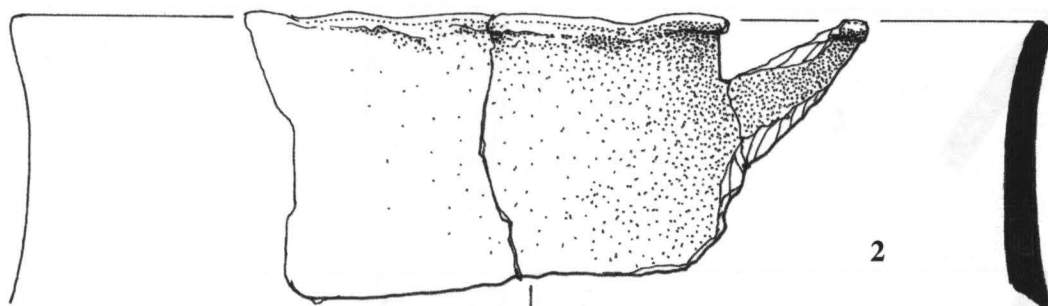

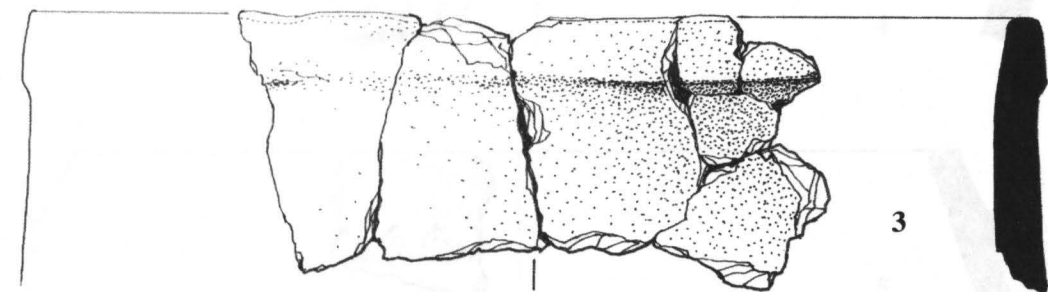
různá měřítka

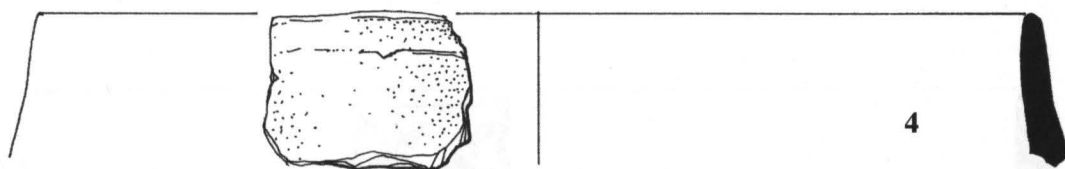
1

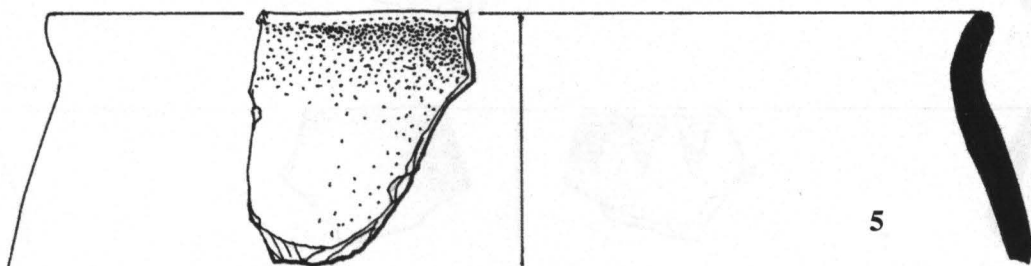
2

3

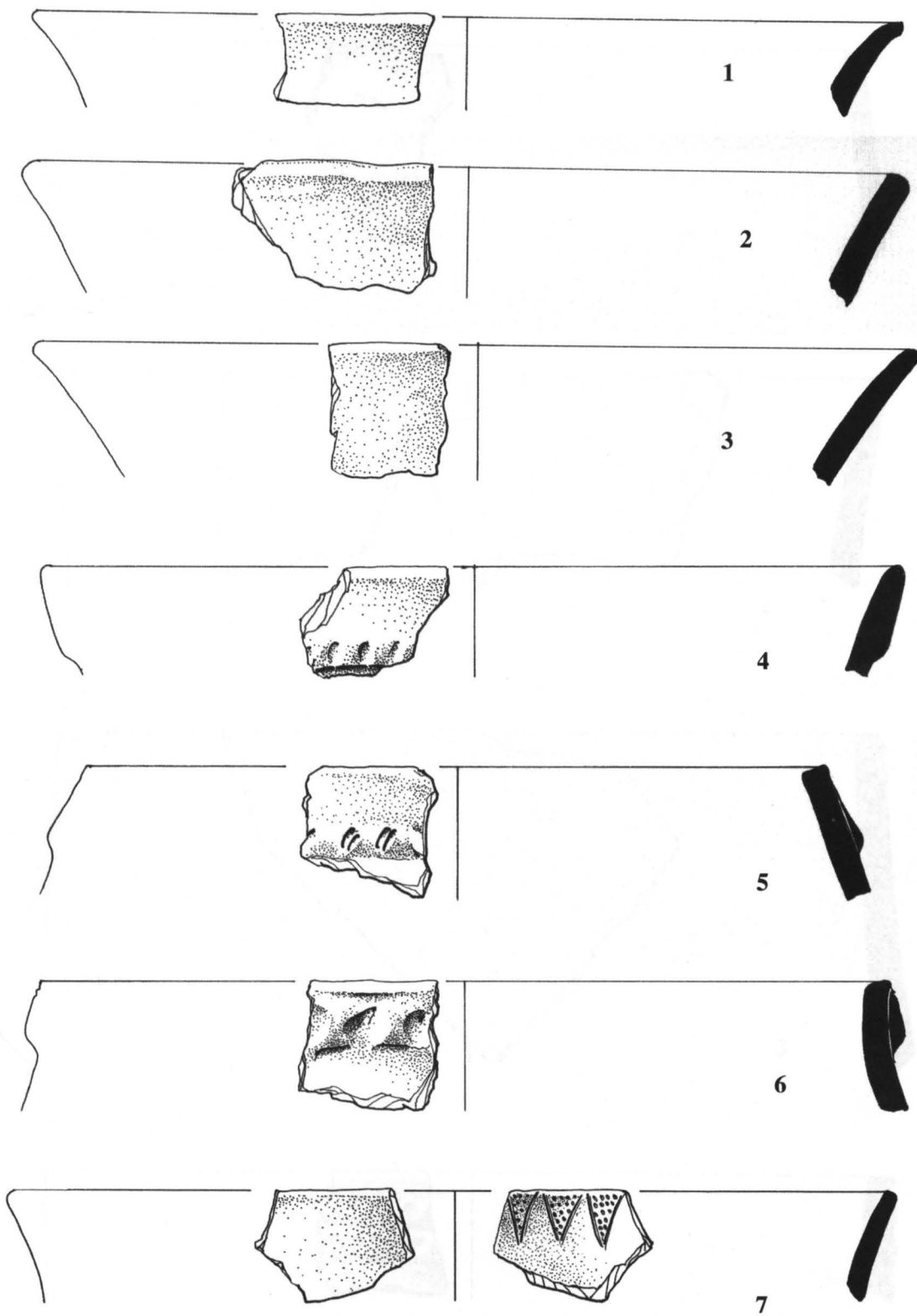

4

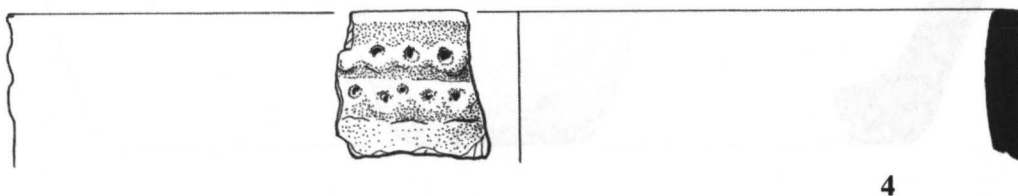
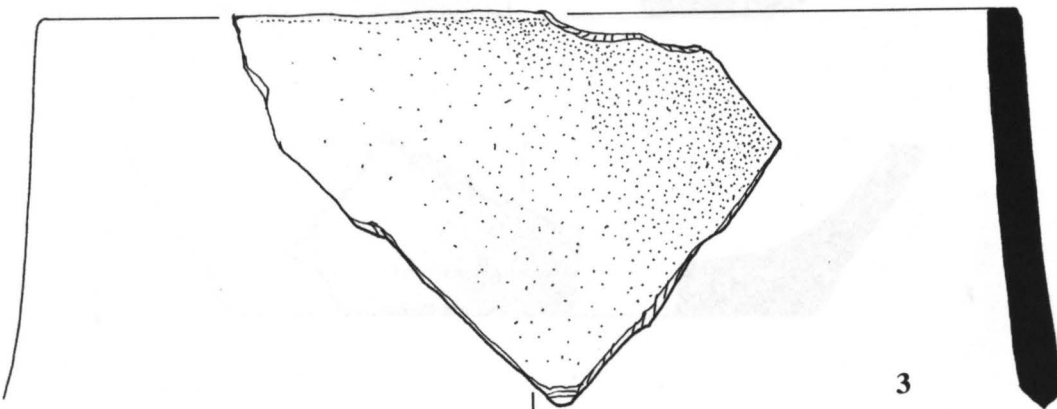
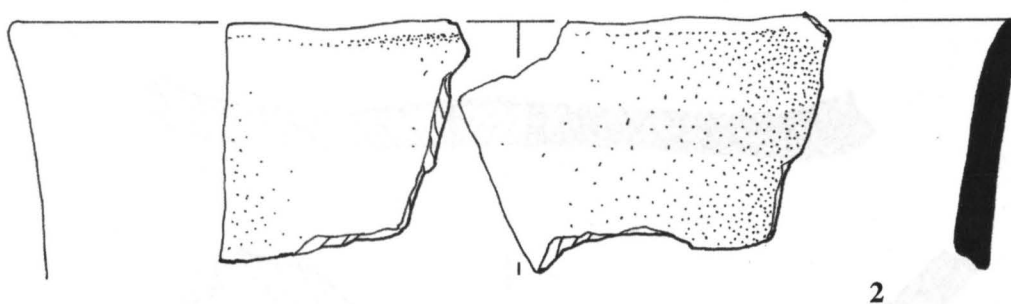
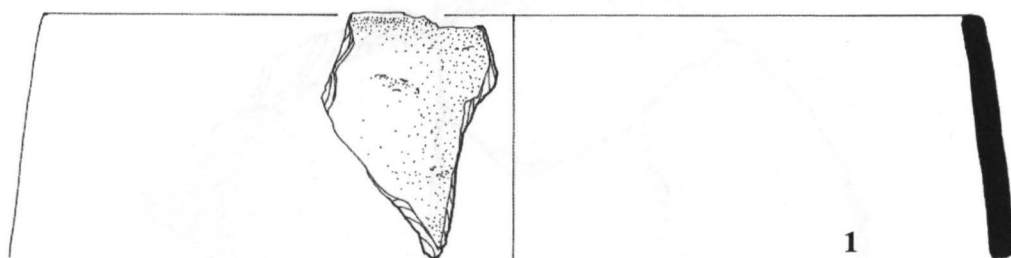

5

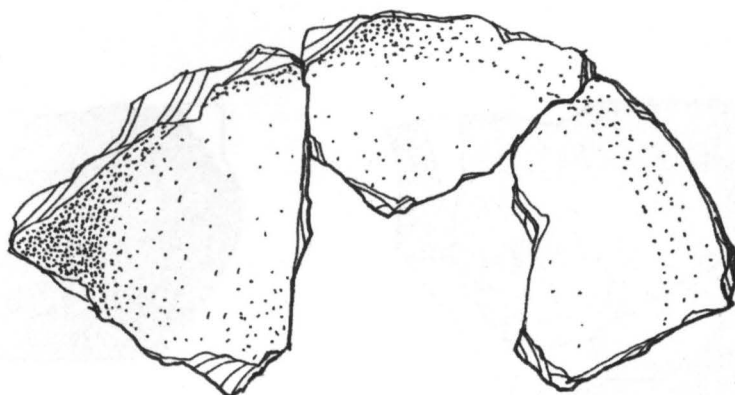
různá měřítka

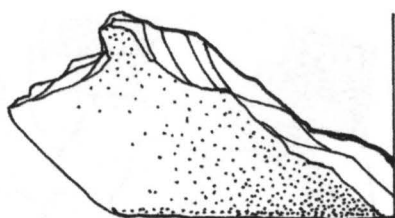
různá měřítka

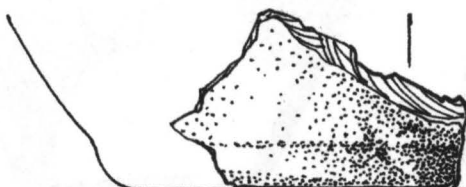
různá měřítka

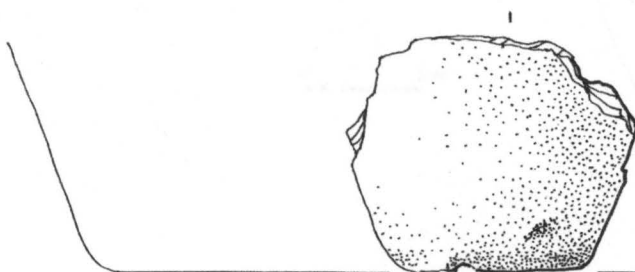
1

2

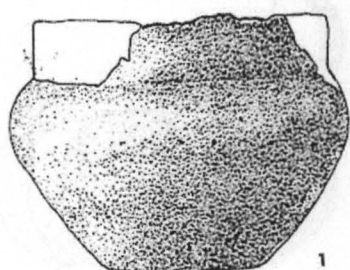

3

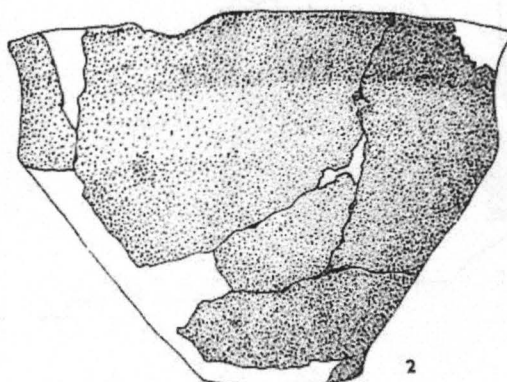

4

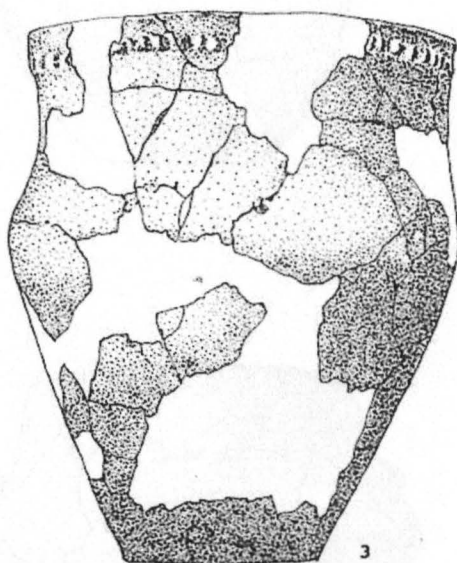
různá měřítka

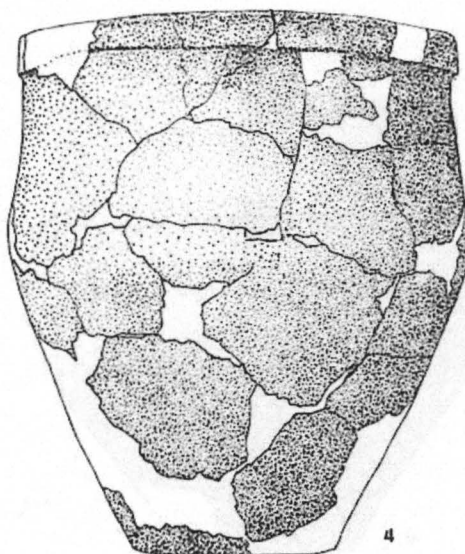
0 5cm

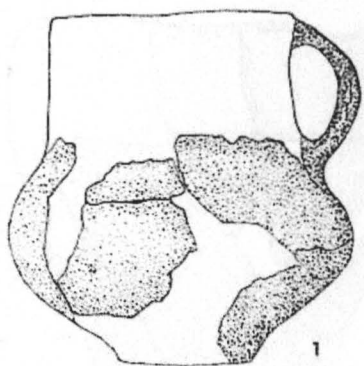
0 5cm

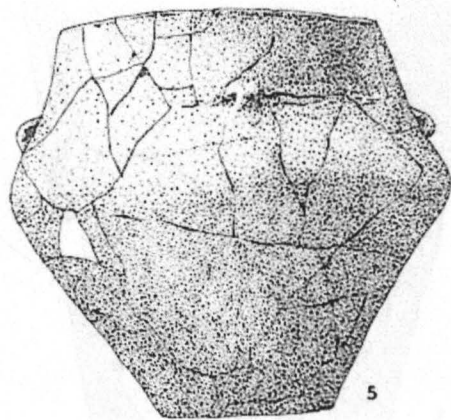
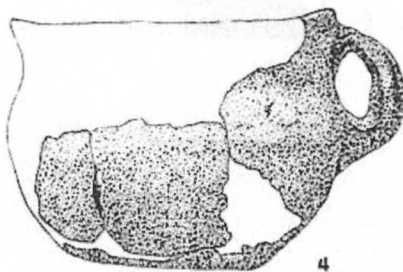
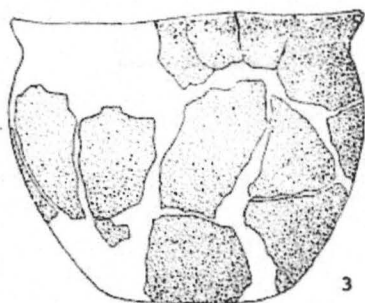
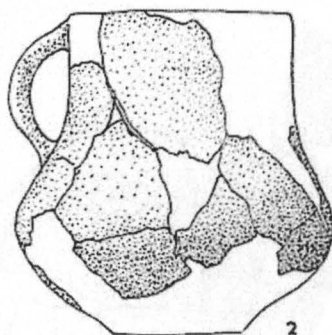
0 5cm

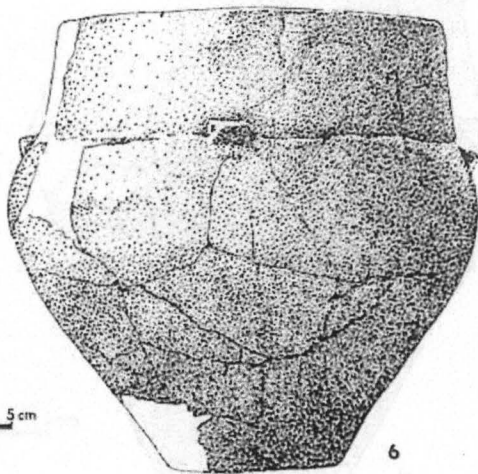
(převzato z: Havel 1986)

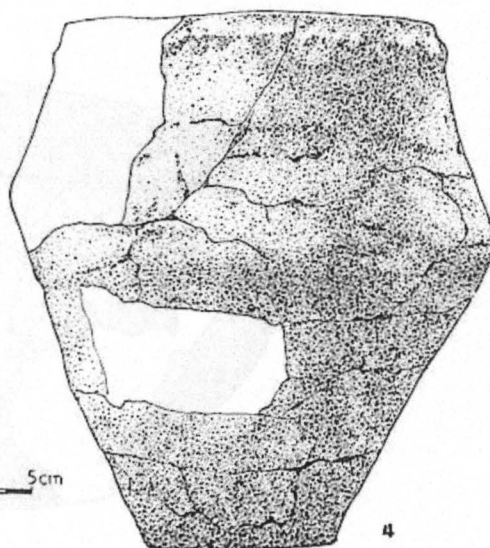
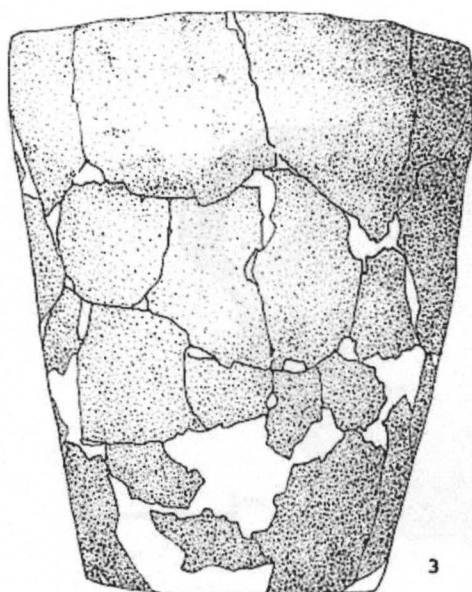
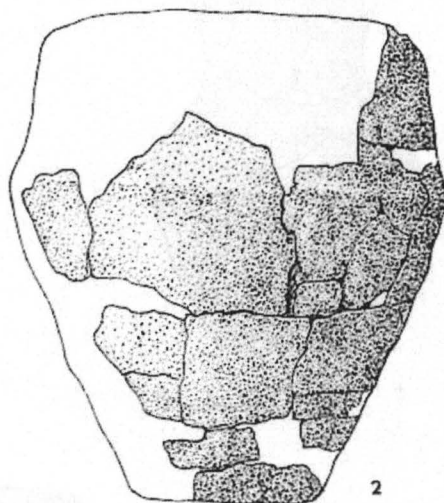
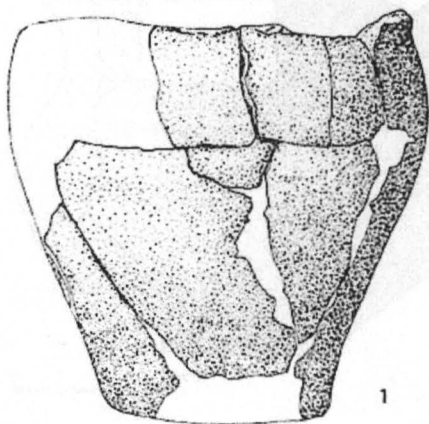
0 3cm

0 5cm

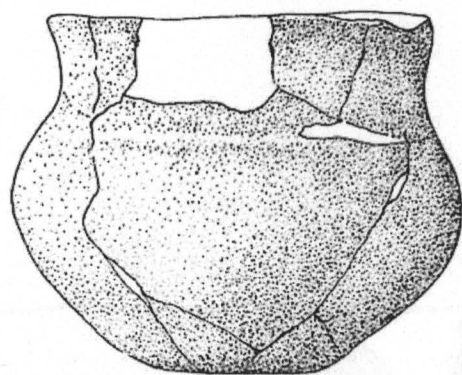

(převzato z: *Havel 1986*)

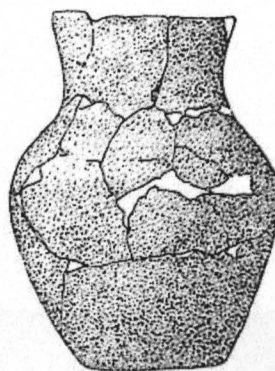

(převzato z: Havel 1986)

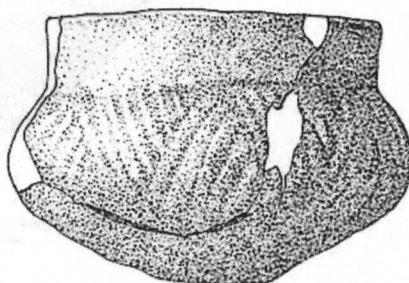

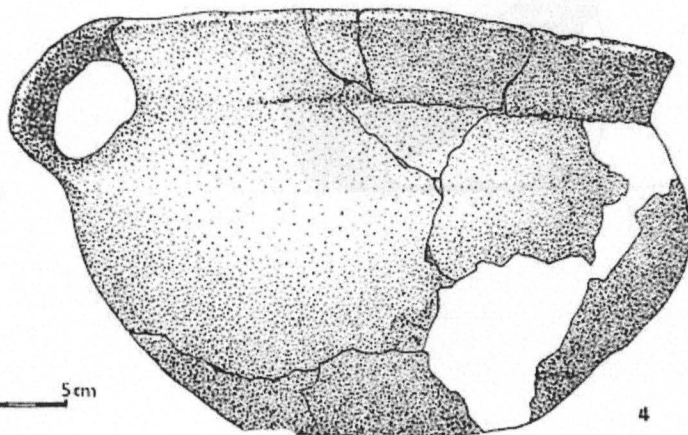
1

2

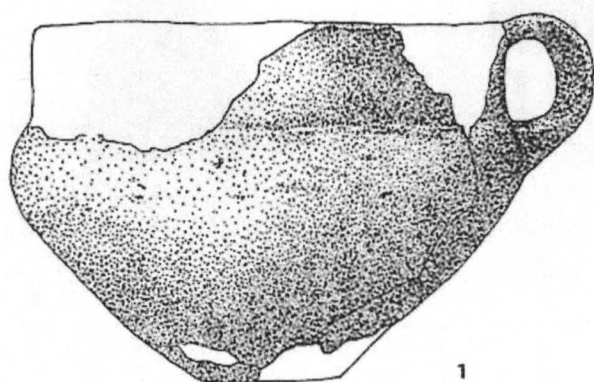

3

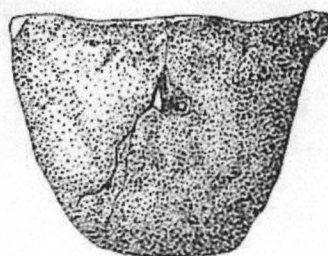
4

(převzato z: *Havel 1986*)

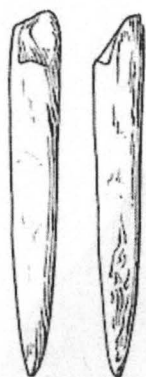
1

0 5cm

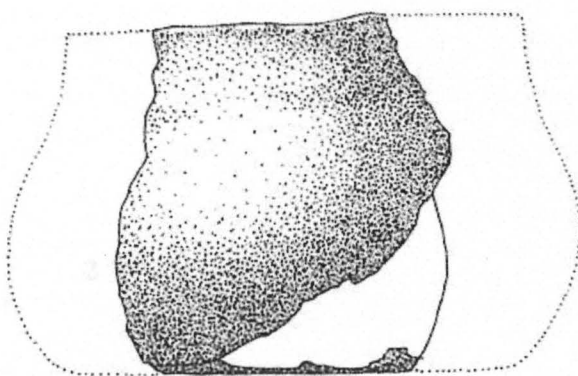

2

0 3cm

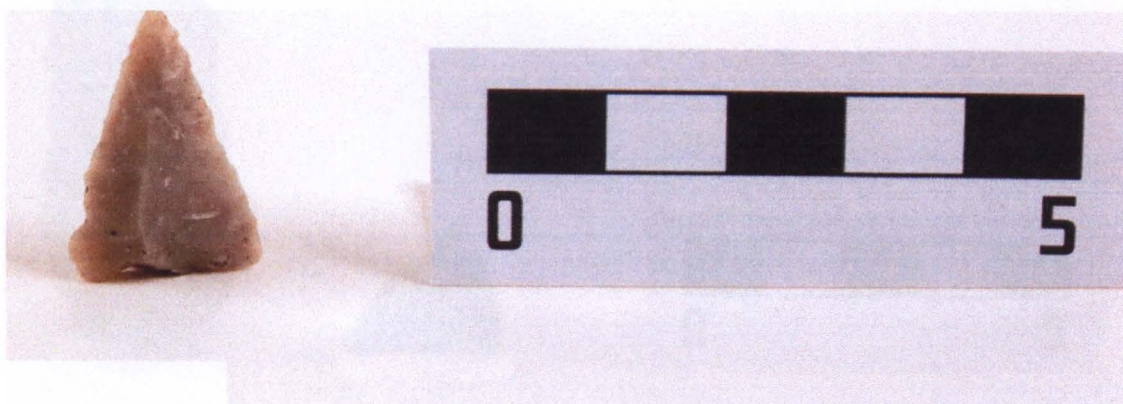

4

3

(převzato z: *Havel 1986*)

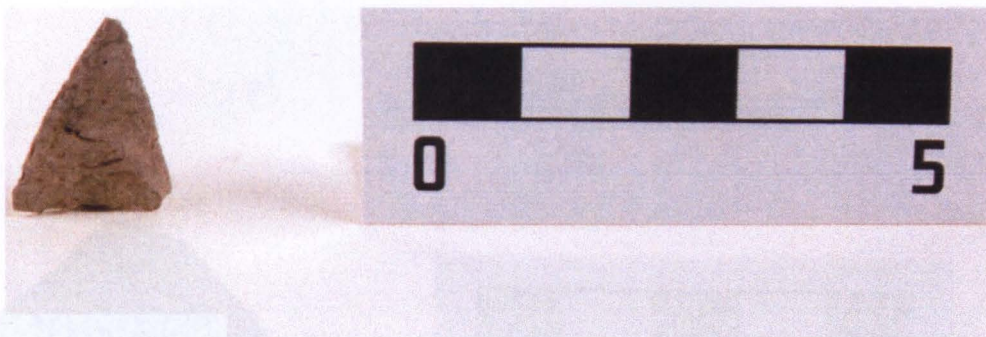
1

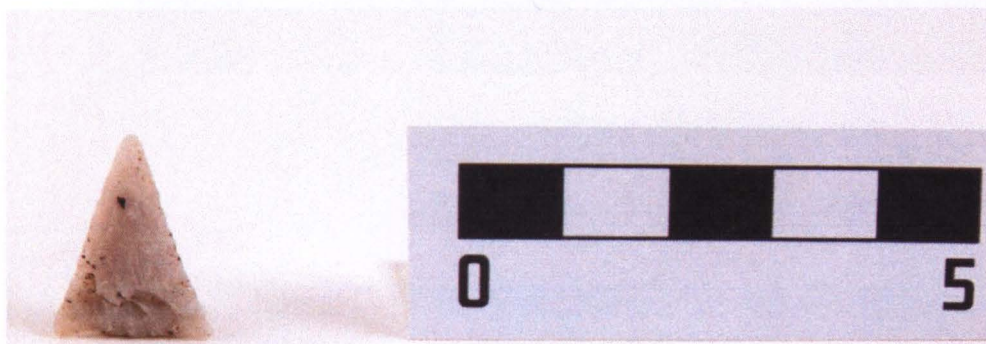
2

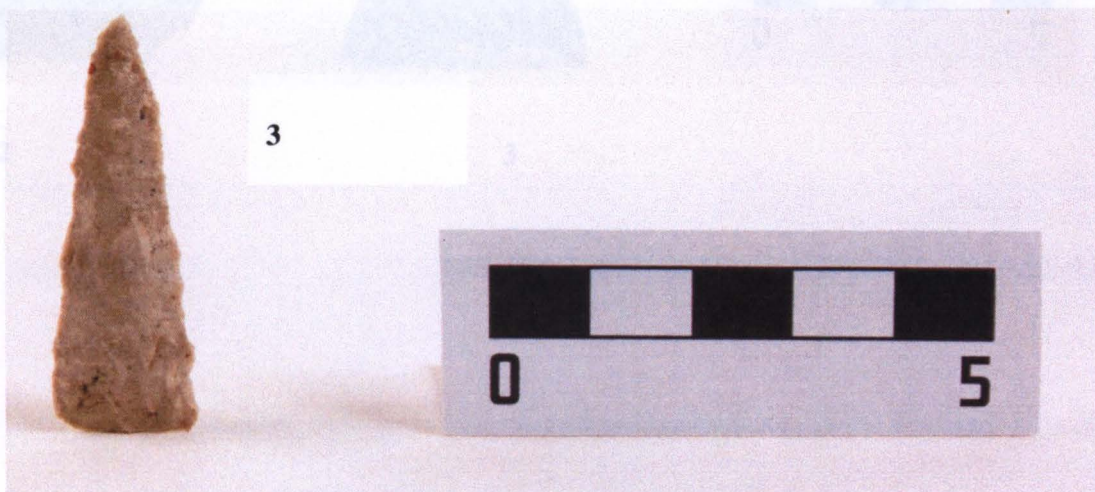

1

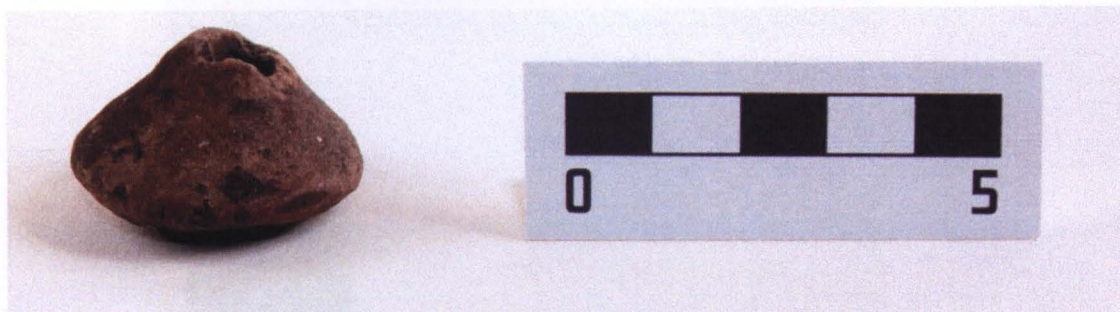

2

3

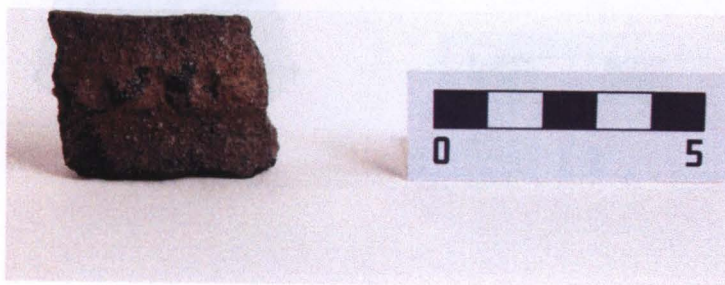
1

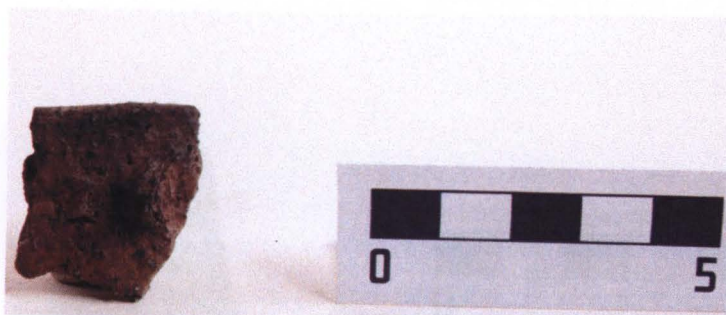
2

3

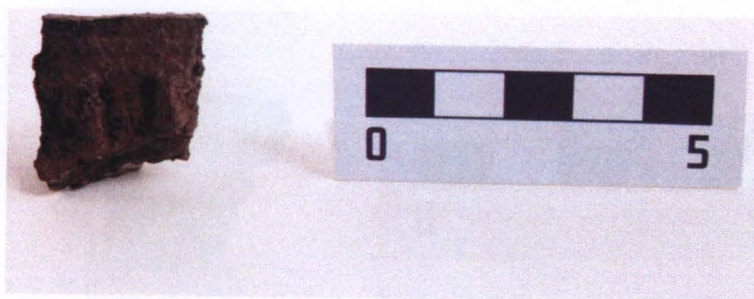
1

2

3

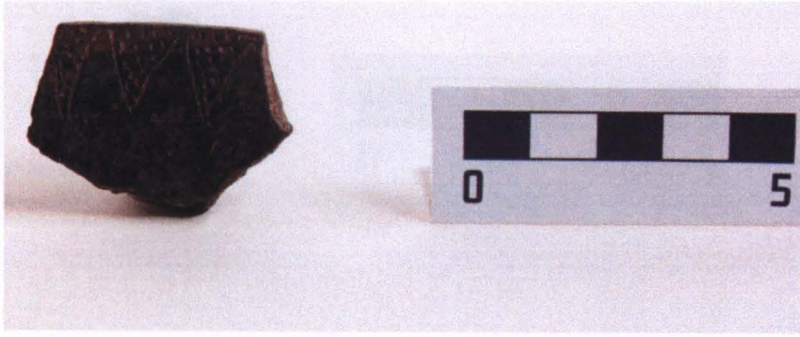
2

4

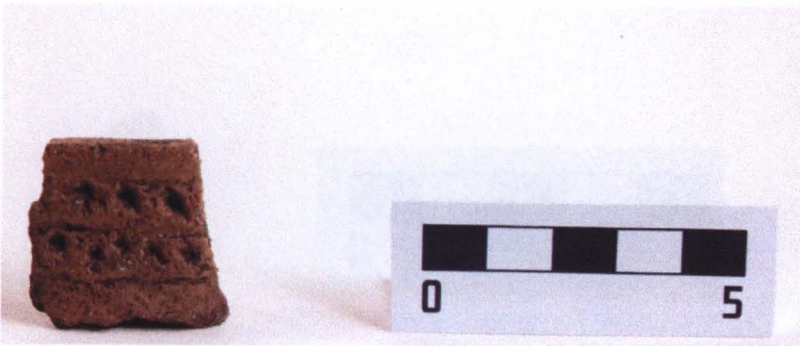

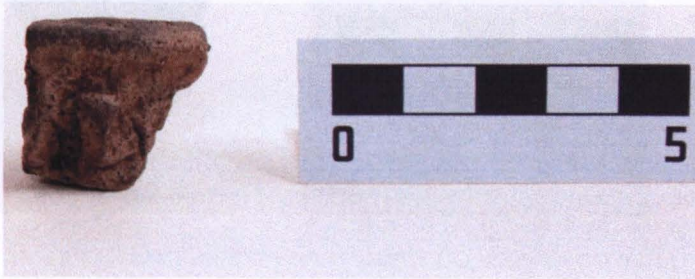
1

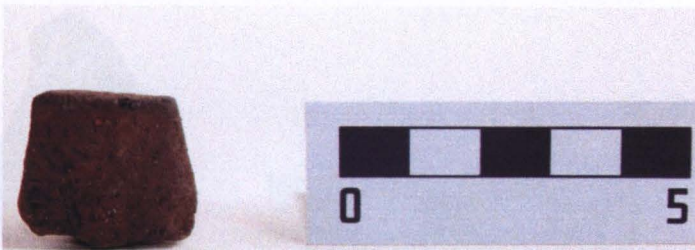
2

3

4

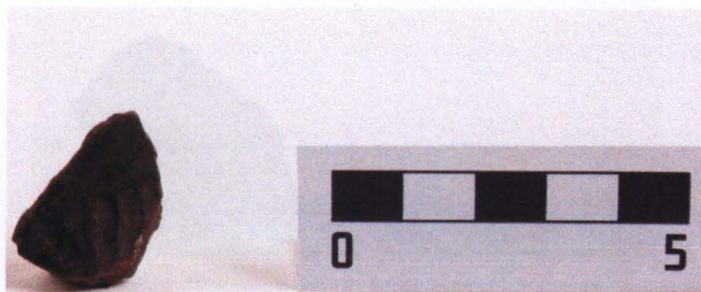

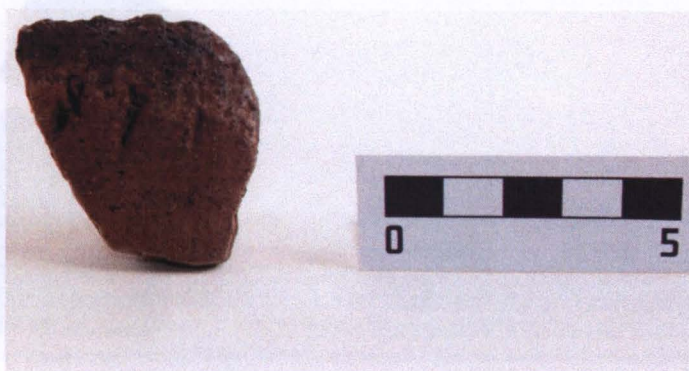
1

2

3

4

1

2

3

4

1. Celková plocha výzkumu v roce 2004 v ul. Jarní č. 39 (foto M. Kuchařík)
2. Severovýchodní profil zahloubeného objektu v sondě B (foto M. Kuchařík)

2. Pohled jedince ve skříňové poloze v sondě B (foto M. Kuchařík)

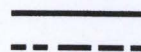
Oblast nálezů bronzových depotů

Pravděpodobná oblast položení sondy 1897 (J.A. Jira)

Pravděpodobná oblast nálezu dvou náramků ve 40. letech

Předpokádaný průběh fortifikaci

Oblast výzkumu 1971 (N. Mašek)

Plocha výzkumu 1969 (N. Mašek)

Plocha výzkumu 2004 (M. Kuchařík)

Plocha výzkumu 1974 - 78 (J. Havel)

Plocha magnetometrického průzkumu 1976 - 77 (F. Marek - J. Havel)

